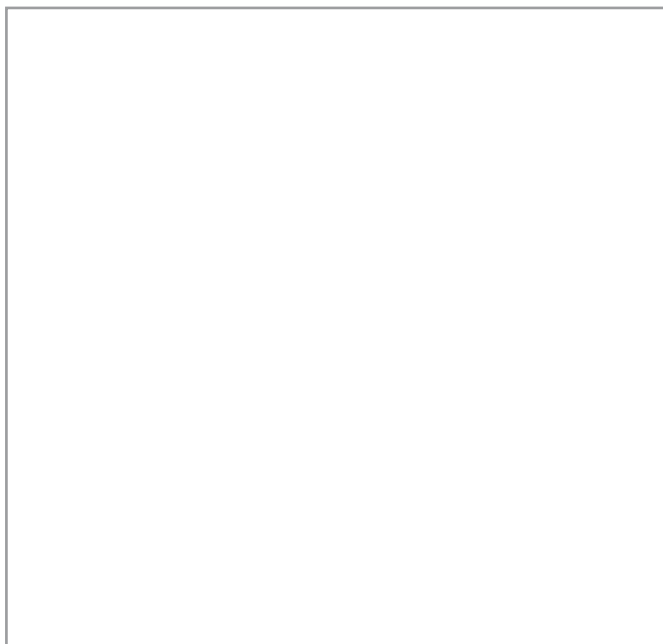

Tanári kézikönyv

Antiszemitizmus Európában - Régi és új előítéletek

Anne Frank House, Zachor Alapítvány, 2012

1. rész

Antiszemitizmus Európában 1945-ig. Munkafüzet az antiszemitizmusról. Kiegészítő magyarázatok és felhasználási javaslatok az 1. részhez

2. rész

Antiszemitizmus a mai Európában. Munkafüzet napjaink antiszemitizmusáról. Kiegészítő magyarázatok és felhasználási javaslatok a 2. részhez

3. rész

Mindenkinek vannak előítéletei? Munkafüzet a diszkriminációról, rasszizmusról és antiszemitizmusról. Kiegészítő magyarázatok és felhasználási javaslatok a 3. részhez

1. rész

Antiszemitizmus Európában 1945-ig

Munkafüzet az antiszemitizmusról

Anne Frank House - Zachor Alapítvány a Társadalmi Emlékezetért

zachor
ALAPÍTVÁNY A TÁRSADALMI
EMLÉKEZETÉRT

2. rész

Antiszemitizmus a mai Európában

Anne Frank House - Zachor Alapítvány a Társadalmi Emlékezetért

zachor
ALAPÍTVÁNY A TÁRSADALMI
EMLÉKEZETÉRT

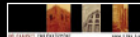

3. rész

Mindenkinek vannak előítéletei?

Munkafüzet a diszkriminációról, rasszizmusról és antiszemitizmusról

Anne Frank House - Holokauszt Emlékközpont

Bevezető

Antiszemizmus Európában – Régi és új előítéletek

Tananyagsorozatunk az általános iskola utolsó évfolyamán, illetve középiskolában tanuló diákok (14–18 éves korosztály) és tanárai számára készült. A tananyag használható még „jó gyakorlatok” bemutatására tanárképzésben és továbbképzésben is. A sorozat három része közül az első kettő az antiszemizmus jelenségével foglalkozik. Az európai zsidóság és az antiszemizmus történetének egyes elemeit mutatja be, kapcsolódik napjaink eseményeihez, illetve a diszkriminációnak a diákok által tapasztalható más formáihoz is.

A harmadik rész tágabb értelemben foglalkozik a mai előítéletekkel. Ebben a részben nagy figyelmet kapnak a diákok előítéleteivel és diszkriminációval kapcsolatos saját élményei.

Általános célkitűzések:

A tananyagok segítségével azt kívánjuk elérni, hogy a diákok

- megtudják, mit jelentett az antiszemizmus a múltban és mit jelent ma (1., 2. és 3. rész).
- megismerkedjenek az európai, magyar és zsidó történelem meghatározó eseményeivel (1. és 2. rész)
- megismerkedjenek a zsidók elleni előítéletekkel (1. és 2. rész).
- képesek legyenek felismerni az előítéletességet közvetlen környezetükben (3. rész).
- megismerjenek néhány olyan kampányt, mozgalmat, amelyek ezek ellen az előítéletek ellen küzdenek (2. és 3. rész)
- megértsék, hogy az előítéletek elleni aktív küzdelemben minden egyes embernek – így nekik maguknak is – fontos szerepe van

Tantárgyi kapcsolódások

A háromrészes tananyag elsősorban történelem, társadalomismeret és osztályfőnöki órán használható, de megfelelő tanári együttműködéssel idegennyelv-órán, projektek, modulok során, osztályfőnöki órán és számos egyéb oktatási szituációban is alkalmazható. Az egyes füzetek tetszőleges sorrendben taníthatók, annak eldöntése, hogy az első, a második vagy a harmadik résszel kezdünk-e, a pedagógiai helyzeten kívül függ a tanulói csoporttól, a diákok előzetes ismereteitől, illetve az órakeretektől. Lehetséges, hogy nem egyszerre, akár nem is egy tanévben foglalkozunk a három füzetrel. Dönthetünk úgy, hogy egy-egy csoporttal mindhárom részt végig vesszük, de lehetséges, hogy csak egy-egy részt kívánunk használni.

A tananyagok szerkezete, differenciálási lehetőség

Az egyes füzetek nyolc, egyenként kétoldalas fejezetből állnak. A fejezetek szöveges és képi információkat, idézeteket, valamint feladatokat tartalmaznak. A feladatok vagy közvetlenül a fejezetben található információhoz, vagy a témához szélesebben értelmezve kapcsolódnak. Különböző készségeket, más-más háttárismeretet igényelnek, így differenciálásra alkalmasak. Egyes feladatok megoldásához a diákoknak mindössze a szöveget és az illusztrációkat kell figyelmesen elolvasniuk, tanulmányozniuk, más feladatok időigényesebbek, esetenként a diákoknak közösen kell létrehozniuk valamit. Vannak a tanórán megválaszolható feladatok, és olyanok is, amelyek elmélyültebb gyűjtő- vagy kutatómunkát igényelnek. Sok a páros- és csoportmunka, a feladatok többsége gondolkodásra, vélemény-alkotásra és kifejtésre ösztönzi a diákokat.

Antiszemizmus napjainkban

Az amszterdami Anne Frank House Anne Frank történetén kívül holokauszt-oktatási anyagokat, emberi jogi oktatásban és előítélet-mentesség oktatásában használható tananyagokat is készít. A kifejezetten antiszemizmus elleni oktatási anyagok kidolgozása az intézmény tevékenységében újdonság. Meglehetősen visszafogottan nyúltak mindezeig ehhez a témához, hiszen egy ilyen oktatási anyag elkészítése az előítéletek lebontása helyett azok megerősítésének kockázatával járhat. Ugyanakkor az antiszemizmus története és következményei Európában annyira jelentősek, hogy fontos a témának külön figyelmet szentelni az oktatásban.

Ennek a tananyagoknak különböző változatai készültek már el különböző nyelveken, és folyamatosan újabb és újabb országok csatlakoznak a projekthez. Minden egyes új változat az Anne Frank Ház és az adott ország szakértői együttműködésének eredménye.

Magyarországon is, ahogyan más országokban is, az antiszemizmus jelensége gyakran szóba kerül a médiában, számos kutatás és felmérés foglalkozik a vizsgálatával. A szélsőjobboldal megerősödése, a fiatalok szélsőséges ideológiák iránti érdeklődésének növekedése miatt a zsidóellenes megnyilvánulások nyíltabbakká, erőteljesebbekké váltak. Focimeccseken, politikai megmozdulásokon, egyes sajtótermékekben, internetes oldalakon, sőt a hétköznapi életben, az utcán – feliratokon, rajzokon, megjegyzésekben, indulatos inzultusok során - is találkozunk vele.

Ezeknek a jelenségeknek az értelmezése nem egyszerű, és sokan nem is értik, mitől antiszemita egy-egy megjegyzés. A valódi kérdés az, hogy honnan ered mindez, és mi a hatása ma. Eleget tudnak-e a fiatalok a holokausztról, tudják-e pontosan mit jelképez a horogkereszt, mit jelképezett az 1940-es években az Árpád-sávós zászló, vagy egyszerűen csak feltűnni akarnak, netán félelmet kelteni? Mennyire elterjedtek a zsidók elleni előítéletek? Hisznek-e a fiatalok az összeesküvés-elméletekben? Az mindenesetre tény, hogy az antiszemita nézetek nem tűntek el, ezért érdemes külön figyelmet fordítani rájuk az iskolákban.

Az antiszemizmusról az iskolákban általában a második világháborúhoz és a zsidóüldözéshez kapcsolódóan szoktak beszélni. Szeretnénk kitérni a kontextusra: a múltbeli és mai antiszemizmus példáin keresztül a sorozat bemutatja az előítéletek hatását, mégpedig úgy, hogy a múlt eseményeit mindig a jelen történéseihez köti, illetve magukat a diákokat is bevonja az antiszemizmus okainak feltárásába. Általánosságban nyújtunk áttekintést az antiszemizmusról és az előítéletekről. Célunk, hogy egymás elfogadására, tiszteletére neveljük a diákokat nemcsak az osztályon és az iskolán belül, hanem a mindennapokban is. Az alábbi alapelvek ezen célok elérésében segítenek.

A zsidóság

Az üldöztetések sora része az európai zsidóság történetének. Bár a tananyag összeállításánál ezt figyelembe vettük, arra is törekedtünk, hogy azokról a helyekről illetve történelmi időszakokról is folyamatosan szót ejtsünk, ahol és amikor a zsidó vallási és kulturális élet fejlődhetett, virágozhatott, s a többségi és kisebbségi csoportok együttélése mindkét csoport fejlődését eredményezte. Nagyon gyakran tapasztaljuk, hogy a zsidókat csakis áldozatként mutatják be, pedig fontos figyelmet fordítani a zsidóság történetének sokszínűségére.

Személyesség

Embereket árbázoló képek segítségével a diákok könnyebben tudnak kapcsolódni a történelmi eseményekhez. Szeretnénk, ha a diákok a zsidók történetét, az egyes zsidó embereket közvetlen módon, a maguk környezetében ismerhetnék meg: zsinagógát, emléktáblát láthatnának, esetleg olyan jelenségeket tanulmányoznának, mint a migráció szerepe, a vallás, a kisebbségi léthelyzet vagy az, milyen megtapasztalni a megkülönböztetést. Meggyőződésünk, hogy az előítéletek elleni küzdelemben nem csak az előítéletekről való tudásnak, ismereteknek van szerepe. Óriási szerepe van a személyességnek, mely lehetővé teszi, hogy az egyes ember személyiségének összetettségét meglássuk, bepillantást nyerhessünk a hasonlóságokba és megérthessük a különbségeket.

Az előítéletek

Az antiszemizmus történetének áttekintésével megvizsgálhatjuk, hogyan is működnek az előítéletek. Az antiszemizmust párhuzamba állítjuk más csoportokra vonatkozó – homofóbia, cigányellenesség, rasszizmus – előítéletekkel.

A diákok megismerkednek az előítéletek működésével, azzal, hogyan hatnak azok az egyes ember életére, hogyan hatnak a társadalomra és mi tartja őket életben olyan hosszú ideig.

Személyes élményekkel indítunk

A tananyagok előkészítése során hosszú beszélgetéseket folytattunk tanár kollégákkal. Ezekből a beszélgetésekből kiderült, hogy a tanárok hasznosnak gondolják az antiszemizmusról szóló tananyagokat, de csakis abban az esetben, ha a diákok lehetőséget kapnak az antiszemizmusra, vagy a kirekesztés más formáival való személyes tapasztalataik megosztására. Éppen ezért az antiszemizmust nem zárt, elszigetelt témaként tárgyaljuk.

Vélemény-nyilvánítás és cselekvés

A sorozat célja a diákok kritikai attitűdjének, mégpedig elsősorban a saját magukkal, nézeteikkel és viselkedésükkel szembeni kritikai hozzáállás fejlesztése. Azon is el kell gondolkodniuk, hogy ők maguk mit tudnak tenni azért, hogy szembeszálljanak az antiszemitizmussal és az előítéletességgel, hogy közvetlen környezetük – pl. osztályuk, iskolájuk – légkörét javítsák.

Együttes munka

A diákoknak nehéz magukról beszélni, vagy olyan témákban megnyilatkozni, mint a diszkrimináció, a kirekesztés. Nemcsak a diákok, de a tanárok is kínosnak érezhetik a témát, elbizonytalanodhatnak. A szerzők igyekeztek olyan feladatokat is adni, melyek segítenek az elfogadó, biztonságos tanórai környezet kialakításában. A közös munka, a személyes élmények és ismeretek megosztása, valamint az osztályon, vagy csoporton belüli összetartozás megerősítése a tananyag eredményes használatához elengedhetetlen.

1. rész

Antiszemizmus

Európában

1945-ig

A tananyag-sorozat első része az antiszemizmus jelenségével foglalkozik, illetve a diaszpóra kialakulásától a második világháború végéig követi az európai és magyarországi zsidóság történetét. Különböző korokból vett példákon keresztül mutatja be egyfelől azt, hogy a zsidó kisebbség az európai társadalom integráns része volt, másfelől azt, hogy kisebbségként milyen kiszolgáltatott volt a helyzete. Az oktatási anyag tárgyalja a zsidókkal szembeni előítéleteket is.

Célkitűzések

1. A diákok megtudják, hogy a zsidók szétszórásának mi az oka és hogy miért élnek ma túlnyomó részben Európán kívül.
2. A diákok a saját szavaikkal meg tudják magyarázni, mit jelent a „kisebbség” kifejezés, valamint mai példával illusztrálni is tudják.
3. Legalább két példát említve a diákok képesek legyenek bemutatni, hogy a zsidók helyzete különböző helyeken és történelmi korokban más és más volt.
4. A diákok képesek legyenek a környezetükben található zsidó emlékek nyomait felismerni.
5. A diákok a saját szavaikkal képesek legyenek elmagyarázni az antiszemizmus jelentését.
6. A diákok képesek legyenek elmagyarázni, mi a holokauszt.
7. A diákok képesek legyenek elmagyarázni, milyen vallási-kulturális-társadalmi konfliktusok fejeződtek ki az egyes antiszemita előítéletekben a történelem folyamán?

Kulcsszavak

Antiszemizmus, előítéletek, haszid, jiddis, kisebbség, kirekesztés, ortodox

1. rész

Antiszemizmus Európában 1945-ig

Munkafüzet az antiszemizmusról

Anne Frank House - Zacher Alapítvány a Társadalmi Emlékezetért

zacher
ALAPÍTVÁNY A TÁRSADALMI
EMLEKEZETÉRT

1. fejezet

Mi az antiszemitizmus?

2-3. oldal

Antiszemitizmus

Az antiszemitizmus kifejezésben a 19. század végén terjedni kezdő fajelmélet, a rasszizmus jelenik meg. Zsidók több évezrede élnek Európában kisebbségi csoportként, és különböző történelmi korszakokban gyakran váltak a többség előítéleteinek áldozatává. Előítéletek sok csoporttal szemben kialakulhatnak. Zsidóellenes előítéletek már a bibliai idők óta léteznek. Az előítéletes gondolkodásra és gyűlölködésre hajlamos emberek számára mindig kéznél volt a társadalomban egy olyan csoport, amely előítéletessége céltáblájaként szolgálhatott.

Feladatok

1. feladat

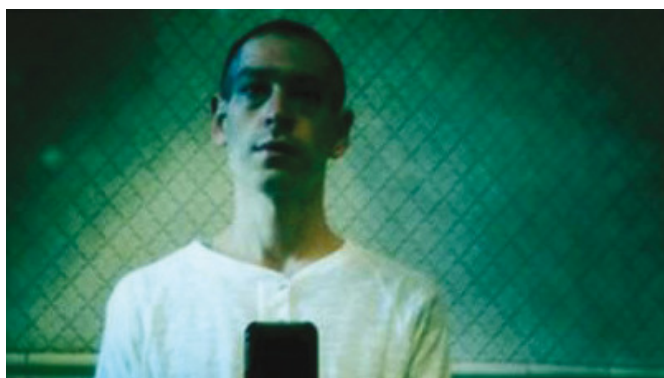
A feladat célja, hogy a diákok szembesüljenek mindennapi előítéleteikkel és tanári segítséggel beszélgessenek arról, hogy magát az embert, az egyént kell megismernünk, ahelyett, hogy előítéletek és sztereotípiák alapján ítélkeznénk róla.

A második kép megbeszélése után az alábbi linken hallgassuk meg Matisyahu „One Day” (Egyszer majd) című számát.

<http://www.youtube.com/watch?v=WRmBChQjZPs>

Matisyahu, amerikai zsidó reggae zenész 1979-ben született Pennsylvániában, Matthew Paul Miller néven, mérsékelten vallásos zsidó családban. Az 1990-es évek közepén kerül közel az ortodox vallási irányzathoz. A zsidó vallási szabályokat és tradíciókat betartva folytatta zenész karrierjét. Matisyahu 2004-ben nősült meg, három fia született. Első lemeze megjelenése óta pozitív kritikát kap mind rock, mind reggae körökben.

2011. decemberében Twitter oldalán borotvált arcú fotót jelentett meg, így üzenve a világnak. Tudatta, hogy kilép a vallásos életből.

„Ma reggel feltettem magamról egy képet a Twitter-re. A haszid (ultraorthodox) reggae szupersztárnak vége. Sajnálom fiúk, ez van. 10 évvel ezelőtt a vallás felé fordultam. Természetes folyamat volt és szerves része lett az életemnek. A saját választásom volt, fel akartam fedezni a gyökereimet, a zsidó spiritualitást, méghozzá nem könyvekből, hanem a mindennapokból. Úgy éreztem, egy magasabb vallásossági szintnek kell engedelmessé válnom. El kell mozdulnom a benyomások és megérzések szintjéről és az alapvető igazságot kell befogadnom. Úgy éreztem, hogy szabályokra - méghozzá sokra - van szükségem ahhoz, hogy jó ember lehessenek. Máskülönbén szétesek. Most azonban visszaveszem önmagam. Bízom a jószágomban és szent küldetésemben. Készüljétek egy fantasztikus évre, melyet az újjászületés zenéje tölt majd meg. És mindazoknak, akik borotvált arcom láttán zavarba jönnek, azt üzenem: nyugi, láttok még majd szőrt az arcomon!”

Matisyahu, 2011. december

Hogyan értelmezhető ez a lépés? Megváltoztat-e valamit a Matisyahuról kialakult bonyolult képről?

One Day / Egyszer majd - Dalszöveg

Csoportokban elemezzük a diákokkal a dal szövegét! (Angol nyelvórán a dalszöveg eredeti változatával dolgozhatunk.)

Matishayu: One Day

Sometimes I lay
Under the moon
And thank God I'm breathing
Then I pray
Don't take me soon
Cause I am here for reason
Sometimes in my tears I drown
But I never let it get me down
So when negativity surrounds
I know some day it'll all turn around
Because
All my life I've been waiting for
I've been praying for
For the people to say
That we don't wanna fight no more
There'll be no more wars
And our children will play
One day, One day, One day, One day, One day, One day,
It's not about
Win or lose cause
We all lose
When they feed on the souls of the innocent
Blood drenched pavement
Keep on moving though the waters stay raging
In this maze you can lose your way (your way)
It might drive you crazy but don't let it faze you no way (no way)
Sometimes in my tears I drown
But I never let it get me down
So when negativity surrounds
I know some day it'll all turn around
Because
All my life I've been waiting for
I've been praying for
For the people to say
That we don't wanna fight no more
There'll be no more wars
And our children will play
One day, One day, One day, One day, One day, One day,
One day this all will change
Treat people the same
Stop with the violence
Down with the hate
One day we'll all be free
And proud to be
Under the same sun
Singing songs of freedom like
One day, One day, One day, One day
All my life I've been waiting for
I've been praying for
For the people to say
That they don't wanna fight no more
There'll be no more wars
And our children will play
One day, One day, One day, One day, One day, One day,
Matishayu: Egyszer majd

Néha fekszem a hold alatt
És hálát adok az Istennek,
hogy lélegzem.
Aztán azért fohászokodom,
hagyjon még itt lennem,
Hisz' oka van annak, hogy itt vagyok.
Néha fojtogatnak a könnyek,
de sosem keseredem el teljesen.
Ha a rossz érzések hatalmukba kerítenek is,
tudom, hogy egyszer majd minden jóra fordul.
Mert
Egész életemben arra vártam,
Azért imádkoztam
Hogy az emberek mondják ki
Nem akarnak többé harcolni
Nem lesz több háború,
És gyermekeink játszani fognak.
Egyszer majd, egyszer majd, egyszer majd,....
Nem a vereségről vagy
Győzelemről van szó, hisz'
Mindannyian veszítünk
Amikor ártatlanok lelkét emésztik.
Véráztatta járda,
Haladj tovább bár a vizek háborognak.
Ebben a labirintusban könnyen eltévedhetsz.
Megőrijthet, de semmiképp ne engedd, hogy összezavarjon.
Néha fojtogatnak a könnyek,
de sosem keseredem el teljesen
Ha a rossz érzések hatalmukba kerítenek is,
tudom, hogy egyszer majd minden jóra fordul
Mert
Egész életemben arra vártam,
Azért imádkoztam
Hogy az emberek mondják ki
Nem akarnak többé harcolni
Nem lesz több háború
És gyermekeink játszani fognak.
Egyszer majd, egyszer majd, egyszer majd,....
Egyszer majd ez mind megváltozik,
Egyformán kell bánni az emberekkel,
Elég az erőszaktól,
Le a gyűlölettel!
Egyszer majd mi mind szabadok leszünk,
És büszkék, hogy
Ugyanaz alatt a nap alatt élhetünk,
És a szabadság dalait énekeljük, így
Egyszer majd, egyszer majd, egyszer majd,....
Egész életemben arra vártam,
Azért imádkoztam
Hogy az emberek mondják ki
Nem akarnak többé harcolni
Nem lesz több háború
És gyermekeink játszani fognak.
Egyszer majd, egyszer majd, egyszer majd,....

2. feladat

A jiddis a germán nyelvek nyugati ágába tartozik, az askenázi (német) zsidóság nyelve volt, amely a középkorban alakult ki. Tartalmaz héber és ófrancia, bizonyos régiókban szláv elemeket is. A keresztes háborúk nyomán kitört zsidóüldözések elől a német zsidóság nagy tömegei kerestek menedéket Kelet-Európában, így Lengyelországban és Litvániában. Morvaországon keresztül Magyarországra is eljutottak. A vándorlás a 13. századtól a 17. századig tartott különböző intenzitással. A 19–20. század fordulóján a lengyel és orosz területen sűrűsödő pogromok elől a jiddis nyelvű zsidók tömegesen vándoroltak ki a tengerentúlra.

Az 1930-as évek végén 11 millió ember beszélt a jiddist, túlnyomó többségük Európában, jórészt Közép- és Kelet-Európában élt. A két világháború között a virágzó jiddis kultúra központjai közül is a legjelentősebb Vilna (akkor Lengyelország), a mai Vilnius (ma Litvánia fővárosa) volt. A náci népiirtás elpusztította a jiddis nyelvet beszélő zsidó emberek nagy részét, ma a jiddis anyanyelvűek száma mintegy 2,5 – 3 millióra tehető.

A jiddis írás a fonetikus elvre épül és a héber betűket használja. A jiddis jövevényszavak a magyar nyelvben is megjelennek, elsősorban a familiárisabb beszélt nyelvben és a szlengben fordulnak elő.

Biztosan jiddis jövevényszavaink közé tartoznak: jampec, jatt, kóser, pacef, sakter, samesz, sóher, sólet, stika. További jiddis eredetű szavak a magyar nyelvben: balhé, bővli, hirig, kampec, mázli, meló, muri, pajesz, sáp, smonca, srác, szajré, tarhál, tréfli. A jiddis irodalom számos jeles alakja közül Avraham Sutzkever költő és S.L.Perc író műveit magyar fordításban is olvashatjuk.

Avraham Sutzkever: Játékok, Zsidó utca; Versek a naplóból; Faluvégen (http://www.szombat.org/?l1=news&l2=plug_news&l3=showNews&id=3066)

Jichok Lejbus Perc: Hanuka csodái (http://www.szombat.org/?l1=news&l2=plug_news&l3=showNews&id=3241)

Az öreg Reb Simen (http://www.szombat.org/?l1=news&l2=plug_news&l3=showNews&id=3109)

A varázslómester (http://www.szombat.org/?l1=news&l2=plug_news&l3=showNews&id=2799)

A purimi hegedűs (http://www.szombat.org/?l1=news&l2=plug_news&l3=showNews&id=2728)

További irodalom:

- Blau Henrik–Láng Károly szerk.: Szájról szájra. Magyar–jiddis szógyűjtemény. Pápa, 1941. (Reprint: Budapest : Chábád Lubavics Zsidó Nevelési és Oktatási Egyesület, 1995. ISBN 963-7533-04-4).
- Morvay Kinga: A jiddis nyelv Magyarországon
- Nádasdy Ádám: A mélységek mélyén: a jiddis. In: Nádasdy Ádám: Ízlések és szabályok. Budapest : Magvető. 112–123. ISBN 963-14-2307-7
- Raj Tamás: 100+1 jiddis szó. Budapest : Makkabi, 1999. ISBN 963-7475-43-5

2. fejezet

Antijudaizmus az ókorban

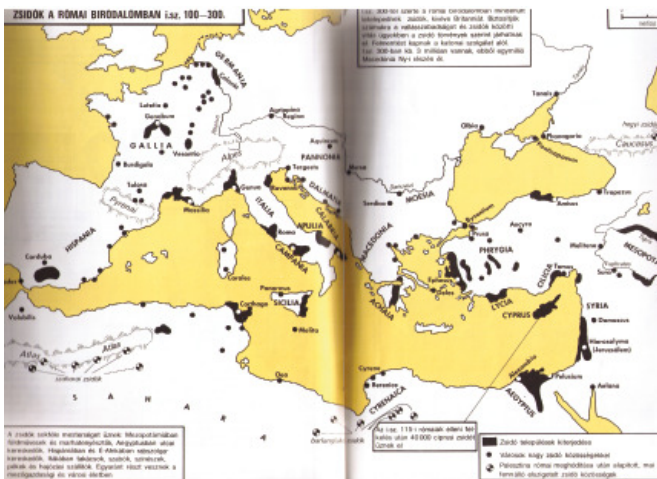
4-5. oldal

Kulcsszavak

Antijudaizmus, diaszpóra, monoteizmus, politeizmus, provincia, Szentély, Siratófal, II. János Pál pápa, II. Vatikáni Zsinat

Diaszpóra

A diaszpóra kifejezés valamely etnikumra, vallás követőire, illetve közösségre utal: külső kényszer hatására elhagyni kényszerülnek szülőföldjüket, majd a világ valamely táján más népek közé szóródva/szétszóródva folytatják életüket, építik kultúrájukat. A kifejezést alkalmazzuk a zsidóknak a Jeruzsálemi Szentély rómaiak által i.sz. 70-ben történt lerombolása utáni szétszórására.

Forrás: Martin Gilbert: Zsidó történelmi atlasz

Az alábbi linken található interaktív térképen kövessétek végig a térség történetét a szétszórás idejétől.

<http://www.mmart.hu/nol/infografika/tortenelem/izrael/index.swf>

Migráció, vándorlás

A vándorlás a zsidó történelem része. A zsidók gyakran kényszerültek vándorlásra, politikai üldöztetés vagy nincstelenség miatt. Máskor azonban a kereskedelem, vagy az ipar: szakmájuk készítette vándorlásra a zsidókat, akik megbecsült kereskedők voltak. Európában a zsidók ugyanazon a környéken laktak, aminek vallási oka is volt: a zsinagógái istentisztelethez 10 férfi együttes jelenlétére van szükség.

Jeruzsálem

Fontos, hogy rámutassunk, hogy Jeruzsálem mindig is nagy jelentőséggel bírt a keresztények, zsidók és muszlimok számára egyaránt. Így van ez mind a mai napig. Google Earth használatával megnézhetjük a jeruzsálemi mecseteket, a Siratófalat és a templomokat is.

A Jeruzsálemi Szentély

A Szentély Jeruzsálem Óvárosában, a Templom-hegyen helyezkedett el. Az Első és a Második Templom az Ókorban a zsidó vallás központja volt. Az Első Templomot a Biblia szerint Salamon király építtette i.e. 957-ben. Az Első Templomot i.e. 586-ban rombolták le a babiloniak, amikor elfoglalták a várost.

A Második Templomot az Első Templom helyén kezdték újraépíteni a babiloni fogságból való visszatérés után (i.e. 535-ben). Heródes uralkodása alatt az i.e. I. században nagyszabású átépítések zajlottak, a Szentély átépítése a század legnagyobb építészeti programja volt. A Szentélyt i.sz. 70-ben fosztották ki és rombolták le a római seregek Titus vezetésével.

A Második Templom makettje a jeruzsálemi Izrael Múzeumban

Siratófal

A Szentély a Templom-hegy tetején kialakított sík területre épült, négy oldalról tartófalak tartották. A fal, amit ma Siratófalként ismerünk, ezen tartófalak nyugati oldala. A Szentély lerombolása után a négy tartófal megmaradt. A nyugati oldal volt a legközelebb a Szentély egykori legszentebb helyéhez, ezért ez a falrész vált szimbólikussá a zsidóság számára. A világ minden tájáról zarándokolnak ide imádkozni a zsidó vallás követői, de a hely még a szekuláris zsidók számára is szimbolikus.

I.sz. 70-ben Jeruzsálem elesett, a Szentélyt felgyújtották, és a győztesek hatalmas rabszolgasereget és zsákmányt hurcoltak magukkal Rómába. Titus római diadalívén láthatók a fogságba vitt zsidók a Menórával és a Templom kincseivel.

Feladatok

Kutatómunka, házi feladat

1. Válasszunk az alábbi kérdések közül!

a. Kérjük meg a diákokat, hogy készítsék el családfájukat két-három generációra visszavezetve. Nézzenek utána annak, hogy családjuk tagjai a múltban milyen vándorlásokra kényszerültek, őseik honnan jöttek, honnan hová költöztek. Jelöljék térképen a változás, költözés irányát. Az idősebb családtagoktól próbálják megtudni, mik voltak a migráció okai.

b. Magyarország nem csak befogadó ország volt a történelem során, hanem többször is előfordult, hogy magyarok vándoroltak más országba. Az utolsó nagy hullám az 1956-os forradalom leverése után volt. A diákok nézzenek utána milyen országok fogadták be a kivándorló magyarokat, kövessék a térképen a költözés irányát.

A diákok megpróbálhatják elképzelni és leírni egy-egy családtag életmódját a régi, illetve az új helyen. Visszamehetnek időben néhány évszázadot is, ha tudnak, de hozhatnak példákat a közelmúltból is. Próbálják végiggondolni, mit vihettek magukkal felmenőik és mit kellett otthagyniuk korábbi lakóhelyükön, valamint azt is, hogyan befolyásolhatta a költözés gondolkodásmódjukat, hogyan hathatott a következő nemzedékre. Vannak-e előnyei a migrációnak, melyek azok és mik a hátrányai?

2. A II. Vatikáni Zsinat (1962) nyilatkozatának teljes szövege

A II. Vatikáni Zsinat NOSTRA AETATE kezdetű nyilatkozata az Egyház és a nem keresztény vallások kapcsolatáról NOSTRA AETATE

(Bevezetés)

1. Korunkban, amikor az emberi nem egysége napról napra szorosabbá válik és sokasodnak a különböző népek közötti kapcsolatok, az Egyház fokozott figyelemmel veszi szemügyre, milyen kapcsolata legyen a nem keresztény vallásokkal. Mivel feladata, hogy az emberek, sőt a népek közötti egységet és szeretetet ápolja, most elsősorban azt veszi fontolóra, ami az emberekben közös és közösségre vezetni őket.

Az összes nemzet ugyanis egy közösség, közös az eredetük, hiszen Isten népesítette be az emberi nemmel a föld színét, ugyanaz a végső céljuk is, tudniillik Isten, akinek gondviselése, jósága és üdvözítő terve mindenre kiterjed, s végül a választottak összegyűlnek a szent városba, melyet Isten ragyogása fog megvilágítani, s ahol a nemzetek az Ő világosságában fognak járni.

Az emberek a különböző vallásoktól várnak választ az emberi lét rejtélyeire, melyek ma épp úgy, mint régen a szíve mélyén nyugtalanítják az embert: mi az ember? Mi az élet értelme és célja?

Mi a jó és mi a bűn? Honnan ered a szenvedés és mi a célja? Melyik út vezet az igaz boldogsághoz? Mi a halál, az ítélet és a halál utáni megfizetés? S végül mi az a végső és kimondhatatlan misztérium, mely átöleli létünket, melyből eredünk, s mely felé tartunk?

(A nagy keleti vallások értékei)

2. A népeknél a legősibb koroktól fogva napjainkig megtalálható annak a titokzatos erőnek bizonyos észlelése, mely jelen van a dolgok folyamatában és az emberi élet eseményeiben, sőt, olykor ismernek egy Legfőbb Lényt, s még Atyát is. Ez az észlelés, illetve elismerés bensőséges vallási érzülettel hatja át életüket. A kultúra haladásához kapcsolódó vallások pedig egyre árnyaltabb fogalmakkal s mind kiműveltebb nyelvezettel igyekeznek válaszolni ugyanezekre a kérdésekre.

Így hinduizmusban az emberek az isteni misztériumot kutatják, s kimeríthetetlen gazdagságú mítoszokkal és a bölcsélet mélyreható törekvéseivel fejezik ki, szabadulást keresnek létünk nyomorúságaiból aszketikus gyakorlatokkal, elmélyült meditációval, vagy szerető bizalommal Istenhez menekülve.

A buddhizmus különféle formáiban fölismerik e mulandó világ radikális elégtelenségét, s olyan utat tanítanak, melyen az emberek áhítatos és bizakodó lelkülettel elérhetik a tökéletes szabadság állapotát, vagy a saját törekvésükkel, illetve felsőbb segítséggel a megvilágosodás legfelső fokára juthatnak.

Így a többi vallások is szerte a világon különféle módokon próbálnak megoldást adni az emberi szív nyugtalanságára azáltal, hogy utakat, tudniillik tanításokat és parancsolatokat, továbbá szent szertartásokat ajánlanak.

A katolikus Egyház semmit sem utasít el abból, ami ezekben a vallásokban igaz és szent. Őszinte tisztelettel szemléli ezeket az élet- és magatartásformákat, tanításokat és erkölcsi parancsolatokat, melyek sokban különböznek attól, amit ő maga hisz és tanít, mégis nem ritkán tükrözik annak az Igazságnak sugarát, aki megvilágosít minden embert. De szüntelenül hirdeti és hirdetni is kell Krisztust, aki "az út, az igazság és az élet" (Jn 14,6), akiben az emberek megtalálják a vallásos élet teljességét, s akiben Isten mindeneket kiengesztelt önmagával.

Búzdítja tehát gyermekeit, hogy okosan és szeretettel folytassák a párbeszédet és együttműködve más vallások követőivel, tanúskodjanak a keresztény hitről és életéről; s ismerjék meg, becsüljék és támogassák a náluk található lelki, erkölcsi és társadalmi-kulturális értékeket.

(Az iszlám)

3. Az Egyház megbecsüléssel tekint az iszlám követőire is, akik az egy élő és önmagában létező, irgalmas és mindenható Istent imádják, ki a mennynek és a földnek Teremtője, ki szót az

emberekhez, s kinek még rejtett határozatait is teljes szívből engedelmeskedve akarják követni, miként Ábrahám -- kinek hitére az iszlám szívesen hivatkozik -- engedelmeskedett Istennek. Jézus istenségét ugyan nem ismerik el, de prófétaként tisztelik, szűz anyjaként becsülik Máriát, s olykor áhítattal segítségül is hívják. Várják az ítélet napját, amikor Isten minden embert föltámaszt és megfizet mindenkinek. Ezért értékelik az erkölcsi életet és Istent leginkább imádsággal, alamizsnával és böjtöléssel tisztelik.

Bár a századok folyamán a keresztények és a muszlimok között nem kevés nézeteltérés és ellenségeskedés támadt, a Szentséges Zsinat mindenkit arra buzdít, hogy a múltat feledvén, őszintén törekedjen a kölcsönös megértésre és mindenki számára közösen gyarapítsák és óvják a társadalmi igazságosságot, az erkölcsi értékeket, a békét és a szabadságot.

(A zsidók)

4. Az Egyház misztériumát szemlélve e Szent Zsinat emlékeztet arra a kötetekre, mely az új szövetség népét lélekben összeköti Ábrahám törzsével.

Krisztus Egyháza ugyanis elismeri, hogy hitének és kiválasztottságának kezdetei Isten üdvözítő misztériumának megfelelően már a pátriárkáknál, Mózesnél és a prófétáknál megtalálhatók. Vallja, hogy a Krisztus-hívók a hitben Ábrahám fiai, rájuk is vonatkozik Ábrahám meghívása, s hogy az Egyház üdvösségét a választott nép egyiptomi kivonulása titokzatosan jelezte. Ezért az Egyház nem feledkezhet meg arról, hogy az őszövetségi kinyilatkoztatást annak a népnek közvetítésével kapta, melyet Isten a maga kimondhatatlan irgalmasságából arra méltatott, hogy megkösse vele az ő szövetséget; s hogy annak a nemes olajfának gyökeréből táplálkozik, melyre ráoltattak a nemzetek olajágai. Az Egyház ugyanis hiszi, hogy Krisztus, a mi békénk, keresztségével kiengesztelte a zsidókat és a pogányokat és a kettőt önmagában egygétette.

Az Egyház azt is mindig szemel előtt tartja, amit Pál apostol mondott a vérrokonairól: "Övék az istenfiúság, a dicsőség, a szövetségek, a törvényadás, az istentisztelet és az ígérek. Övéik az atyák és test szerint közülük származik Krisztus" (Róm 9,4--5), Szűz Mária Fia. Azt sem feleli, hogy a zsidó népből születtek az apostolok, az Egyház alapjai és oszlopai és az a sok tanítvány, aki Krisztus evangéliumát elsőként hirdette a világnak.

A Szentírás tanúsága szerint Jeruzsálem nem ismerte föl látogatásának idejét, és a zsidók többsége nem fogadta el az evangéliumot, sőt néhányan szembeszálltak terjedésével. Mindazonáltal az Apostol szerint a zsidók az atyák miatt nagyon kedvesek Istennek, aki nem bánja meg ajándékait és hívását. A prófétákkal és ugyanazzal az apostollal együtt az Egyház várja az egyedül Isten által tudott napot, melyen az összes nép egy hangon fogja segítségül hívni az Urat, "és vállvetve fognak szolgálni neki." (Szof 3,9)

Mivel tehát ily nagy a keresztények és a zsidók közös lelki öröksége, e Szent Zsinat ajánlja és támogatja a kölcsönös megismerést és megbecsülést, melyet főleg a Szentírás tanulmányozásával, s teológiai és testvéri párbeszédre lehet elérni.

Jóllehet a zsidó hatóságok követőkkel együtt Krisztus halálát követelték, mindaz, ami az Ő szenvedésében történt, sem az akkor élő zsidóknak, sem a mai zsidóknak nem számítható be megkülönböztetés nélkül. Az Egyház ugyan Isten új népe, a zsidókat mégsem lehet úgy tekinteni, mintha ez következne a Szentírásból, hogy Isten a zsidókat elvetette magától vagy átkozottak volnának. Ezért mindenki ügyeljen arra, hogy sem a hitoktatásban, sem Isten igéjének hirdetésében ne tanítsanak semmi olyat, ami nem egyeztethető össze az evangéliumi igazsággal és Krisztus szellemével.

Ezen kívül az Egyház -- mely elutasít minden üldözést, bárkit is érjen -- megemlékezően a zsidókkal közös örökségről, nem politikai megfontolásoktól, hanem evangéliumi vallásos szeretettől indítva fejezi ki sajnálatát a gyűlölet az üldözések és az antiszemita megnyilvánulások miatt, bármikor és bárki részéről érték a zsidókat.

Krisztus miként az Egyház mindig tanította és tanítja, minden ember bűneiért mérhetetlen szeretettel vállalta önként szenvedését és halálát, hogy mindnyájan üdvözüljenek. Az igehirdető Egyháznak tehát az a feladata, hogy hirdesse Krisztus keresztségét, mint Isten egyetlen szeretetének jelét és minden kegyelem forrását.

(Nincs alapja a diszkriminációnak)

5. Nem hívhatjuk segítségül Istent, mindenek Atyját, ha nem tekintünk testvérnek bizonyos embereket, akik pedig Isten képére vannak teremtve. Az ember kapcsolata az Atya Istennel és az ember kapcsolata az embertestvérekkel oly szorosan összetartozik, hogy az Írás azt mondja: "aki nem szeret, nem ismeri Istent" (1Jn 4,8).

Nincs tehát alapja semmiféle elméletnek vagy gyakorlatnak, mely ember és ember, nép és nép között diszkriminál az emberi méltóság és a belőle fakadó jogok tekintetében.

Ezért az Egyház -- mint Krisztus lelkületétől idegen dolgot -- elítéli az emberek faj, bőrszín, társadalmi helyzet vagy vallás alapján történő bármilyen diszkriminációját. Ezért a Szent Zsinat Szent Péter és Pál apostol nyomában járva nyomatékosan kéri a Krisztus-hívőket, hogy "kifogástalan életet élve a pogányok között" (1Pt 2,12), ha lehetséges, amennyibe rajtuk áll, békében éljenek mindenkivel, hogy valóban fiai legyenek az Atyának, aki a mennyekben van.

Mindazt, amit e nyilatkozat egészében és részleteiben tartalmaz, helyeselték az Atyák. Mi pedig mindezt a Krisztustól kapott apostoli hatalmunkkal a tisztelendő atyákkal együtt a Szentlélekben jóváhagyjuk, kötelezőként kimondjuk, tekintélyünkkel megerősítjük, és amit a Zsinat alkotott, Isten dicsőségére közzétenni elrendeljük.

Kelt Rómában 1965. október 28-án
Én, PÁL, a katolikus Egyház püspöke

Forrás: <http://uj.katolikus.hu/konyvtar.php?h=9>

3. II. János Pál Pápa 2000 márciusában, szentföldi útja során látogatást tett a Sírátófalnál Jeruzsálemben.

Beszéljük meg a diákokkal, mi lehetett az oka a látogatásnak!
A katolikus egyház zsidósághoz való viszonyának története ismeretében miért volt úttörő jelentőségű II. János Pál tette?

4. Vessük össze a fenti nyilatkozatot Erdő Péter bíboros, a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia elnökének a Budapesti Élet Menetén, 2012. április 15-én, a Holokauszt áldozatainak emléknapja előestéjén elhangzott, alábbi beszédével:

Kedves Barátaim!

Lelkiismereti kötelességemnek érzem, hogy elmondjak itt most három gondolatot.

A kereszténység nem fér össze az antiszemitizmussal! Nem fér össze a gyűlöletkeltéssel és az indulatok szításával semmilyen vallási közösség, semmilyen népcsoport ellen. Mesterünk, a Názáreti Jézus főparancsként tanította azt, ami ott áll már a héber Biblia lapjain is: „Szeresd felebarátodat, mint önmagadat!” Ez pedig minket, keresztényeket minden ember szeretetére kötelez. Ez a menet ma a Salkaházi Sára-rakpartról indult el. Arról a helyről, ahol a katolikus szerzetesnőt, Boldog Salkaházi Sárát azokkal a zsidó asszonyokkal és gyerekekkel együtt lőtték a Dunába, akiket a rendházban rejtegetett. Példája ma is kötelez minket.

Az antiszemitizmus nem fér össze az emberséggel! A Biblia szerint minden ember Isten teremtménye. Mindnyájan egymás testvérei vagyunk.

Van remény, ha mindnyájan összefogunk, és akarjuk! A gyűlölködés, az antiszemita, a rasszista beszéd és cselekvés mindig mérgező. Mindegy, hogy ki teszi vagy mondja ezt, és mindegy, hogy miért, milyen okból vagy milyen célból – mindig elfogadhatatlan. Ha ebben egyetértünk, ha ezt elismerjük – és nemcsak elméletben, hanem a gyakorlatban is –, akkor van esélyünk. Akkor megtaláljuk azokat a közös erkölcsi alapokat, amelyekre életünket, országunkat és jövőnket építhetjük.

Köszönöm, hogy meghallgattak!

Forrás: www.szombat.org

3. fejezet

Diszkrimináció a középkorban

6–7. oldal

Kulcsszavak: bűnbak, céh, gettó, hiedelmek, keresztes háborúk, megkülönböztetés, prefektus

A középkorban a zsidók Európában mindenhol korlátozó intézkedésekkel, kiűzetéssel szembesültek. 1290-ben kiűzték őket Angliából, 1306-ban Franciaországból. A 16. században szinte az összes német város zárva volt a zsidók előtt.

A 16. századra Lengyelország vált Európa zsidóságának centrumává. A nagyobb városokban, mint például Krakkóban, a zsidók által lakott városrészek általában központi helyen, a főterek körül terültek el, s a zsidó üzletek, a zsinagógák a városok építészeti arculatát is meghatározták.

Magyarországon a török hódoltság és az azt követő háborúk idején csaknem teljesen eltűntek a zsidó közösségek. Az elnéptelenedett területekre újabb csoportok vándoroltak be, többségük nyugat felől, de keleti irányból is, németek, szlávok és zsidók is.

Gettó

Napjainkban a "gettó" szó hallatán a második világháború alatt felállított, zárt lakó-, vagy gyűjtőnegyedekre gondolunk, netán – elsősorban az Egyesült Államokban – színesbőrűek vagy szegények által lakott körzetekre. Egykor azonban ezt a kifejezést kizárólag a "zsidónegyedekre" alkalmazták. Ezeket a negyedeket a helyi hatóságok állították, lakói gyakran rettenetes szegénységben éltek. Az első gettót 1516-ban létesítették Velencében az öntödék helyén. A "gettó" szó a "gettare" (olvaszt) olasz szóból ered. A gettók évszázadokig fennálltak, az utolsó, a római gettót 1870-ben rombolták le. Később, a második világháború idején, Közép- és Kelet-Európában a zsidókat ismét zárt lakónegyedekbe, gettókba kényszerítették. A város egy kis részén összezsúfolva, vagy olykor a lakónegyedektől távol, például ipartelepeken kellett élniük, szörnyű körülmények között. Élelmet és vizet alig kaptak. Ezrével haltak meg az éhezés és a járványos betegségek következtében. Több hónapos vagy akár több éves szenvedés után a gettókba zártak nagy többségét haláltáborokba deportálták, vagy tömegkivégzések során pusztították el.

Magyarországon Budapesten kívül a gettók rövid ideig álltak fenn és gyűjtőhelyként működtek, ahonnan néhány hét elteltével deportálták a zsidókat. Budapesten a gettó 1944 novemberétől 1945 januárjáig állt, január 18-án szabadították fel a szovjet csapatok.

Feladatok

1. Példák a befogadásra, együttélésre

a. Vízkelety Béla festményén (Mátyás és Beatrix bevonulása Budára 1476-ban) a bal oldalon láthatók a budai zsidók követői, akik üdvözlik a királyi pár bevonulását. Beszéljük meg a diákokkal, mit árul el ez a jelenet a zsidók helyzetéről, az együttélésről?

b. IV. Béla dénárja héber betűvel

1251-ben IV. Béla privilégiumokat biztosított a zsidóknak. Egyéni, vagy pármunkában a diákok nézzenek utána, mit tartalmazott pontosan a dokumentum.

(Forrás: http://emlekezem.hu/oktatasi_anyagok/Kiegeszito_anyagok/animaciok_a_zsido_tortenelemhez.html)

2. Középkori kiűzetés

– az alábbi térképen végigkövethetjük a kiűzetéseket

Forrás: Martin Gilbert: Zsidó történelmi atlasz

3. Sachsenspiegel (Szász tükör)

A német középkor legrégebb jogkönyve, a szász szokásjog első lejegyzése, a német birodalmi jog meghatározó forrása. Nem a császár és nem is a fejedelmek rendelték el összeállítását, hanem 1215 és 1235 között Eike von Repgow (avagy Eike von Repgau) anhalti lovag magánszorgalomból gyűjtötte össze és jegyezte fel egységes rendben a kialakult jogszokásokat. A mű címét így indokolta verses előszavában:

E könyvet a Szászok Tükrének nevezik,
Mert benne a szászok joga ismertetik,
Oly módon, amint a tükörben a dámák
Tiszta arcocskájuk nézegetni szokták
Utóbb a Szászok tükre az egész Német-római Birodalomban
Érvényessé vált.

4. Budai jogkönyv (1421)

A Budai jogkönyv (Buda város jogkönyve, Ofner Stadtrecht), a középkori budai városi jogot tartalmazó 15. századi kódex, a középkori Magyarország egyik legfontosabb joggyűjteménye. A Budai jogkönyv három fő forrásra épül: a magdeburgi jogra – Sachsenspiegel (Szász tükör), egyes fejezetei szóról szóra meg-egyeznek –, a város szokásjogára és a királyi kiváltságlevelekre. Ezekon kívül más német városok városi jogának a hatása is kimutatható.

- Illusztráció a Budai jogkönyvről:
<http://mek.niif.hu/01900/01948/html/index1385.html>

- A Budai Jogkönyv korlátozó intézkedései

http://emlekezem.hu/oktatasi_anyagok/Kiegészito_anyagok/animaciok_a_zsido_tortenelemhez.html

„119. A városi ímoknak zsidóktól kétszeres díj jár.

120. A gonosz, Istent eláruló zsidók kötelesek boraik után, akár saját terményük, akár vásárlás után szerezték, a városnak adót fizetni.

121. A zsidó dolgozzék úgy, mint a keresztény, és ne szedjen kamatot. A ki arra kényszeríti, az ítélet napján számot fog adni cselekedetéről.

122. A zsidók oly ruhát viseljenek, amelyről fölismerhessék: ruhájuk fölött vörös köpenyt, azonkívül sárga foltot, amelyet elta-karni nem szabad.

123. Zsidóknak tilos keresztények között áruikat eladni. A men-nyiben zálog van náluk, azt a hét egyik napján a zsidó-utczában árusíthatják. Ha másutt árulnak, a hatóság áruikat elkobozza.

124. A zsidók évente egyszer kötelesek adósleveleiket a városházán bemutatni és a hatóság az adósokkal azt tudatja.

125. Zsidóknak tilos nyújtott kölcsönért miseruhát, kelyhet vagy bármily templomban használt szert zálogul elfogadni. Szintúgy tilos lopott vagy rabolt tárgyakra kölcsönt adni.

126. Senkit sem szabad megölni, sem keresztényt, sem zsidót, sem pogányt. Nem elég, ha valaki zsidó vagy pogány voltára hivatkozik. Ha bevádolják, esküszik, és bűnösség esetében fejét veszti.

127. Ha valakiről a boszorkányság esete legelőször bebizonyul, ültessék létrára és tegyenek fejére zsidókalapot, a melyre szent angyalok festve vannak. Reggeltől estig egy pénteki napon áll-jon egy olyan helyen, hol a nép legnagyobb része meg szokott fordulni. Aztán bocsássák szabadon, és az esetet vegyék föl a jegyzőkönyvbe.

128. Senkinek, vendég vagy külföldi, sem szabad áruit zsidónak eladni vagy vele üzleti összeköttetésbe lépni. A ki azt megteszi, elveszti a zsidónak adott áruját.”

5. Egyéni, pár-, vagy csoportmunkában, projektfe-ladatként a diákok teyenek látogatást a helyi zsidó temetőben, gyűjtsenek adatokat a helyi könyvtárban, levéltárban.

Minden csoport válasszon magának egy helyszínt, vagy egy felkutatott családot, személyt, amelynek, vagy akinek a történe-tét bemutatja a többieknek. Annak is nézzenek utána, hány zsidó élt a településen, kerületben, stb. a különböző korokban! Helytörténeti kutatásaik eredményeit mutassák be plakáton, poszteren, powerpoint bemutatón, stb. segítségével!

4. fejezet

Befogadás és kirekesztés

8–9. oldal

Kulcsszavak: asszimiláció, cionizmus, emancipáció, felvilágosodás, kapitalizmus, kiegyezés, liberalizmus, modern antiszemitizmus, nacionalizmus, reformkor, vérvád

Pogromok, vérvád

1881-ben és 1882-ben óriási pogromok voltak Oroszországban és Ukrajnában, melynek során vadul megtámadták a békésen élő zsidókat. A pogromok során a támadók fosztogattak, pusztítottak. Ennek következményeként nagyon sok zsidó elmenekült.

A pogromok ezután rendszeresen ismétlődtek.

Ebben az időben (1882-83) zajlott Magyarországon a tiszaezlári vérvádper, mely a vádlottak felmentésével végződött. A középkori babonára építő, minden valóság alapot nélkülöző történet mítoszként tovább él a mai antiszemiták körében. 2012-ben a magyar Parlamentben egy parlamenti képviselő elevenítette fel hírhedt beszédében: <http://www.youtube.com/watch?v=xbb5IGdurms>

A beszédet követően Magyarország három nagy, történelmi keresztény egyházának – a katolikus, a református és az evangélikus egyháznak – vezetői közös nyilatkozatban léptek fel a gyűlöletbeszéd ellen.

KERESZTÉNY EGYHÁZI VEZETŐK A GYŰLÖLETBESZÉD ELLEN

A katolikus, református és evangélikus egyházi vezetők állásfoglalása a tiszaezlári vérvád parlamenti emlegetése ellen. Egyházi vezetői szolgálatunk kötelez minket, hogy szót emeljünk a gyűlöletkeltés ellen. Így utasítjuk el, hogy nemrégiben a Parlament falai között egy képviselői felszólalásban felidéződött a szegyenletes tiszaezlári vérvád, amelynek felemlgetése egyedül az indulatkeltés eszköze lehet.

Ebben a helyzetben is emlékeztetnünk kell Krisztus tanítására: "Szeresd felebarátodat, mint önmagadat!" Hitünk, emberségünk semmilyen körülmények között nem fér össze az antiszemitizmussal, a vallási közösségek, népcsoportok elleni gyűlöletkeltéssel.

Különösen is aggasztónak találjuk, hogy a gyűlöletkeltő beszéd a Parlament falai között hangzott, hangozhatott el. A magyar törvényhozásnak, a politikai közbeszédet meghatározó képviselőknek, politikusoknak fokozott felelősségük van a gyűlöletkeltéssel való szembezállásban.

A tiszaezlári vérvádat és az általa keltett gyűlöletet elutasítva együtt hívunk mindenkit a szeretet és az elfogadás krisztusi parancsának követésére és hirdetésére, az igazi emberi értékek alapján álló alkotó együttműködésre.

Budapest, 2012. április 19.

Erdő Péter bíboros, a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia elnöke

Bölcskei Gusztáv püspök, a Magyarországi Református Egyház Zsinatának lelkesi elnöke

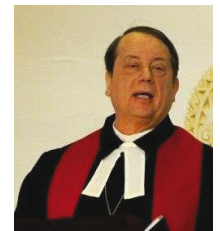
Gáncs Péter a Magyarországi Evangélikus Egyház elnök-püspöke

Forrás: www.szombat.org

A keresztény egyházak magyarországi vezetői válaszolnak a Szombat című zsidó kulturális és politikai havilap gyűlöletkeltéssel kapcsolatos kérdéseire:

KERESZTÉNY EGYHÁZFŐK: KÖTELESSÉGÜNK FELSZÓLALNI A GYŰLÖLETKELTÉS ELLEN

A Szombat keresztény egyházi vezetőkhez fordult a Jobbik képviselő Parlamentben elhangzott, a tiszaezlári vérvádat felmelegítő, gyűlöletkeltő beszéde kapcsán. Erdő Péter bíboros, a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia elnöke, Bölcseki Gusztáv püspök, a Magyarországi Református Egyház Zsinatának lelkesi elnöke és Gáncs Péter, a Magyarországi Evangélikus Egyház elnök-püspöke közösen válaszolt kérdéseinkre.

Miként vélekednek Baráth Zsolt Jobbik-képviselő tiszaezlári vérvádat felidéző parlamenti beszédéről?

Egyházaink felelős vezetőiként kötelességünk felszólalni a gyűlöletkeltés ellen, de ebben az esetben különösen is aggasztónak találjuk, hogy a tiszaezlári vérvád felemlgetése – és ezzel együtt a felszólalásban említett súlyos összeesküvés-elméletek – a Parlament falai között hangzott, hangozhatott el. Így ez a megszólalás közösségi életünk egyik legfontosabb helyszínét, a magyar törvényhozás hitelességét is támadja. A közbeszédet meghatározó politikusoknak fokozott felelősségük van a gyűlöletkeltéssel való szembezállásban. A politikai indulatkeltés olyan fejlemény, amit a magyar törvényhozásnak, illetve természetesen az egész társadalomnak nagyon komolyan kell vennie, méltósággal, de teljes elutasítással kell fogadnia. A hasonló megnyilvánulások, ahogy az egyházaink közös nyilatkozatában is elhangzott, egyedül az indulatkeltés eszközei lehetnek.

Lehet-e Önök szerint a keresztény egyházaknak szerepe abban, hogy az ilyen gyűlölködő, babonás hiedelmeket eloszlassák?

Kell lennie, volt szerepük és van is a gyűlölet és a babonák lebontásában az egyházaknak. Érdekes magát a tiszaezlári pert is megnézni ebből a szempontból: a megvádolt zsidók védőügyvédje a kor egyik vezető politikusa, Eötvös Károly volt. Az íróként is ismertté vált ügyvéd a Tiszántúli Református Egyházkerület tisztviselője is volt, szerepvállalásával európai hírnévre tett szert. Röviddel a Holokauszt emléknap után fontos ehelyütt emlékeztetnünk azokra a helytállóakra is, akik keresztény/keresztén hitűktől vezérelve, életüket sem kímélve mentették a zsidókat a vészorszakban. Köztük van a Duna-parton mártírhálált halt nővér, boldog Salkaházi Sára, a Budapesten élt skót református misszionáriusnő, az Auschwitzban elhalálozott Jane Haining és az evangélikus lelkész, Sztehlo Gábor is. Az ő életük, akárcsak a mi megszólalásunk a gyűlöletkeltés ellen a bibliai parancsot követi: „Szeresd felebarátodat, mint önmagadat!” Hitünk, emberségünk semmilyen körülmények között nem fér össze az antiszemitizmussal, a vallási közösségek, népcsoportok elleni gyűlöletkeltéssel.

Gondoltak-e arra, hogy a széles nyilvánosság előtt megszólaljanak és elítéljék a vérvádakat?

Egyházi vezetőként az elmúlt napokban felszólaltunk konkrétan a vérvád parlamenti felemlégetése, és általában az antiszemitizmus, a gyűlöletkeltés ellen is. A nyilatkozók egyike, Erdő Péter bíboros, a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia elnöke a budapesti Élet Menete megmozduláson szólalt fel, míg Szabó István, a Dunamelléki Református Egyházkerület püspöke a Terror Háza Múzeum előtt a Holokauszt emléknap alkalmából mondott beszédet. Ezek után pedig a katolikus, a református és az evangélikus püspökök együtt, közös nyilatkozatban emeltek szót a tiszaezlári vádak parlamenti megismétlése ellen. A látványos, alkalmi megszólalások mellett lelkipásztoraink, egyháztagjaink a szeretetparancs folyamatos hirdetésével és megélésével a mindennapokban is tesznek a gyűlöletbeszéd és a kirekesztés ellen.

Forrás: www.szombat.org

Zsidók a szabadságharcban

Részlet Szemere Bertalan miniszterelnök beszédéből: 1849. július 28-án, a szegedi országgyűlés utolsó ülésén, ahol a zsidók teljes politikai és polgári egyenlősítését kimondó törvénycikket (1849. évi IX. tc.) szavazták meg.

„Uraim! ha a zsidó nép szinte ott van a csatatéren, és vérént ontja egy oly hazáért, melynek ő még nem kijelentett polgára, ha ő vagyont, életét örömeit feláldozza azon szabadságért, melyet csak reményl, azon jogokért, melyeket még nem bír, mit bírnak a többiek, kik vele harcolnak, azt hiszem, eljött az idő, hogy a nemzetgyűlés azon szent elvi kijelentését tovább ne halassza, miszerint a zsidók is a hazának polgárai, jogban, kötelességben a többiekkel egyenlők.”

Zsidó szabadságharcosok:

Hollander Leó (1806-1887)

Az 1848-as honvédsereg főhadbiztosa őrnagyi rangban.

Schiller-Szinessy Salamon (1820. Óbuda)

A szabadságeszmék lelkes terjesztője, a héber lapokban megjelent versei között a Szózat héber fordítását is közölte. A szabadságharc kitörésekor bejárta az országot, mindenütt szónoklatokat tartott és zsidó honvédeket toborzott. Majd maga is beállt utász közkatonának. Tábormoki rendeletre a Szőreg melletti tiszai hidat felszedette, így az osztrák seregek behatolását sikerült megakadályozni.

dályoznia. Megsebesült, hadifogságba került, börtönbe zárták, ahonnan a kivégzése elől megszökött. 1863-tól Cambridgeben héber kéziratokat tanulmányozott, majd egyetemi előadónak nevezték ki. A tiszaezlári vérvád idején erős mozgalmat indított a babona ellen és amikor 1887-ben Eperjes leégett, nagy gyűjtést indított Angliában az eperjesi kollégium és a hitközség megsegélyezésére.

Schweiger Mór 1824. Hódmezővásárhely
A szabadságharc idején elért legmagasabb rangja: őrmester, zászlótartó

Forrás: Magyar Zsidó Levéltár, Magyar Zsidó Lexikon
Forrás: Magyar Zsidó Levéltár

A korabeli fényképes okirat teljes méretben
A dokumentum szövegének átírata:
Bizonyítvány

Müller Soma volt honvéd tüzér hadnagy úrnak kérelme folytán bizonyítom, hogy nevezett hadnagy úr parancsnokságom alatt vitézül szolgált, hogy honvéd érdemjel III osztályával feldiszesített (sic) hogy ezeknél fogva nevezett hadnagy úr nem csak tölem, de magasb állású volt parancsnokaitól is kegyes pártfogásukat méltán megérdemli, nékie ezen bizonyítvány különösen szegény sorsának előmozdítása tekintetéből is kiszolgáltatik. Kelt Budán 1868. május 21-én

Portré - Herzl Tivadar, Alfred Dreyfus

A diákok gyűjtsenek további információkat Herzl Tivadarról és Alfred Dreyfusról. Csoportokban készítsenek tablót, prezentációt, majd a bemutató után állítsanak össze rövid kvízkérdéseket társaiknak.

Cionizmus

A századfordulón (1900) az európai antiszemitizmus erősödésével egyre több zsidó szeretett volna saját országot. Ezt a saját zsidó ország iránti vágyat nevezzük cionizmusnak. A nem vallásos Herzl Tivadar számára az antiszemitizmus volt az önálló zsidó állam megteremtése iránti szándék kiindulópontja.

Ajánlott irodalom:

- Avineri, Shlomo: A modern cionizmus kialakulása (Osiris Kiadó, 1994)
- Halász Zoltán: Herzl (Magyar Világ Kiadó, 2005)
- Novák Attila: Theodor Herzl (Vince Kiadó, 2002)

Feladatok

1 Asszimiláció – beolvadás Integráció – beilleszkedés

Beszéljük meg a diákokkal az asszimiláció és az integráció közötti különbséget!

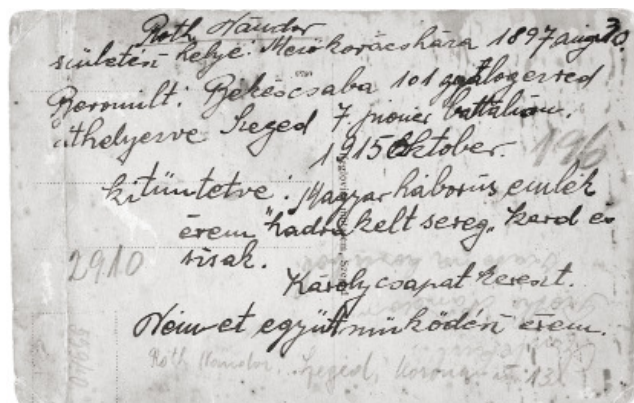
2 Hogyan értelmezhetők az alábbi képek és történetek a befogadás és kirekesztés illusztrációjaként?

Weisz Mór, fuvaros és családja (Óbuda) az I. világháború idején
 Forrás: Szőnyi Andrea

Róth Nándor, asztalos (Szeged) katonaként az I. világháború idején

A fénykép hátoldalán kítüntetéseinek felsorolása

A képen látható szöveg átírata:

Roth Nándor
 Születési helye: Mezőkovácsháza, 1897. aug. 10.
 Bevonult: Békéscsaba 101 gyalogezred
 áthelyezve Szeged 7. pionier battalión 1915. október
 Kítüntetve: Magyar háborús emlékérem „hadra kelt sereg” kard és
 sisak
 Károly csapatkereszt
 Német együttműködési érdem

Forrás: Zachor Alapítvány

Schwarz Károly I. világháborús katonaként, majd évekkel később sárga csillaggal. „Királyáért harcolt és sok-sok érdemmel tért vissza az első világháborúból.” (Várnai Pál: Életem, Zachor Könyvek)

Forrás: Zachor Alapítvány

3. Herzl Tivadar szülőháza a budapesti Dohány utcai zsinagóga mellett egykor és ma.

Az egykori szülőház helyén ma a Zsidó Múzeum épülete található.

Internetes kutatás során nézzenek utána a diákok, mi található az egykori Herzl-ház helyén álló Magyar Zsidó Múzeumban, illetve a Magyar Zsidó Levéltárban (www.zsidomuzeum.hu, www.milev.hu)
 forrás: Magyar Zsidó Levéltár és Vízi Karolina

5. fejezet

Politikai antiszemitizmus

10-11. oldal

Kulcsszavak: nemzetiszocializmus, 'árja', demagógia, propaganda, ószirózsás forradalom, Tanácsköztársaság, Trianon, kommunizmus, numerus clausus, zsidótörvények

Cion bölcseinek jegyzőkönyvei: a cári titkosrendőrség hamisítványa

A hamisított jegyzőkönyv első példányai a cári Oroszországban jelentek meg, ahol a zsidók megkülönböztetése és üldözése mindennapos volt (ld. pogromok).

A könyv nagy hatással volt a náci vezetők – köztük Adolf Hitler – gondolkodására. Ők mit sem törődtek azzal, hogy már az 1920-as

években bebizonyosodott: a szöveg hamisítvány. A későbbiekben saját népiítő politikájukat megpróbálták a zsidók világaluralmi törekvéseivel szembeni védekezésékként beállítani.

Valójában éppen a nemzetiszocialisták törekedtek arra, hogy leigázzanak más országokat, kizsákmányoljanak vagy akár el is pusztítsanak általuk értéktelenné tekintett népeket. Ezért robbantották ki az egész Európát leromboló II. világháborút.

A huszadik század első felében a világra leselkedő legnagyobb veszély valójában a náciizmus térhódítása volt.

„A népek között már az ókorban felhangzani engedtek ezt a felkiáltást: „Szabadság, egyenlőség, testvériség!” Ezek a szavak tönkretették a világ jólétét, az igazi egyéni szabadságot, amely annak előtte meg volt védve a tömeg nyomása ellen.” (Részlet a Cion bölcsei jegyzőkönyveiből)

Kiáltvány a nemzet lelkiismeretéhez

Művészek és tudósok tiltakoztak nyilvánosan az első zsidótörvény betervezése ellen. Kiáltványuk 1938. május 5-én jelent meg a Pesti Naplóban

A kiáltvány teljes szövege és aláírói:

KIÁLTVÁNY A NEMZET LELKIISMERETÉHEZ

„Mi, magyar írók, művészek és a tudomány munkásai, külfönné világnézetek szószólói, akik valamennyien keresztény családok leszármazottai vagyunk, főlemeljük szavunkat az állampolgári jogegyenlőség elvéért, melyet az úgynevezett zsidótörvény törölne a magyar alkotmányból. Ez a javaslat még a zsidóságot sem alázza meg annyira, mint amennyire megsérti a keresztény középosztály fiait, amikor felteszi róluk azt az erkölcsi eltévelyedést, hogy polgártársaik vallása miatt való megbélyegzése, jogaiból való kiforgatása árán akarnak érvényesülni és boldogulni. Elfeledtük volna, hogy ezek a polgártársaink építői voltak a magyar kultúrának, hogy ezt a sorsközösséget 1848-ban és a világháborúban vérükkel pecsételték meg? Valljuk, hogy magyarok ezek a polgártársaink. Ezért tiltakozunk lelkiismeretünk minden erejével és hisszük, hogy szavunk nem marad hatás nélkül abban a hazában, amely minden dicsőségét a hit- és gondolatszabadságért, az emberi jogok teljességéért vívott hősi harcainak köszönhetette. E belső parancsra fordulunk a magyar törvényhozás mindkét házának tagjaihoz, a keresztény egyházakhoz, a foglalkozások, a gazdasági ágak kamaráihoz, szakszervezetekhez és egyéb érdekképviseletekhez, a politikai, társadalmi és kulturális egyesületekhez, az egész ország józan és hazafias népéhez azzal a kéréssel: tegyenek bizonyosságot önérzetükről, bátorságukról, önzetlenségükről és lépjenek sorompóba a mindannyiunkat sértő javaslat ellen. Gondolja meg minden kortárs, mekkora felelősség terheli, ha a lelkiismereti tiltakozás ellenére is megszületik egy törvény, melyre valamikor minden magyarnak szegyenkezve kell gondolnia!”

Gróf Apponyi György, Bartók Béla, Bárczy István, Berda József, Berecz Sándor, Bemáth Aurél, Blaskó Mária, Bóka László, Csécsy Imre, Csók István, Darvas József, Erdős Jenő, Eszenyi Jenő, Győri Farkas Imre, Ferenczy Noémi, Féja Géza, Fodor József, Földessy Gyula, Földessyné Hermann Lula, Gáspár Zoltán, Hertelendy István, Horváth Béla, Pálóczy Horváth György, Kárpáti Aurél, Kernstok Károly, Kmetty János, Dernői Kocsis László, Kodály Zoltán, Kozma Erzsébet, Kun Zsigmond, Lovász Márton, vitéz Makay Miklós, Márfy Ödön, Mátyás Ferenc, Mihályfi Ernő, Molnár Farkas, Molnár Kálmán, Móricz Zsigmond, Zugligeti Pintér József, Polner Ödön, Rab Gusztáv, Rados Gusztáv, Remenyik Zsigmond, Riedl Margit, Schöpflin Aladár, Simándy Pál, Somlay Artúr, Supka Géza, Szabó Zoltán, Szakasits Árpád, Szász Zoltán, gróf Széchenyi György, Szimonidesz Lajos, Tersánszky J. Jenő, Tóth Aladár, Vaszary János, Vikár Béla, Vilt Tibor, Zilahy Lajos.

Mutassunk be néhányat az aláírók közül! A diákok is felkészülhetnek bemutatóval.

Feladatok

1. Nézzük meg a Cion bölcsei francia kiadásának borítóján az antiszemita illusztrációt. Próbáljuk a diákokkal közösen értelmezni, mit jelenthet az ábra!

A feladat nyomán kialakuló vitában előkerülhet a zsidók hatalma és jelentős szerepe a világban. Előfordulhat, hogy a "zsidók" és Izrael, netán az Egyesült Államok kifejezések összemosódnak. Az Amerika-ellenesség és Izrael-ellenesség gyakran a zsidó-ellenesség megnyilvánulása. Különböző összeesküvés-elméletek élnek napjainkban is. Érdekes elkerülni, hogy ezekről az elméletekről szóló vitákba részletesen belebonyolódjunk. Kérdezzük meg diákjainkat, honnan származnak információik és vajon miért terjedhetnek ezek az elméletek. Emlékeztessük diákjainkat arra, hogy mindez hosszú múltra visszatekintő, széles körben elterjedt téveszme.

2. Hasonlítsuk össze a fenti illusztrációt a további három ábrával. Miben hasonlítanak és miben különböznek? Mi rejlik az illusztrációk mögött?

3. A diákok mutassák be társaiknak Albert Einstein, Székely Éva, Kertész Mihály/Michael Curtiz és Robert Capa életét.

Kutatásukhoz használhatjátok Székely Éva videó-interjújának részletét (<http://dornsife.usc.edu/vhi/education/international/>), vagy megnézhetik a teljes interjút (<http://dornsife.usc.edu/vhi/education/hungarian/>)

3. Nézzenek utána a következő sportolók eredményeinek és élettörténetének: Petschauer Attila, Elek Ilona, Dr. Gerde Oszkár, Margaret Lambert

4. Nézzük meg Charlie Chaplin A diktátor című filmjét.

Kutatómunka: A diákok nézzenek utána a film készítésének körülményeinek, a bemutatás idejének és az aktuális történelmi eseményeknek.

A filmben két fontos beszédet, monológot láthatunk (<http://www.youtube.com/watch?v=LMV4oGzXu7g> és <http://www.youtube.com/watch?v=QcvjoWOwnn4>)

Elemezzük a két beszédet a diákokkal!

6. fejezet

Népi antiszemitizmus

12-13. oldal

Kulcsszavak: csillagos ház, holokauszt, koncentrációs tábor, „Kristályéjszaka”, lágerek, nürnbergi törvények, nyilas, Soá, SS, zsidótörvények

Anne Frank

Az idézet Anne Frank Naplójából a zsidók életkörülményeit megnehezítő, majd ellehetetlenítő intézkedések sorozatát mutatja be. Anne és családja 1942 októberében rejtőzött el.

„Kristályéjszaka”

1938. november 9-10-én Németországban központilag szervezett és megtervezett, összehangolt, a zsidó lakosság ellen irányuló országos pogrom volt. Zsinagógák százait és zsidók üzleteit gyújtották fel és rombolták le, sok embert megöltek. A rendőrség tétlenül nézte az eseményeket. A betört ablak- és kirakat-üvegekből származó szilánkokról a pogromot „Kristályéjszakának” nevezik.

Felgyújtott zsinagóga Opavában
(Az 1938-as müncheni egyezményrel a Szudétavidék Németországhoz került)
Forrás: USHMM

A régi zsinagóga belső tere Aachenben a Kristályéjszaka után.
Forrás: USHMM

Feladatok

1. A holokauszt szó helyett a Soá kifejezést is gyakran használják. Beszéljük meg a diákokkal, mit jelent a szó, mi az eredete!

Vitassuk meg, melyik szóhasználat mit fejezhet ki, melyiket tartják alkalmasabbnak és miért.

Soá (héber) – pusztulás, pusztítás, katasztrófa

2. Olvassuk el a diákokkal az alábbi és a munkafüzetben lévő visszaemlékezésekből válogatott idézeteket.

Kérjük meg a diákokat, hogy válasszanak ki egyet, indokolják a választásukat! Dolgozhatnak párban is.

Forrás: Zachor Alapítvány

„...Links um. Tehetetlenül néztem az auschwitzi rakodó rámpán, hogyan nyeli el apámat a harmadik vagy negyedik vagon. Links um, lépés előre... most már mi lépdeltünk a pallóhoz, be a vagon sötétjébe. Amorf tömeg, gyurma préselődött a vagon sötét gyomrába. Tudtuk: Birkenaunál rosszabb nem lehet. Elszakítottak apámtól, csak erre gondoltam.”

(Erdélyi Lajos: Túlélés)

Forrás: Zachor Alapítvány

„Voltak, akik saját életük kockáztatásával próbáltak segíteni a gettóba zsúfoltakon. Leveleket vittek és hoztak, élelmiszert csempészttek. Az élelem az életet jelentette. A maroknyi főtt krumpliháj fejedelmi ebédnek számított. A szózott, száraz kenyérháj pedig

maga volt a mennyei élvezet. Hogy honnan akadt néha az a kenyér-szerű valami, sosem tudtam. Csak arra emlékszem, hogy mindig papír fölött kellett enni, hogy egyetlen morzsa se vesszen kárba.”

(Kutas Péter: Amikor vért könnyeztek a fellegek...)

„Nem tudom, hogy megérem-e a végét, mint csinálnak velünk a nyilasok. Sajnos nagyon reménytelen a helyzetünk. [...] Az oroszok nem jönnek. Annyira reménykedtem, hogy újévre itt lesznek. És sajnos semmi. Nem sok remény van, hogy megérjük a végét.”

(Weinmann Éva naplójából)

Weinmann Éva a holokausztot túlélte. 1946-ban halt meg, leukémiában.

További visszaemlékezések és személyes történetek olvashatók a http://emlekezem.hu/szemelyes_tortenetek/ weboldalon.

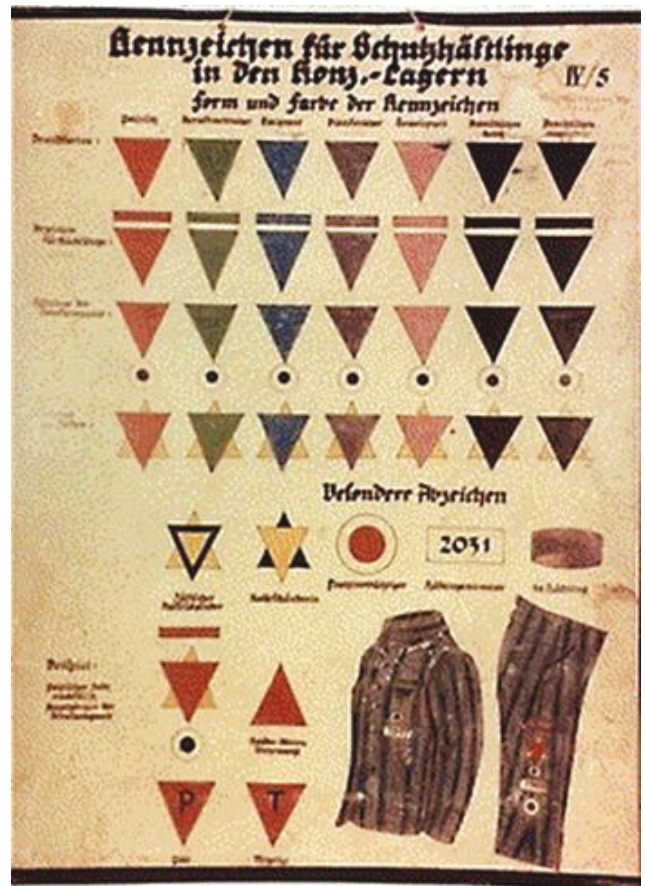
3. Párokban beszéljessenek, vagy röviden írják le gondolataikat, megfigyeléseiket az alábbi képek egyikéről! A képek 1944-ben készültek, Magyarországon.

Forrás: Magyar Zsidó Levéltár

4. A náciizmus áldozatai

Beszéljük meg az órán, milyen más csoportokba tartozó embereket üldöztek a második világháború idején! Segítségül használhatjuk az alábbi ábrát, melyen a dachauai láger foglyainak megkülönböztető jelzéseit láthatjuk.

Forrás: USHMM

7. fejezet

Akik szembeálltak a népiertó antiszemitizmussal

14-15. oldal

Kulcsszavak: embermentő, Jad Vasem, nemzetközi gettó, Schutzpass, védlevél, Világ Igazai

Jad Vasem és a Világ Igazai

„Adok nékik házamban és falaimon belül helyet, és ... örök nevet adok nékik, a mely soha el nem vész”
(Ézsaiás 56:5)

Jad va Sem héberül annyit tesz: hely és név. A fenti idézet ihlette a jeruzsálemi intézmény nevét. Helyet és nevet kíván adni mindazoknak a millióknak, akiknek nem adatott meg az eltemetés méltósága.

A Jad Vasem emléket kíván állítani a holokauszt áldozatainak, túlélőinek és tiszteletet adni mindazoknak, akik a holokauszt idején életük kockáztatásával zsidókat mentettek, segítettek. Őket nevezik a Világ Igazainak és tiszteletükre a Jad Vasem kertjében emléktáblákat állítanak, emlékfákat ültetnek. Mindaddig több, mint 24.000 ember kapta meg világszerte a Világ Igaza kitüntetést.

A Jad Vasemben az emlékmúzeum mellett nemzetközi oktatási és kutatási intézet is működik.

Forrás: Zachor Alapítvány

Emlékfa az embermentők tiszteletére a Jad Vasem Múzeum kertjében

Ellenállók és embermentők

Az ellenállásnak és embermentésnek különböző formái voltak: szervezeten, egyházi, nemzetközi diplomáciai vagy cionista szervezésben vagy egyénileg, nem szervezett formában is történhetett.

Forrás: USHMM

Teichman Ernő (később: Efra Agmon)

1943-tól a földalatti ellenállási mozgalom tagjaként zsidó számára szerzett igazi, vagy hamisított keresztleveleket, megpróbálta a vidéki kis zsidó közösségeket figyelmeztetni jövőbeli, hihetetlennek tűnő sorsukra. 1944 júniusától Palesztinába menekülő fiataloknak segített átjutni a keleti határokon, a szökteést kirándulásnak álcázták. A Nemzetközi Vöröskereszt segítségével ő felelt az egyik első titkos gyermekotthon felállításáért. Élelmiszert és a túléléshez szükséges felszereléseket csempészett a magukra maradt gyerekeknek, a pesti gettóba zárt éhező zsidóknak. 2004-ben megkapta a Magyar Köztársaság Bátorságért Érdemjelét

Forrás: Zachor Alapítvány

Zohna György

„Apám családjában több vegyes házasság is volt. Egyik húga egy keresztény asztalosmesterhez ment feleségül. Az ő jóvoltából nekünk néha valódi „csemege” is osztályrészül jutott. Ennek az embernek, Zohna Györgynek, Gyurka bácsinak az emlékét amíg élek megőrzöm. Sötétedéstől kezdve kijárási tilalom volt elrendelve. A plakátok még a háború után is sok helyen virítottak a házfalakon hirdelve, hogy „...aki civil a sötétedés után az utcán találta, felkoncoltatik...” Gyurka bácsi – így nevezte mindenki –

levelet csempésztetett be a gettóba Anyámnak, amelyben azt írta, hogy egy-egy éjjel eljön majd a gettó-falhoz és élelmet hoz. A mi házunk végénél állt a gettó Síp utcai fala. Éjjelente a szélső lakásból lesték, jön-e. És Gyurka bácsi eljött! Nem is egyszer! Elképzelhetetlen, hogy mekkora bátorság kellett ehhez. Gyurka bácsi a Romanelli utcában (ma Illés utca) lakott, túl a Kálvária téren, már majdnem a Fűvészkertnél. Ahhoz, hogy a Síp utcába érjen, át kellett vágnia a pesti oldal legtöbbet bombázott és lőtt útvonalain, ki kellett kerülnie az őrjáratokat és mindezt farkasordító hidegben és koromsötétben, mert akkor már nem volt közvilágítás. A szélső ablakból kötelet engedtek le hozzá és Ő rákötött egy kosarat, amely tele volt élelemmel. Hogy honnan szerezte, amikor a körülrárt városban mindenki éhezett, soha nem derült ki. Az én szememben Gyurka bácsi, a nagybátyám, volt a mesebeli hős. Amikor sokkal később, már jóval a háború után egyszer rákérdeztem, kissé érdes hangján keményen leintett. - Az kötelesség volt és ne essék többé szó róla! – mondta.” (Kutas Péter: Amikor vért könnyeztek a fellegek...)

Feladat

A diákok nézzetek utána a következő embermentők tevékenységének: Carl Lutz, Angelo Rotta, Giorgio Perlasca, Szabó Imre református lelkész és lánya, Éva, Lefkovics Vera, Offner Róbert, Schlachta Margit, Abba Kovner.

Felhasználható források:

Magyar nyelven: http://www.btm.hu/?q=carl_lutz, <http://www.holokausztmagyarorszagon.hu/index.php?section=1&type=portrait>,

<http://sfi.usc.edu/hungarian/opposition>

http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/slachta_margit/

(angol nyelvű források: <http://www.ushmm.org/>

<http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsourc/biography/Kovner.html>

http://en.wikipedia.org/wiki/Abba_Kovner

Lefkovics Vera
Forrás: USHMM

Offner Róbert
Forrás: USHMM

Abba Kovner
Forrás: Ghetto Fighters' Museum

Le Chambon-sur-Lignon

A franciaországi Le Chambon-sur-Lignon falu és környékének lakossága 1940 decembere és 1944 szeptembere között közel 5000 embert rejtett el, köztük 3000-3500 zsidót. A mentő akció a holokauszt történetében egyedülálló: a helyi protestáns lelkész, André Trocmé vezetésével a térség lakóinak túlnyomó többsége részt vett benne. A menekültek nagyrésze gyermek volt. „Senki nem kérdezte, ki zsidó, ki nem. Senki nem kérdezte, honnan jöttél, ki volt az apád, vagy tudsz-e fizetni. Egyszerűen csak elfogadtak bennünket. Befogadtak, meleg szívvel, Elrejtették a gyerekeket, többnyire a szüleik nélkül... a gyerekek éjszakánként rémálmaikban felsírtak..”

– Elizabeth Koenig-Kaufman, *Le Chambon egykori gyermekmenekültje*

Forrás: USHMM
Le Chambon-sur-Lignon protestáns lakói által befogadott és bújtatott zsidó gyerekek

8. fejezet

Salkaházi Sára és Szenes Hanna

16. oldal

Kulcsszavak: nyilas uralom, Szociális Testvérek Társasága, dunaparti mézszárlások, Palesztina, Herzl-hegy

Szociális Testvérek Társasága

A szociális testvérek kivették részüket az üldözöttek menekítéséből. Mintegy ezer embert mentettek meg, közülük közel százat Salkaházi Sára. A Társaság összes budapesti és vidéki házában bújtattak hamis papírokkal felszerelt zsidókat. Szenes Hanna

Szenes Hanna sírja a jeruzsálemi Herzl-hegyen

Feladatok:

1. Beszéljessünk a diákokkal arról, mit jelent számukra a hős fogalma? Csoportokban vitassák meg, kit tartanak hősnek!

Gondoljanak a következő fogalmakra: mesehős, superhős, hétköznapi hős, történelmi hős, mitológiai hős, bibliai hős, stb.

A beszélgetést megelőzően a diákok lerajzolhatják, ami először eszükbe jut ezzel a kifejezéssel kapcsolatban.

2. Gyűjtsünk 5-6 szót, kifejezést, amelyekkel a diákok szerint a hősök tulajdonságai leírhatók!

Párokban hasonlítsák össze a szavak listáját, nézzék meg a közös szavakat. Magyarazzák meg, miért választották ezeket a szavakat!

3. Hogyan viszonyul a társadalom a hősközökhöz? Milyen kézzelfogható jelei vannak a társadalmi elismerésnek?

4. Beszéljessenek arról, van-e különbség a hétköznapi emberek és a hősök között!

5. A diákok dolgozzanak csoportokban. Alább néhány „hőstörténetet” olvashatnak.

Olvassák el az összes történetet, majd a csoport minden tagja válasszon egyet-egyet! Indokolják meg a választásaikat. Azt is magyarázzák meg, valóban hősiességnek tartják-e a történet szereplőit? Miért?

1. Cipőt vásárolt egy rendőr egy hajléktalannak Igazi hőssé vált az internetezők körében egy New York-i rendőrtiszt, miután egy fotós megörökítette, hogy a fiatal ember cipőt vásárolt egy hajléktalannak. Egy hűvös novemberi napon figyelt fel Lawrence Deprimo őrmester egy cipő nélküli hajléktalanra a New York-i Times Square egyik sarkában. A 25 éves amerikai rendőrt annyira megérintette a látvány, hogy vásárolt az idős férfinak egy pár cipőt és zoknit. Az esetet egy arra járó hobbifotós örökítette meg, aki ezután feltöltötte a képet a New York-i rendőrség Facebook-oldalára. A fiatal ember ezután igazi hőssé vált az internetezők körében.

2. Jane Haining, skót keresztény nő 1897-ben született. 1932-ben nevezték ki a budapesti Skót Misszió Lányiskolájának vezetőjévé. Közel négyszáz, hat és tizenhat év közötti lánygyermek tartozott hozzá. A lányok többsége zsidó volt. 1940-ben, amikor a helyzet Magyarországon egyre veszélyesebb lett, a skót misszionáriusok azt a parancsot kapták, hogy hagyják el az országot. Haining nem volt hajlandó elutazni és magukra hagyni a gyermekeket. 1944 márciusában a németek megszállták Magyarországot, elkezdődött a zsidók deportálása. 1944. április 25-én két Gestapo-tiszt jelent meg a misszió, ahol Jane Haining dolgozott. Átkutatták az irodáját, majd 15 percet kapott, hogy összeszedje a holmijait. Kihallgatták, majd Auschwitz-Birkenauba deportálták. Barátainak küldött utolsó levelezőlapján élelemért könyörgött. A lap ezekkel a szavakkal zárul: „Nem nagyon van mit írni innen, a túlvilágra vezető útról.” Haining éhenhalt 1944 júliusában. Mindössze 47 éves volt. A Jad Vasem intézet 1997. január 27-én, az auschwitzi láger felszabadításának 52. évfordulóján adományozta Jane Hainingnek a Világ Igaza címet.

3. A szervdonorok, akik világszerte hajlandók arra, hogy szerveiket adományozzák másoknak, életet ajándékoznak. Sok olyan ember van, akiknek a nevét, kilétét nem ismerjük, akik még életükben, vagy haláluk esetéről rendelkezve felajánlják szerveik, csontvelőjük egy részét azoknak a rászorulóknak, akiknek ez jelenti az életbenmaradás egyetlen esélyét.

4. Liviu Librescu saját testével védte meg diákjait egy iskolai mészárlás során 2007-ben, Virginiában. A holokausztot túlélte Liviu, a Virginia Tech tanára elállta a tanterem ajtaját, így lehetővé tette, hogy a diákok többsége az ablakon keresztül elmenekülhessen. A támadó az ajtón keresztül több lövést is leadott Liviuira, aki az így kapott sérülésekben életét veszítette.

5. A 2011. szeptember 11-i new yorki terrortámadásban rengeteg tűzoltó, rendőr, ápoló és más megmentésben dolgozó veszítette életét, amikor berontottak a már égő ikertornyokba, hogy onnan bentrekedt embereket mentsenek meg, akiknek nem volt más reményük a túlélésre.

6. Victoria Soto, a 27 éves tanítónő a Connecticut-i iskolai mészárlásban veszítette életét. Amikor a 2012-es lövéseket meghallotta, gyorsan a szekrényekbe bújtatta diákjait, ő maga pedig a szekrények elé állt, élő pajzsként védve az elrejtett gyerekeket.

7. Hardi Barna, 14 éves korában a Sió-csatomából mentett ki egy másfél éves kislányt és az anyukáját. Utánuk ugrott, segített a parthoz húzni a kimerült édesanyát és kislányát, ahol már többen várták és segítettek.

2. rész

ANTISZEMITIZMUS A MAI EURÓPÁBAN. MUNKAFÜZET NAPJAINK ANTISZEMITIZMUSÁRÓL

A tananyagsorozat második munkafüzete a holokauszt következményeit mutatja be a második világháború utáni Európában, majd napjaink antiszemita megnyilvánulásait tárgyalja, beleértve a holokauszttagadást is. Szó esik a kommunista országokban tapasztalt antiszemitizmusról, a neonácizmus jelenségéről, valamint az arab-izraeli konfliktusnak az európai antiszemitizmusra gyakorolt hatásáról is. A feladatok elsődleges célja, hogy a diákok kritikai gondolkodását fejlesszék: legyenek képesek felismerni egy-egy megnyilvánulás – szó, kép, utalás vagy tett – antiszemita jellegét. Szeretnénk felhívni a figyelmet arra is, milyen hatással volt a holokauszt az Egyesült Nemzetek Szervezete által 1948-ban elfogadott Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatára.

Célkitűzések

A diákok

1. megértsék, és példákkal illusztrálni tudják, hogy az antiszemitizmus nem újkeletű jelenség.
2. személyes példákon keresztül el tudják mondani, mi történt a holokauszt túlélőivel, milyen döntési helyzetekkel kellett szembesülniük a háború után.
3. legyenek képesek felismerni és elmagyarázni a kapcsolatot a holokauszt és az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának megszületése között.
4. ismerjék fel a neo-náci szimbólumokat, legyenek képesek megmagyarázni, miért tekinthetők annak. Tudjanak arról is beszélni, vajon miért viselik egyes fiatalok ezeket a szimbólumokat és milyen érveket lehet találni ezeknek a szimbólumoknak a használata és viselése ellen.
5. legyenek képesek érvekkel szembeszegülni az antiszemita, holokauszt-tagadó álláspontokkal.
6. képesek legyenek a holokauszt és más népiirtások közötti hasonlóságok és különbségek felismerésére.
7. képesek legyenek röviden megmagyarázni, mit jelent a cionizmus, utalva annak 19. századi gyökereire és az antiszemitizmusra.
8. értsék meg, miért olyan fontos 1948-as év a Közel-Kelet történelmében.
9. képesek legyenek különbséget tenni az Izrael Állammal szembeni kritika és az antiszemitizmus között és felismerni, mikor válik az Izraellel szembeni kritika antiszemita megnyilvánulássá.
10. képesek legyenek megérteni és elmagyarázni, hogy az Izrael és a palesztinok közötti konfliktus lényegében területi konfliktus.

2. rész

Antiszemitizmus a mai Európában

Anne Frank House – Zachor Alapítvány a Tarsadalmi Emlékeztető
zachor
ALAPÍTVÁNY A TARSADALMI EMLÉKEZTETŐ

1. fejezet

A holokauszt után: visszajönni, itt maradni vagy elmenni?

2-3. oldal

Kulcsszavak: antifasizmus, államosítás, cionizmus, emigráció

A visszaemlékezők személyes vallomásainak részletei arra hívják fel a figyelmet, hogy a háború befejeztével nem értek véget egy csapásra a megpróbáltatások. A holokauszt teremtette új nem szűnt meg sem akkor, sem később és nem csak a túlélők, hanem a társadalom egésze számára.

A túlélőknek az újrakezdés nehézségei mellett antiszemita megnyilvánulásokkal is meg kellett küzdeniük. A lágerekből, gettókból visszatérők lakásaikat kifosztva találták, gyakran még otthonaikba is mások költöztek be. Óriási erőfeszítésükbe került, hogy tulajdonaiknak legalább egy részét visszaszerezzék. Gyakran ez sem járt sikerrel.

„A felszabadulás napján mi egyszerűen választottunk a lehetőségek közül. ... Az egyetlen kérdés az volt: Nyugat felé induljunk, vagy keletnek? ...

Édesapám azonnal indulni akart, hazafelé. Én meg úgy éreztem: szabad a világ, most megnézhetem, milyen Párizs, meg Róma. Édesapám hajthatatlan volt. „Anyád, Húgod. Talán már otthon vannak”. A lágerben erről soha nem beszéltünk. Az ő sorsuk tabutéma volt. „De hiszen tudod, láttad a ruháikat – ők már nincsenek” – mondtam, de nem volt kinek. Szabad emberként Édesapám önállósodott. Elindult arrafelé, ahol iszonyú távolban a feleségét, gyermekét remélte megtalálni. Én meg Nyugatnak, egy irányban a menetelő orosz katonákkal, menekülő német civilekkel, lakosokkal. Kétszáz métert mehettem, amikor megfordultam, és amennyire egyáltalában képes voltam, szaladtam Apám után. Közel egy évig, kimondatlanul, én irányítottam kettőnk életét. A szabadság első napján kettőnk között is helyreállt a normális apa-fiú viszony.”

Erdélyi Lajos

UNCLE EMIL AND LALD * ONLY THE TWO OF US*
BACK FROM AUSCHWITZ
2 JULY 1945

Forrás: Zachor Alapítvány

Sokáig ki nem mentem a házból. Megmaradt ez a borzalmas félelmem. Annyira féltem az egyenruhától, hogy ha egyenruhában láttam valakit, akkor bebújtam a kapu alá, és megvártam, amíg elmegy. Nem mentem se hivatalba, se rendőrségre, se sehova, mindig féltem. Ez sajnos még most is sokszor előjön, ezért én vagy úgy érzem jól magam, ha itthon vagyok, vagy ha társasággal valahol. Este nem szeretek mászkálni. Ha mentünk az utcán, és lépteket hallottam magam mögött, folyton hátranéztem.

Kovács Mira: Imakönyv és csipkés kombiné

„Mindenekelőtt is – így szólt – el kell felejtened a borzalmakat. – Kérdeztem egyre meglepettebben: - Miért? – Azért – válaszolta ő -, hogy élni tudjál -, s Fleischmann bácsi hozzátette:- Szabadon élni -, amire meg a másik öreg bólintott és tette hozzá: - Ilyen teherrel nem kezdhetünk új életet -, s ebben némelyest igaza is volt, elismertem. Csak hát nem egészen értettem, mint kívánhatnának olyat, ammi lehetetlen, s meg is jegyeztem, hogy ami megtörtént, az megtörtént, s hogy végre is nem parancsolhatok az emlékezetemnek. Új életet – vélekedtem – akkor kezdhetnék csak, ha újra megszületnék, vagy ha valami bántalom, betegség vagy efféle érné az elmémet...”

Kertész Imre: Sorstalanság

Forrás: Zachor Alapítvány

„Nehéz volt elkezdeni élni. Pár hét múlva vizes mellhártyagyulladásal kórházba kerültem. Háromszor csapoltak. Aztán jelentkeztem a főnökömnél a fotóműteremben, és mondtam, hogy muszáj lemennem Dunaföldvárra, mert apám egy testvérén kívül senki nem jött haza. Tudtam, hogy senki az égvilágon nem jött haza. És akkor három évig lent voltam. Dunaföldváron az első ember, akivel találkoztam, azt kérdezte: jé, hát maga életben maradt? Gondolhatni, hogy milyen érzés volt. A nagybátyám beköltözött a szülői ház egyik szobájába, így aztán megmaradt a ház. Borzalmas állapotban volt, mert a katonák istállót rendeztek benne. A szomszédban laktam egy jó ideig, amíg helyre tudtam hozni annyira, hogy be tudjak költözni.”

Bartha Ágnes: Ketten

„1945 tavaszán mentem „haza” lakásunk szobái felásva: keresték a zsidó vagyont. Öt-hat fiatal fiút találtam senkijük-semmijük nem volt. Ezt a korosztályt nem ismertem: 18-20 évesek voltak. Összetartottunk, főztem, a pincében találtam 10 l libazsirt. Néhány bútordarabból „otthont” teremtettem. “

Lefkovics Ilona visszaemlékezéséből

„A „kálvária” természetesen nem ért véget 1945. július másodikával. Hosszú éveken keresztül, csaknem minden éjszaka, menetrendszerű pontossággal álmaimban visszatértem Birkenaubá, Dörnhauhá. Ami talán ezeknél is kínzóbb volt: a gettózás előtti Marosvásárhelyre. Ólomlábakkal menekültem, csendőrök és szelektáló SS tiszték elől. Kopogtattam marosvásárhelyi házak ajtaján, ismerősöktől kértem bebocsátást – mindenki elutasított. (...) Nem akarok, nem is mondhatok semmi rosszat a lakásunkba beköltözött, üzletünket újra működtető rokonokról. De közel egy esztendeje ott laktak, az üzlet újraindításából éltek. Senki nem gondolta, hogy ez a nagyon alacsony, idős kis emberke, Édesapám visszatér. Mint ahogyan az én korosztályomból is csak kevesen jöttek vissza. Nem számoltak hazatérésünkkal. Otthonunkban (!) a rokonok helyet szorítottak számunkra is. Az Ideál Illatszertárat már a rokon-család nevében jegyezték be. Némi vonakodás után sikerült megállapodni: társulajdonosként Apámat is befogadták.”

Erdélyi Lajos: Túlélés

1. feladat

Csoportokban beszéljessenek a diákok arról, hogy az újrakezdés milyen lehetőségei álltak a visszaemlékezők előtt! Milyen érvek szólhattak az emigráció, illetve a hazatérés, itt maradás mellett és ellen?

2. feladat

Mi lehetett az oka annak, hogy a visszatérőket legalábbis ambivalens, ám gyakran ellenséges módon fogadták?

Lehetséges okok:

- elképzelni sem tudták, mikén mentek keresztül a zsidók
- büntudatuk volt, mert úgy érezték ők is felelősek mindazért, ami történt (itt beszélgethetünk a diákokkal az elkövetőkről, be nem avatkozókról – ld. 1.füzet tanári útmutató)
- épp elég problémájuk volt, őket is megviselte a háború
- azzal voltak elfoglalva, hogy újjáépítsék az életüket a háború után, nem érdekelte őket, mi történt a zsidókkal
- tovább éltek a háború előtt széles körben elfogadott antiszemita előítéleteik, nem változtatott rajtuk a holokauszt sem
- valamiképpen hasznot húztak a zsidók kifosztásából és deportálásából

3. feladat

Olvassuk el a verset és beszéljessünk arról, visszaállt-e a “rend” a holokauszt okozta trauma után?

Szántó T. Gábor:

minden családi ebéd

minden családi ebéd

hiányjel

elődök utódok

hiányzó székei

az asztal körül

hiányzó nevetésük

hiányzó rokonok hiányzó emléke

a hiányzó mosolyok helyén

az étel élet

a tányéron semmi nem maradhat

a beszélgetés során

mindennapi dolgok

az emlékezéshez hiányoznak

akik emlékezhetnének

hiányzó hiány

leplei a szavak

4. feladat

A túlélők további életét örökre befolyásolta mindaz, amin keresztül mentek. Sokan képtelenek beszélni az átéltekről, mások nagyon fontosnak tartják, hogy a világ megismerje személyes történeteiket.

„Visszatérésem óta ritka az a nap, amikor valamilyen formában fel ne merülne emlékezetemben a téglagyár, Dörnhau priccsekkel zsúfolt termei. Vannak, akik eltemették magukban élményeiket, és azok csak most, öregségükre kezdik őket gyötörni. Én ezekkel élek együtt, sajnos, üldöznek álmaimban is. Éber állapotban, mint olvasható, felmerülnek pozitív, mondhatni szép emlékeim is. A gyermekeimnek folyamatosan meséltem a lágeréletről, igen fiatalon elvittem őket Auschwitzba is. Hogy edződjenek. Hogy újabb, képletes Auschwitz esetén helyt tudjanak állani. Soha meg nem bocsátották nekem. Azt mondták: ők más világban élnek. Hogy ezzel megkeserítettem fiatalságukat. Én pedig hiszem, hogy aki ezeket a tapasztalatokat elhallgatja, félredobja, az valójában a jövőt keseríti meg. Tudom, újabb Auschwitz nincs, nem lehet. De embertelenség, közöny, közömbösség – az ismétlődhet. Ismétlődik. Beszéljünk az emlékeinkről!”

Erdélyi Lajos: Túlélés

A túlélők visszaemlékezését sokszor nem szívesen, vonakodva hallgatják a fiatalabbak. Mi lehet ennek az oka?
Gyakran nehéz egy-egy ilyen beszélgetésben részt venni. Kérjük meg a diákokat, próbáljanak meg érvelni amellett, miért érdemes, miért fontos mégis beszélgetni az átéltekről!

5. feladat

„Amire élénken emlékszem: bejelentették a bécsi döntést. Marosvásárhely fellobogózva várta a honvéd csapatok bevonulását. Édesapám kora hajnaltól keményen dolgozott, hogy az Ideál Illatszertár kirakatai méltók legyenek a nagy ünnephez. Magyar zsidók voltunk, a román hatalom húsz esztendeje alatt következetesen megőriztük magyar kultúránkat, szolidarizáltunk a város magyar kisebbségével. Alig egy héttel a honvéd csapatok bevonulása után, minden addigit felülmúló ünnepség vette kezdetét. Megérkezett Horthy Miklós kormányzó. Fehér lován vonult be a Főtérre. De ezt én nem láttam, ahogy Édesapám sem. Egy hét elegendő volt, hogy ráébredjen: akik bevonultak, nem azok voltak, akiket ő húsz éven keresztül várt. Horthy és a magyar adminisztráció a zsidótörvényeket hozta magával, az államilag támogatott antiszemitizmust. Rövid egy hét alatt Édesapámat kétszer vitték be a Kémelhárító irodáiba, ahol már korántsem a magyar kultúrája mellett kitartó embert, hanem a másodrangú, jogaiban korlátozott zsidó állampolgárt vallatták. (...) Számomra azon az őszön kezdődött a kisebbségi, üldözött létformával való közelebbi ismerkedés.”

A fenti részlet alapján beszéljünk a diákokkal arról, hogyan vall a szerző, Erdélyi Lajos saját és családja identitásáról: ki is volt ez a kisleány, hogyan határozta meg magát a család? Mi változott mindebben a zsidótörvények bevezetésével?

2. fejezet

Soha többé!

Kulcsszavak: Egyesült Nemzetek Szervezete, Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, emberiség ellen elkövetett bűntett, genocídium, nemzetközi bíróság, nürnbergi per

Eichmann

Bár a nyilvános nürnbergi per során a világ megismerhette a náci bűntetteket, a nagyobb nyilvánosság csak 1961-ben szembesült a holokauszt során elkövetett bűntettek nagyságával és azzal mi történt a II. világháború idején. Ekkor sikerült Adolf Eichmann bíróság elé állítani, és peréről sok országban az éppen abban az időben tömegesen elterjedő televízió is tudósított. A holokauszt idején Eichmann szervezte meg a zsidók tömeges deportálását egyes a náci által elfoglalt országokból a koncentrációs és haláltáborokba, többek között Magyarországról is. Eichmann irányításával közel félmillió magyar zsidót deportáltak megsemmisítő táborokba, legtöbbször Auschwitzba. A televízióból és az újságok tudósításából mindenki első kézből ismerhette meg a túlélők vallomásait, és szembesülhetett Eichmann „védekezésével”, hogy ő csak parancsot teljesített. Az embereket megrázta az a felismerés, hogy hatmillió zsidó meggyilkolásához milyen nagymértékben hozzájárult az a sok ember, aki csak „végezte a dolgát” anélkül, hogy megkérdőjelezte volna felettesei utasításait.

Az Eichmann-per nyilvánossága jelentős hatással volt az emberek vélekedésére a második világháborúról és a holokausztról. Ekkor tört meg a zsidóüldözéseket övező hallgatás.

Népiirtás – genocídium

A genocídium szót Raphael Lemkin (1900-1959) lengyel zsidó jogász alkotta meg a görög „genos” (törzs, család) és a latin „cide” (ölni) szavakból. A háború után a németországi Nürnbergben felállított Nemzetközi Hadbíróóság az „emberiség ellen elkövetett bűnök”-kel vádolta a náci vezetőket, és a vád megfogalmazásában fel is használta a „genocídium” kifejezést, de nem mint jogi, hanem mint leíró kifejezést. Végül 1948. december 9-én az Egyesült Nemzetek Szervezete egyezményt fogadott el a népiirtás bűntettének megelőzéséről és büntetéséről, amelyben az aláíró nemzetek „megelőzendő és büntetendő” nemzetközi bűntettként határozzák meg a genocídiomot. Az egyezmény alapján:

I. Cikk: A Szerződő Felek megerősítik, hogy a népiirtás függetlenül attól, hogy békében vagy háborúban követik el, a nemzetközi jogba ütköző bűncselekmény és kötelezik magukat arra, hogy ellene megelőző rendszabályokat fogantossanak, elkövetését pedig megbüntetik.

II. Cikk: A jelen egyezmény népiirtás alatt a következő cselekmények bármelyikének, valamely nemzeti, népi, faji vagy vallási csoport, mint olyan, teljes vagy részleges megsemmisítésének szándékával való elkövetését érti:

- a) a csoport tagjainak megölése;
- b) a csoport tagjainak súlyos testi vagy lelki sérelem okozása;
- c) a csoportra megfontolva oly életfeltételek ráerőszakolása, melyeknek célja a csoport teljes vagy részleges fizikai elpusztulásának előidézése;
- d) oly intézkedések tételése, amelyek célja a csoporton belül a születések meggátolása;
- e) a csoport gyermekeinek más csoporthoz való erőszakos átvitele.

A népiirtás nyolc szakasza

A népiirtás folyamatában Gregory Stanton meghatározása alapján nyolc szakaszt különböztetünk meg. Ezek a szakaszok előre láthatók, de nem feltétlenül következnek be egymás után minden esetben, megelőző intézkedések megállíthatják a folyamatot egy adott szakaszban. Az egyes fokozatok más sorrendben is bekövetkezhetnek, de logikailag egymásból következnek. A későbbi szakaszokban a megelőző szakaszok jellemzői is megfigyelhetők. A fokozatok a következők:

1. Kategorizálás – a társadalom tagjainak kategóriákba, csoportokba sorolása (német – zsidó; tuszi – hutu) Különösen veszélyeztetettek a bipoláris társadalmak, ahol nincsenek vegyes csoportok. **Megelőzés:** olyan egyetemes értékeken alapuló intézmények létrehozása, amelyek az etnikai vagy egyéb megosztottság felett állnak, a toleranciát és megértést hirdetik. Ruandában például ezt a szerepet a katolikus egyház tölthette volna be. A közös értékek felismerésének szorgalmazása a megelőzésben kulcsfontosságú.

2. Szimbolizálás – a kategorizálás után a csoportoknak gyakran nevet vagy szimbólumot adnak. A csoportokat (zsidó, cigány) megkülönböztetjük bőrük vagy viseletük alapján és jelképeket vagy szimbólumokat kapcsolunk hozzájuk. A megnevezés és szimbolizálás általánosan jellemző az emberekre, nem feltétlenül vezet népiirtáshoz, kivéve ha követi őket a következő fokozat: a dehumanizáció. Amikor a kategorizálás gyűlölettel társul, akkor a szimbólumokat a kiszemelt csoportra gyakran rákényszerítik (sárga csillag; kék kendő – Kambodzsa).

Megelőzés: a gyűlöletkeltő szimbólumok (például a horogkereszt) és a gyűlöletbeszéd megtiltható és büntethető. Azonban, ha a társadalom nem támogatja teljes körűen a szimbólumok, nyelvi elemek, stb. betiltását, a tiltás eredménytelen maradhat – a betiltott megnevezések helyét kódok vehetik át. Széleskörű támogatás esetén azonban a szimbólumok jogi tiltása eredményes lehet.

3. Dehumanizálás - amikor az egyik csoport nem ismeri el a másik csoport tagjainak emberi mivoltát, a csoport tagjait állatokkal, férgekkel, rovarokkal, betegségekkel azonosítják. Ebben a szakaszban a propaganda eszközeit használják gyűlöletkeltésre, az áldozati csoport rágalmazására.

Megelőzés: A helyi és nemzetközi politikusoknak el kell ítélniük a gyűlöletbeszédet, a népiirtásra buzdító vezetőknél a nemzetközi

porondon való szereplését, utazásait meg kell tiltani, a külföldi támogatásokat befagyasztani. A gyűlöletbeszédet közvetítő médiumot be kell tiltani, a gyűlöletkeltésből eredő atrocitásokat és bűncselekményeket azonnal büntetni kell.

4. Mozgósítás – a népirtás mindig szervezett, többnyire államilag, bár az állam felelősségének elhárítása érdekében gyakran félkatonai csoportokat mozgósítanak (Janjaweed Darfurban), de az elkövetők lehetnek terrorista csoportok is. Gyakran különleges harci egységeket képeznek ki és szerelnek fel. A népirtó gyilkosságokat előre megtervezik.

Megelőzés: Ennek a fázisnak a megelőzéséhez a félkatonai egységeket törvényen kívül kell helyezni. Vezetőiktől meg kell tagadni a külföldi beutazási engedélyt. Az ENSZ-nek fegyverszállítási embargót kell elrendelnie a népirtásban érintett országok felé és az erőszakos cselekmények kivizsgálására bizottságokat kell felállítania.

5. Polarizáció – a szélsőségesek eltávolítják a csoportokat egymástól, a gyűlöletkeltő csoportok a polarizációt erősítő propagandát alkalmaznak. Törvényeket hozhatnak a vegyes házasságok és a csoportok tagjai közötti társas érintkezés tiltására. A szélsőségesek saját csoportjuk mérsékeltjeit igyekeznek elhallgattatni, hiszen a népirtás megakadályozói az elkövető csoport mérsékelt tagjai közül kerülhetnek ki, így ők lesznek az elsők, akiket letartóztatnak és megölnék.

Megelőzés: A megelőzés érdekében védeni kell a mérsékelt vezetők biztonságát és segíteni kell az emberi jogi csoportokat. A szélsőségesek forrásait le kell foglalni és a nemzetközi beutazási engedélyt meg kell tagadni tőlük.

6. Előkészítés – az áldozatokat kijelölik és etnikai vagy vallási alapon elkülönítik. Halállistákat készítenek, az üldözött csoportot megkülönböztető jelzés viselésére kényszerítik. Tulajdonait kisajátítják, az embereket gyakran gettóban különítik el, koncentrációs táborokba deportálják őket, vagy éhínség sújtotta vidékre küldik őket, ahol éhenhalnak.

Megelőzés: ebben a szakaszban ki kell adni a népirtás riasztást. Amennyiben sikerül a nagyhatalmak, szomszédos országok, vagy az ENSZ Biztonsági Tanácsát mozgósítani, meg lehet tenni az előkészületeket a nemzetközi fegyveres beavatkozásra vagy jelentős segítséget kell biztosítani az üldözött csoportnak, hogy felkészülhessen az önvédelemre. Egyébként az ENSZ humanitárius segítségnyújtását az előrelátható menekülthullámra.

7. Megsemmisítés – megkezdődik és rövidesen tömegessé válik a mézárás, ami kimeríti a népirtás fogalmát. Az állam által szervezett népirtás esetén a katonaság is gyakran részt vesz a gyilkosságokban. Ebben a szakaszban csakis az azonnali és nagyszabású külső beavatkozás állíthatja meg a népirtást. Jól felfegyverzett nemzetközi védelem mellett biztonsági területeket, menekülő-folyosókat kell kialakítani. Azonnali cselekvésre van szükség az ENSZ részéről is, fel kell ismerni, hogy a nemzetközi jog által megkövetelt humanitárius beavatkozás felülírja a nemzeti „szuverenitás” elvét.

8. Tagadás – minden esetben követi a népirtást, a további népirtó gyilkosságok egyik legbiztosabb jele. A népirtás elkövetői felássák a tömegsírokat, elégetik a holttesteket, megpróbálják elrejtetni a bizonyítékokat és megfélemlíteni a szemtanúkat. Tagadják, hogy bármi bűnt követtek volna el és az áldozatokat okolják mindazért, ami történt. Megakadályozzák a nyomozást, és egészen addig ragaszkodnak a kormányzati hatalomhoz, amíg erőszakkal el nem távolítják őket. A tagadásra a nemzetközi bíróság előtti eljárás a válasz. Itt kerülhetnek a nyilvánosság elé a bizonyítékok és itt kerülhet sor az elkövetők megbüntetésére.

Forrás: Anne Frank Ház

Feladatok

1. feladat

Eleanor Roosevelt az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatával

Beszélgük meg a diákokkal, milyen emberi jogokat ismernek? Soroljanak fel néhányat! (pl. élethez való jog, menedékjog, tulajdonhoz való jog, stb.)

Hasznos linkek: http://kompasz.balzac.zpok.hu/kompasz/ismertek_kepessegek_keszsegek_attitudok
<http://www.sinoszhangforras.hu/milyen-alapjogaim-vannak>

További feladatok az emberi jogok oktatásához: <http://www.mobilitas.hu/kompasz/kezikonnyv>

2. feladat

„Soha többé!” – a kijelentés arra utal, hogy a világ tudja meg, mi történt a holokauszt idején, az elkövetőket vonják felelősségre, hogy az emberiség tanuljon abból, ami történt és kifejezzük elköteleződésünket amellett, hogy soha többé hasonló jogtiprás ne következhesen be.

Tekintsük végig az alábbi eseményeket, melyek a 20. század második felében, a holokauszt után történtek. Kis csoportban egy-egy diák készüljön fel rövid beszámolóval az adott eseményről, majd értelmezzük a „Soha többé!” jelmondatot a megismert történelmi események tükrében!

Kambodzsa 1975-79

<http://www.mult-kor.hu/cikk.php?id=17789>

Bosznia 1992-95

http://www.osaarchivum.org/index.php?option=com_content&view=article&id=2078:srebrenica-exhumation&catid=56:cat-current-news&Itemid=400&lang=hu

<http://index.hu/video/2010/06/17/srebrenica/>

Ruanda 1994

http://htkp.org/index.php?option=com_content&task=view&id=36&Itemid=33

<http://afriport.hu/elemzes/3110-az-1994-es-ruandai-nepirtas-es-az-ahhoz-vezet-ut.html>
http://www.unitedhumanrights.org/genocide/genocide_in_rwanda.htm

Angolul tudó diákok megnézhetik Freddy Mutanguha tuszi túlélő videós visszaemlékezését: <http://sfi.usc.edu/onevoiceatime/witnesses/mutanguha>

Darfur

<http://hvg.hu/vilag/20041123szudandosszie>
<http://www.unitedhumanrights.org/2009/05/darfur-genocide>

3. feladat

A diákok böngésszenek hírportálokon (nyomtatott újságokban), keressenek híreket, melyeket aztán 3 csoportba oszthatnak: (a) emberi jogok tiszteletben tartása; (2) emberi jogok megsértése; (3) jogvédelem. Nem csak a Hírek rovatban, hanem bárhol kereshetnek (sport, hirdetés stb.)

Csoportosítsák a híreket a fenti három kategória alapján, készítsenek bemutatót, vagy posztert. Mutassanak be egy-egy történetet a társaiknak, nevezzék meg, melyik jogról van szó a történetben, majd keressék meg az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában az arra a jogra vonatkozó pontot.

A poszter/powerpoint később további hírekkel bővíthető.

Próbáljanak meg összehasonlító elemzést adni, aszerint, hogy ugyanaz a történet milyen hangsúlyt kap egy-egy hírportálon/újságban. Megjelenik-e explicit módon bármelyik médiumban az „emberi jogok” kifejezés?

A fenti feladat nyelvórákon is használható.

4. feladat

A diákok írjanak támogató levelet olyan emberek érdekében, akik emberi jogaikban vagy szabadságukban korlátozottak. A feladat az előző hírkereséshez kapcsolható.

3. fejezet

Egy zsidó állam reménye

6-7. oldal

Kulcsszavak: bevándorlás, brit mandátum, Cion, kibuc, Palesztina

Cionizmus

A zsidó nép nemzeti mozgalma önálló haza megteremtésére Izrael földjén. A cionizmusnak a kezdetektől gyakorlati és spirituális céljai voltak. Ehhez az ideológiához a legkülönbözőbb meggyőződésű zsidók (jobboldaliak és baloldaliak, vallásosok és szekulárisok) csatlakoztak világszerte és dolgoztak keményen céljaik eléréséért.

Herzl Tivadar

A politikai cionizmus atyja 1896-ban kiadott A zsidó állam (Der Judenstaat) című művében vázolta elképzelését a zsidó államról. Az alábbiakban ebből a műből idézünk:

Herzl Tivadar: A zsidó állam

Dr. SCHÖNFELD JÓZSEF fordítása, 1919.

Előszó

A gondolat, amelyet ebben az iratban kifejtek, ősrégi. A zsidó állam felépítésének a gondolata ez. (...)

A világ visszhangzik a zsidók elleni gyűlölet zajától, és ez a szunynyadó gondolatot felkelti.

A hajtóerőn múlik a dolog. És mi ez az erő? A zsidónyomor.

Ki meri tagadni, hogy ez az erő létezik? Az antiszemitizmus okairól szóló fejezetben fogunk vele foglalkozni. (...)

Legbensőbb meggyőződésem, hogy igazam van - nem tudom, hogy életem idejében arat-e igazam elismerést. Az első, akik ezt a mozgalmat megindítják, aligha fogják láthatni annak dicsőségteljes befejezését. De már maga a megkezdés is magasztos büszkeséggel és a benső szabadság boldogságával tölti el valójukat.

Ha holmi egyes egyén vállalkozásáról lenne szó, meglehetősen örült gondolat volna, - de ha sok zsidó egyszerre fog hozzá, úgy tökéletesen ésszerű az ügy és megvalósítása semmi említésre méltó nehézségbe nem ütközik. Az eszme kizárólag híveinek a számától függ. Feltörekvő ifjúságunk fog talán az eszme terjesztéséről gondoskodni, az az ifjúság, amely előtt már most minden út zárva van, és amelynek a számára a zsidó államban verőfényes kilátás nyílna meg becsületre, szabadságra és boldogságra. Maguktól a zsidóktól függ tehát, hogy ez az államirát egyelőre csak egy államregény marad-e. Ha ez a nemzedék még túl poshadt, támad majd egy másik, magasabb, jobb nemzedék. A zsidók, akik akarják, megteremtik államukat, és azok meg fogják érdemelni.

A zsidókérdést nem tartom sem társadalmi, sem vallási kérdésnek, ha még olyan és más színezetűnek is látszik. Nemzeti kérdés ez és hogy megoldhassuk, mindenek előtt világméretűvé kell azt tennünk, amely a kultúrnépek tanácsában lesz szabályozandó.

Nép vagyunk, egy nép.

Mindenütt becsületesen megkíséreltük, hogy a bennünket körülvevő népek közösségébe beolvadjunk, csak ősaink hitét őrizve meg. Nem engedik meg nekünk. Hiába vagyunk hű, némely helyen még túlzó hazafiak, hiába hozzuk ugyanazon pénz és véráldozatokat, mint polgártársaink, hiába igyekszünk hazánk dicsőségét a művészetek és tudományok terén, gazdagságát kereskedelem és forgalom útján emelni. Hazáinkban, amelyekben pedig mi is már évszázadok óta lakunk, idegeneknek néznek bennünket; gyakran olyanok, akiknek a nemzetsége még nem volt az országban, amikor a mi ősaink itt már sóhajtottak.

Elnyomás és üldözés által nem vagyunk kiirthatók. A történelem egyetlen népe sem bírt ki annyi küzdelmet és szenvedést, mint mi. A zsidóheccsek nyomán mindig csak a férgese hullott le a zsidóság fájáról. Az erős zsidók dacosan térnek törzsükhöz, ha az üldözések kitörnek. ... A politikai jólét bizonyos állandósulása alatt mindenütt asszimilálódunk; azt hiszem, ez nem dicstelen dolog.

Palesztina a mi felejthetetlen történelmi hazánk....

Ismételjük még egyszer a bevezetésben mondott szavakat: a zsidók, akik akarják, meg fogják teremteni államukat.

Éljünk végre, mint szabad férfiak a mi saját rögzünkön, és haljunk meg nyugodtan a saját hazánkban.

A világ a mi szabadságunk által felszabadul, a mi gazdagságunk által gazdagodik és megnő a mi nagyságunk által.

És mindaz, amivel ott a saját boldogulásunk javára kísérletezni fogunk, hatalmasan boldogítóan hat majd ki az egész emberiség javára.

Hontalantáborok

1945-ben, a lágerekben felszabadult zsidók jó részének nem volt hová hazamenniük, családtagjaikat elpusztították. Elhelyezésükre ún. hontalan táborokat (DP camp – Displaced Persons camp) hoztak létre az egykori munkatáborok, katonai táborok helyén, vagy szállodákban, kórházakban, kolostorokban. 1945-től egészen 1952-ig több, mint 250.000 zsidó élt ezekben a táborokban Németország, Ausztria és Dél-Olaszország területén. A táborokban lakó emberek kivándorlási engedélyre vártak: elpusztult otthonaik és megszakadt egykori életük helyett új életet akartak kezdeni Palesztinában, Amerikában, vagy a világ valamelyik másik pontján.

David Ben Gurion (1886-1973), Izrael első miniszterelnöke a zeilsheimi hontalantáborban .

Forrás: USHMM

Menekülttáborok

A brit mandátum idején a Palesztinába legálisan bevándorolhatók száma korlátozva volt. Ezért több tízezer ember kísérelt meg illegálisan bevándorolni. A 1934 és 1948 között Palesztinába érkező mintegy 120 hajó több, mint felét feltatározta a brit parti őrség. Az illegális bevándorlók többségét ciprusi menekülttáborokba küldték. További táborok működtek a palesztinai Atlitban és Mauritius szigetén is. Ezekben a táborokban közel 50.000 embert tartottak fogva, több, mint 1600-an a tengerbe fulladtak. Mindössze néhány ezer ember jutott be legálisan Palesztinába. Atlit ősi kikötőváros Izraelben, a Földközi-tenger partján. A brit mandátum idején a britek börtönt, majd katonai tábort hoztak itt létre. Az 1940-es években ebben a táborban helyezték el az illegális bevándorlókat. A második világháború után a jórészt náci haláltáborokból szabadult túlélő bevándorlók újra szögesdrótok mögött találták magukat. A brit mandátum idején Palesztinában élő zsidók által szervezett földalatti mozgalom a szabad bevándorlási jogért harcolva 1945-ben akciót szervezett a foglyok kiszabadítására. Az egykori atliti tábor ma múzeum.

Az atliti tábor ma

Rábai Tibor a ciprusi táborban (1947)
Forrás: Zachor Alapítvány

Kibuc

Olyan kollektív település Izraelben, amely közös tulajdonra épül, közös javakra és közös elosztásra, egyenlőségre és közös termelésre, közös fogyasztásra és oktatásra, a „mindenkitől a képességei szerint, mindenkinek a szükségletei szerint” elv alapján. A kibuci létforma önkéntesen választható. Az eredetileg főleg mezőgazdaságból élő kibucok mára bevételük jelentős részét ipari tevékenységből és turisztikából szerzik. Az első kibucok a 20. század elején alakultak. Ma közel 260 kibuc működik Izraelben, tagjaik száma több, mint 100.000 fő. Kibucok az ország minden pontján megtalálhatók. A mai Izrael népességének 2-2,5%-a él kibucokban.

További információ: <http://www.szombat.org/archivum/h0403e.htm>
(Yehuda Lahav, 2004)

Angolul tudóknak: http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Society_&_Culture/kibbutz.html

Izrael ma

Izrael ma lüktető, modern, multikulturális ország. A világ minden pontjáról jöttek, nagyon rövid idő alatt, bevándorlók. Magukkal hozták kultúrájukat, szokásaikat, melyekkel mindannyian együtt élnek ma, Izraelben.

Feladat

Nézzünk utána az Exodus nevű hajó történetének, vagy nézzük meg a történet alapján készült filmet!

<http://www.jmpoint.hu/modules.php?name=News&file=print&sid=305>

<http://mozi.tudozsido.com/exodus/>

4. fejezet

Előítélet vagy csak kritika?

8-9. oldal

Kulcsszavak: összeesküvés-elméletek, sztereotípiák

Új antiszemitizmus

„Az ún. új antiszemitizmus azt az Izraelrel szembeni támadást jelenti, amely a zsidók modern nemzetként való beilleszkedését tűzte ki célul a Vészkorszak után. Izrael éppúgy szimbólum és bűnbak számos előítélet számára, mint a zsidók voltak, ám az euro-atlanti világban kialakult holokauszt-tudatosság következtében „a zsidó” immár nem lehet céltáblája ezeknek. Az antikapitalista, nyugatellenes erők – jobboldaliak és baloldaliak egyaránt – a politikai antiszemitizmus új, kifinomult formájában azonban közös nevezőre, még pontosabban: közös nyelvre találhatnak.”

Részlet Szántó T. Gábor esszéjéből (Gadó János – Novák Attila – Szántó T. Gábor: Új antiszemitizmus, Budapest, 2008)

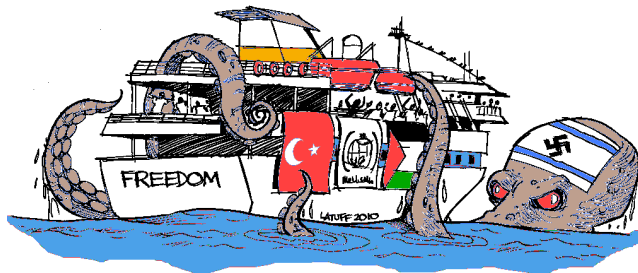
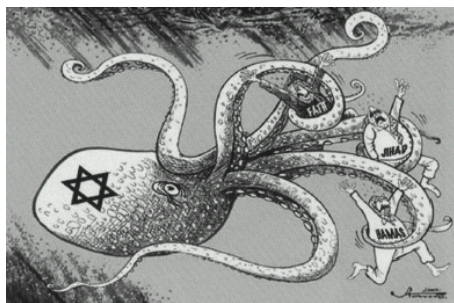
1. feladat

Keressünk a sajtóban Izraelrel foglalkozó cikkeket! Elemezzük a cikkeket a fenti szempontból: Izrael-kritikusak-e a cikkek, vagy Izrael-ellenességbe bújtatott, antiszemita előítéletek nyomait tartalmazzák?

A feladat nyelvórán, idegennyelvű sajtószemlézéssel is elvégezhető.

2. feladat

Elemezzük az alábbi karikatúrákat! Beszéljük meg, Izrael-ellenes, vagy antiszemita rajzok-e! Magyarazzuk meg, miért!

3. feladat

Kérjük meg a diákokat, hogy szóban vagy írásban (pl. olvasói levél) érveljenek a karikatúrát közlő weboldal/újság szerkesztőinél a rajz(ok) eltávolítása mellett!

5. fejezet

Antiszemitizmus a kommunista országokban

10-11. oldal

Kulcsszavak: antiszemita kampány, emigráció, kárpótlás, kitelepítés, konstruált perek, pogrom, zsidóellenes zavargások

A háború után

A háború után a közép- és kelet-európai országokban gyakorlatilag megszűnt a zsidó jelenlét, vagy – ahogy Magyarországon is – a háború előtti időszakhoz képest a zsidóknak csak töredéke tért vissza, vagy maradt itt. Ugyanakkor az antiszemita jelensége nem tűnt el a társadalomból, ám megjelenési formái megváltoztak. Nyílt antiszemita diskurzus helyett például tabuvá vált a zsidóság és a holokauszt témája. A Szovjetunióban történelem szakos egyetemisták (későbbi történelemtanárok) az egyetemi tanulmányaik során semmit sem tanultak a holokausztról. Mindez jól tükröződött a nyelvhasználatban is. A zsidó szó szinte kimondhatatlanná vált. A zsidókról kódoltan, csakis mint a „náciizmus üldözöttjeiről” lehetett beszélni.

A holokausztról Magyarországon a rendszerváltás előtt

Az ötvenes-hatvanas években Magyarországon a holokausztról való hallgatás illetve a holokauszt kommunista szempontú stílizálása jellemző. A holokausztot elsősorban mint a kommunista és fasiszta világrenid összecsapásának egyik állomását mutatták be, és egyáltalán nem került említésre, hogy az áldozatok többsége zsidó volt.

A holokauszttal kapcsolatos oktatást teljes mértékben meghatározta a „hivatalos” történelemszemlélet: az 1948-56-ig tartó időszakban a holokausztot teljesen elhallgatták, majd a hatvanas és hetvenes években a holokauszt „kommunista verziója” került be a történelem-tankönyvekbe. A tankönyvírók a nyolcvanas években valamivel nagyobb terjedelemben és a tényekhez jobban közelítő módon kezdtek el beszélni a holokausztról (lásd Karsai, 1997), de a holokauszt előtti zsidó vagy cigány kultúra és történelem továbbra sem került említésre a történelemkönyvekben. A rendszerváltást közvetlenül megelőző évtizedben Magyarországon egyre inkább megjelent a holokausztot túlélő magyar zsidóság identitás-keresésének témája és ezzel együtt magának a holokauszt zsidó és nem-zsidó feldolgozásának-feldolgozatlanságának problémája is.

A tanulmány teljes szövege itt olvasható:
http://www.matarka.hu/cikk_list.php?fusz=7622

1. feladat

Az alábbiakban néhány, a rendszerváltás előtt, illetve után állított emléktábláról készült fotót láthatunk. Elemezzük a feliratokat annak tükrében, hogyan jelenik meg bennük a fent ismertetett történelemszemlélet. Vegyük figyelembe az emlékművek állításának évét, illetve azt is, ki (kik) állíttatták a táblát/szobrot.

a. Az egykori budapesti gettó bejáratánál lévő emléktábla felirata: „A fasiszmus idején itt volt a budapesti gettó egyik kapuja. A felszabadító szovjet hadsereg 1945. január 18-án lerombolta a gettó falait.”

b. Makrisz Agamemnón szobrának eredetije 1959-ben készült a mauthauseni emlékhely számára és 1964-ben avatták fel. A budapesti másolatot 1986-ban állíttatta a Fővárosi Tanács és a Magyar Ellenállók és Antifasiszták Szövetsége. Az emlékmű felirata: „Emlékezésül azokra az ellenállókra, katonaszökevényekre és üldözöttekre, akiket 1944-45 telén, a Dunaparton meggyilkoltak.”

c. Raoul Wallenberg emléktábláját az egykori ún. nemzetközi gettó területén 1989-ben állították fel.

Az emléktábla szövege: „ Raoul Wallenberg 1912 svéd követségi titkár emlékére, aki a nyilasuralom alatt bátor fellépésével és tetteivel üldözöttek ezreit mentette meg.”

d. Budapesten, a Margit híd Pesti hídfőjénél, a járdaszigeten található a franciaországi szobrászművész Anna Stein Az égbekiáltó című kompozíciója, melyet 1990-ben állítottak.

Az emlékmű felirata: „ Emlékül azoknak a magyaroknak, akik 1944-45 telén a nyilas rémuralom áldozatául estek.”

e. Cipők a Duna-parton – A hatvan pár bronz cipő Pauer Gyula és Can Togay alkotása, 2005-ben készült. Az emlékmű mellett három nyelven (magyar, angol, héber) olvasható emléktáblák felirata a következő:

„ A nyilaskeresztes fegyveresek által Dunába lőtt áldozatok emlékére állított 2005- április 16-án.”

f. Az egykori zsidó kórház helyén álló épületen található emléktábla a budapesti Városmajor utcában. A táblát állíttatta a Nemzeti Emlékhely és Kegyeleti Bizottság 2007-ben. A táblán olvasható szöveg:

„Az 1945-ben e helyütt életüket vesztett zsidó áldozatok emlékére.”

g. Sztehlo Gábor szobra Budapesten. Vigh Tamás szobrát 2009-ben állíttattatta Budapest Főváros Önkormányzata, a Csillaghegyi Evangélikus Egyházközség, a magyarországi Evangélikus Egyház, a Nemzeti Kulturális Alap, az Oktatási és Kulturális Minisztérium, a Sztehlo Gábor Alapítvány és a Táncsics Mihály Alapítvány. A szobron olvasható felirat:

„Sztehlo Gábor (1909-1974) evangélikus lelkész Isten segédelmével mintegy 2000 gyermeket és felnőttet mentett meg a nyilas rémuralom idején, majd az árván maradtaknak otthont, hitet és méltóságot adott.”

h. Budapesten, a Király u. 15. alatt 2010-ben, az ÓVÁS! Egyesület kezdeményezésére állíttatták helyre az egykori gettó megmaradt falát. Az Egyesület emléktáblát is állíttattott a ház belső udvarában található falon, valamint az utcáfronton is. A három nyelven (magyarul, angolul, héberül) olvasható utcafronti tábla felirata:

„E ház hátsó udvarán állt az 1944 novemberében kijelölt budapesti gettó kerítésének utolsó, ép falmaradványa, melyet 2006-ban lebontottak.

A fal mögé zsidó honfitársaink tízezreit zsúfolták össze, - főként gyermekeket, nőket és idős férfiakat.

Közülük több ezren nem érhették meg a gettó felszabadulását. Emlékeztessenek rájuk a 2010-ben visszaállított fal kövei.”

A falmaradványon található tábla és felirata:

„És beszéld el fiadnak...” (2 Mózes 13:8)

A diákok nézzenek utána az idézet forrásának, és értelmezzük a

diákokkal a idézetet: miért áll éppen ez az idézet itt? Mi a jelentősége az „elbeszélésnek”?

Képek forrása: Zachor Alapítvány

2. feladat

A napilapokban ma is és régebben is rendszeresen megjelennek halálozási hírek, amelyekben a temetés helye és ideje is szerepel: Farkasréti temető, Újköztemető, stb. A rendszerváltás előtti időszakban, ha valakit pl. a budapesti Rákoskeresztúri zsidó temetőben helyeztek nyugalomra, a hírekben nem szerepelt a zsidó szó. Csak a temető címét (Kozma u. 6.) szerepeltették a hírben, így nem kellett kimondani a zsidó szót. Az üzenet mégis érthető volt.

Erről a jelenségről ír Gergely Ágnes költőnk Temető Pannóniában című versében.

Kérjük meg a diákokat, hogy olvassák el a verset és készítsenek szófelhőt: párokban gyűjtsék össze azt a 8 szót, ami először eszükbe jut a vers olvasása nyomán. Kis csoportokban hasonlítják össze a gyűjtéseiket és indokolják meg, melyik szót miért választották.

A vers alapján beszélgessenek arról, kirekesztő-e ez a megfogalmazás!

TEMETŐ PANNÓNIÁBAN

Szép, hosszú tér megannyi kő
és cipruslomb alatt -
nevét ha kérded, azt mondják:
a Kozma utca 6.

Ha fájó szűd pihenni vágy,
mint bús galambcsapat -
kítárt ölébe visszavár
a Kozma utca 6.

Rákoskeresztúr, Farkasrét,
Kerepes kertje nagy -
De kicsiny, intim drága hely
a Kozma utca 6.

A katolikus temető
Katolikust fogad -
De nem tudni, kit hantol el
a Kozma utca 6.

Ha lutheránus, baptista,
ha kálvinista vagy -
nincs feltüntetve cím gyanánt
a Kozma utca 6.

Ó, Istenem, úgy kedvelem
a szimbólumokat -
de mit jelképez voltaképp
a Kozma utca 6?

Vajon az antikozmáság
egyszerre megszakad,
ha két zárójel közt az áll,
hogy (Kozma utca 6)?

Az élet csupa jelbeszéd -
A halál álmosabb:
egyformán ásít bárkire
egy Kozma utca 6.

Csak a szemérem nem kopik
a pannon ég alatt -
miféle információ
a Kozma utca 6!

Ne hidd, hogy jobb a semminél
Egy puszta számadat.
Itt éltél. Több vagy holtan is,
Mint Kozma utca 6.

1980

6. fejezet

Szólásszabadság vagy az emberi méltóság védelme?

12-13. oldal

Kulcsszavak: újnáci, holokauszt-tagadás, bűnbakkeresés, Élet Menete, Holokauszt Emléknep

Ebben a fejezetben részben a zsidó élet és kultúra újjáéledéséről szólnak, részben a szélsőjobboldali csoportok által a zsidókkal kapcsolatban ma is használt régi és új mítoszokról

Körülöttünk

Beszélgessünk a diákokkal közvetlen lakókörnyezetükben található zsidó kulturális és emlékhelyekről. Helytörténeti kutatást készíthetnek a környéken egykor élt zsidó családokról, illetve bemutathatják – ha van - a feléledő zsidó közösséget. Utánanézhhetnek zsidó vonatkozású művészeti és tudományos témáknak (alkotásoknak, szerzőknek, témáknak, stb.).

Élet Menete

Az Élet Menete egy nemzetközi program, melynek során az izraeli Holokauszt Emléknapon (Jom ha Soa) a világ minden pontjáról zsidó fiatalok utaznak Lengyelországba és a holokauszt áldozataira emlékezve együtt vonulnak Auschwitzból az egykori birkenauai táborba. Az évente megrendezett programhoz az utóbbi években számos nem zsidó fiatal és felnőtt is csatlakozik.

A program célja, hogy ezzel a demonstratív eszközzel a résztvevők kifejezzék: elutasítják a rasszizmus és antiszemitizmus minden formáját, erősíteni kívánják a zsidó identitást és küzdenek az előítéleteket körülvevő közöny ellen.

A program nemcsak az áldozatokra kíván emlékezni, hanem tisztelni szeretne a túlélők előtt, akik képesek voltak új életet kezdeni, valamint emléket állítani a Világ Igazainak, akiktől megtanulhatjuk: soha ne legyünk tétlen be nem avatkozók. Ugyancsak tisztelni kíván azok előtt a veteránok előtt, akik egykor azért harcoltak, hogy a náci elnyomás alól felszabadítsák Európát.

Fontos célja az eseménynek, hogy felhívja a világ figyelmét arra, hogy soha többé ne uralkodhasson az antiszemitizmus, hogy faji megkülönböztetést hirdető egyén, vagy csoport soha többé ne kerülhessen hatalomra, hiszen minden ember egyenlő méltóságot és tiszteletet érdemel.

További információ

A diákok nézzenek utána az Élet Menete nemzetközi szervezet magyarországi működésének, rendezvényeinek (<http://www.életmenete.hu/>)

Vitassuk meg a diákokkal, miért lehetnek fontosak az Élet Menetéhez hasonló szimbolikus megmozdulások!

Holokauszt Emléknep

Magyarországon az Országgyűlés 2000. évi döntése alapján 2001-től minden évben április 16-án tartják meg a holokauszt áldozatainak emléknapját a középiskolákban. 1944-ben ezen a napon kezdődött a magyar zsidók gettósítása.

Holokauszt- relativizálás, tagadás, szimbólumok

Vannak emberek, akiknek megkönnyebbülést okoz, ha az életüket befolyásoló, de csak bonyolult módon megmagyarázható jelenségekért - mint a gazdasági és pénzügyi válságok vagy a bűnözés - személyeket vagy „idegenek” valamilyen csoportját tehetnek felelőssé – például a zsidókat vagy a cigányokat. Az 1920-as és 30-as évek politikai antiszemitizmusát próbálják feléleszteni azok a publicisták, akik saját véleményüket vagy ízlésüket nevezik ki „magyarnak” míg versenytársaikat „nem magyarnak” igyekeznek beállítani és így hitelteleníteni.

Feladatok

2004-ben a Terror Háza Múzeum Magyar Tragédia 1944 programsorozat megnyitóján, a magyar holokauszt hatvanadik évfordulójára való megemlékezésen Pokorni Zoltán, akkori oktatási miniszter, a Holokauszt Emléknepről szóló rendelkezés megalkotója az alábbi beszédet mondta:

Tisztelettel köszöntök mindenkit!

Ha megengedik, egy idézettel kezdeném: „A zsidókat a vasút elszállította Treblinkába, Auschwitzba vagy bármely más célállomásra, amennyiben a vasúti szállítást kifizették, ennyi és ennyi pfenniget kilométerenként. A díj a háború idején változatlan maradt, a 10 év alatti gyerekek féláron, a 4 év alattiak ingyen utazhattak. A viteldíj egy útra szólt. Az öröknek retúrjegy kellett. Akinek fizetnie kellett, ugyanaz az ügynökség volt, amelyik a vonatokat rendelte, tehát a Gestapo, Eichmann irodája. Mivel finanszírozási problémáik voltak, a Rejsbahn, a birodalmi vasút, beleegyezett a csoportos kedvezmény megadásába. A zsidók deportálása ebből a szempontból tehát úgy zajlott, mint egy kiránduló csoport utaztatása, akik csoportos kedvezményt kapnak, ha megfelelő számban utaznak; a minimum 400 fő.

Ezenfelül, ha a kocsik rendkívüli módon beszennyeződtek, ami ugyebár előfordulhatott, nos, akkor a vasút benyújtott egy kiegészítő számlát. A Közép-európai Utazási Iroda bonyolította ezeknek a tranzakcióknak egy részét, s a jegyek, számlák kiállítását, vagy ha kisebb szállítmányról volt szó, azt az SS intézte. Az említett utazási iroda ugyanaz volt, amely a megszokott hétköznapi utasokkal is foglalkozott? Pontosan. A Közép-európai Utazási Iroda intézte a zsidók elszállítását a gázkamrákba, a vakációzók szállítását választott üdülőhelyekre. Ugyanaz az iroda, ugyanaz az elintézési mód, a számlákkal, mindennel. Nem volt semmi különbség? Egyáltalán nem. Mindenki úgy végezte ezt a munkát, mint a többi. Mintha a lehető legnormálisabb feladatot hajtott volna végre.”(Iskolai emléknepok, A holokauszt áldozatainak emléknapja; oktatási segédlet az Oktatási Minisztérium 2001. márciusi kiadványa)

Négy évvel ezelőtt a Parlamentben emlékeztünk meg a holokauszt áldozatairól, a holokauszt emléknapjáról. Akik ott voltunk, hallhattuk Mádl Ferenc elnök úr köszöntőjét, Schweitzer József főrabbi szavait, s emlékszünk arra, hogy a felsőházi teremben

arról a szószékről, ahonnan fél évszázaddal ezelőtt a zsidótörvények meghozatala mellett érveltek a szónokok, pontosan arról a helyről hangzott el először a parlament történetében, először a Magyar Köztársaság történetében héber nyelven a gyászima, a Kaddis. Akik ott voltunk, éreztük, tudtuk, hogy valami fontos dolog történik. Európa számos országában megemlékeznek a holokausztról, az auschwitzi tábor felszabadításának januári évfordulójához kötve ezt a napot. Mi, amikor megalkottuk a holokauszt emléknapot, egy magyar vonatkozású dátumot kerestünk, április 16-át. Ezen a napon kezdték el az akkori történelmi Magyarország területén először gettóba zárni zsidó honfitársainkat. Nem akartuk, hogy a világtörténelem egy távoli zugához, egy kisvárosához kötődjék az emléknapi nap, mert az a meggyőződésünk, hogy a holokauszt a magyar nemzeti történelem része. Magyar embereket öltek meg, ők a mi halottaink. Magyarok voltak azok is, akik közreműködtek a gyilkosságban. Nem mehetsz meg, csak magyarázat, hogy mindez nem fordult volna elő, ha Magyarországot nem szállják meg a németek.

Egy felnőtt ember attól felnőtt, hogy szembe tud nézni saját hibáival, saját bűneivel. Egy nép is akkor lesz felnőtt, ha nemcsak dicsőséges pillanataira büszke, hanem a hibáival, a gyengeségeivel, a bűneivel is őszintén szembesülni tud.

Azt gondolom, Magyarország ebből a szempontból felnőtt. Nem azért alkottuk meg a holokauszt emléknapi napot, hogy büntudatot keltsünk a felnövekvő fiatal generációban, hanem azért, hogy felelősségérzetet ébresszünk. Nincs más reményünk, csak ez; a gépek elárulnak minket. A holokauszt talán a legvilágosabb szimbóluma annak, hogy az a naiv várakozás, ami a huszadik század elején eltöltötte Európát, az, hogy majd a gépek javítják az életünket, kevesebbet kell dolgozni, nemesítik a társadalmat, ilyen módon fordult a visszájára. A modern technológia, az üzemszerű szervezés, a gépek, ha találkoznak az emberben élő gonoszszaggal, minden korábbinál borzalmasabb dolgokra képesek. Nem a gépek fognak megmenteni bennünket. Csak abban bízhatunk - s talán a jelenlévők nem értik félre, amit mondani akarok - a holokauszt emléknapi napja nem vagy csak félig a múltból szól. Az áldozatok előtti méltóságteljes főhajtás, az emlékezés csak az egyik fele. A másik, sokkal nehezebb, a jövőre vonatkozó feladat. Csak abban bízhatunk, hogy a fiatalok, a gyerekeink, a tanítványaink lelkében, minden egyes korosztály lelkében újra és újra felépítsük azt a gátat, azt az erkölcsi védőfalat, azt a tartást, amelyik világgossá teszi a parancsot: állj ellen a gonosznak. Keresd ki a kiutat akkor is, amikor látszatra nincsen, ne fogadd el, hogy parancsra tetted. Csak ez véd meg bennünket, semmi más. Nem az volt a szándékunk, hogy kiállítások legyenek és szónoki beszédek. Ez is fontos. Ami ma itt történik, azonban csak az egyik fele. Jó dolog, hogy pártpolitikusok egyként ideállnak, de ez csak szükséges támogató környezet ahhoz, hogy megtörténjen a lényeg: egy osztályteremben jöjjen össze huszonöt fiatal ember és találkozzanak valamivel, ami a lelkükbe, a szívükbe ég. Egy olyan élményt kapjanak, amit megjegyeznek, megőriznek egész életük során. Nem az volt a célunk, amikor a holokauszt emléknapi napot létrehoztuk, hogy legyen egy plusz történelemóra. Nem azt kell tudnia egy fiatal embernek, hogy hatmillió áldozat volt. A hatmillió áldozatnál sokkal többet jelent egyetlen kislány képe, aki nem érett nővé,

akinek nem születtek gyermekei, aki nem lett nagymama, aki ma nincs itt közöttünk, mert megölték. Ha ezt a képet megőrzi magában, az sokkal nagyobb erőt jelent számára, mint bármilyen történelmi összefüggés, adat ismételése. És bizony, ha végiggondoljuk, hogy az iskolákba mi történik e tekintetben, akkor őszintén be kell valljuk, a munkának csak a felét végeztük el. Ebben kinek kisebb, kinek nagyobb felelőssége, teendője még bőven van. Köszönöm, hogy meghallgattak!"

<http://www.magyarholokauszt.hu/index.php?01128&d=1>

1.feladat

A diákok soroljanak fel néhány olyan eseményt, ami miatt rossz érzésük, büntudatuk van (pl. puszkáltak, megbántottak valakit, kellemetlen helyzetbe hoztak valakit, stb.)! Próbáljuk közösen megmagyarázni, mitől érezhetünk büntudatot korábbi cselekvéseink miatt?

A diákok kis csoportokban beszéljessenek arról, mit gondolnak arról, fontos-e az elkövetett hibákkal való szembenézés. Könnyen meg tudjuk-e tenni a mindennapokban, hogy hibáinkat, tévedéseinket tudatosítjuk magunkban. Miért van erre szükség?

Olvassuk el Pokorni Zoltán fenti, 2004-es beszédének részletét: „Egy felnőtt ember attól felnőtt, hogy szembe tud nézni saját hibáival, saját bűneivel. Egy nép is akkor lesz felnőtt, ha nemcsak dicsőséges pillanataira büszke, hanem a hibáival, a gyengeségeivel, a bűneivel is őszintén szembesülni tud. Azt gondolom, Magyarország ebből a szempontból felnőtt. Nem azért alkottuk meg a holokauszt emléknapi napot, hogy büntudatot keltsünk a felnövekvő fiatal generációban, hanem azért, hogy felelősségérzetet ébresszünk.”

2.feladat

Miért fontos ismerni az eseményeket, emlékezni és emlékeztetni mindarra, ami történt! Próbálják megfogalmazni a különbséget büntudat és felelősségérzet között!

3.feladat

„Mindent örökítetek meg, szedjétek össze a filmeket, szedjétek össze a tanúkat, mert egyszer eljön majd a nap, amikor feláll valami rohadék, és azt mondja, hogy mindez meg sem történt.”

Állítólag ezt mondta Eisenhower tábornok, miután a saját szemével látta, hogy mit műveltek a náciak a táborokban. A nyugati szövetséges haderők főparancsnoka, a későbbi amerikai elnök jósolata hamarabb beigazolódtott, mint gondolta volna.

Kádár Gábor és Vági Zoltán a Holokauszttagadásról

http://konfliktuskutato.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=156:holokauszttagadas&catid=1:szelsseg-kutatas

Meddig terjed a szólás szabadsága? Mit kell büntetni és miért? Gondolkozzunk el azon, mi a jelentősége annak, hogy a holokauszt tagadása Magyarországon és sok más országban is büntetendő.

Kezdeményezzünk beszélgetést csoportokban!

7. fejezet

Sport-szerű

14-15. oldal

Kulcsszavak: antiszemita uszítás, football-huliganizmus

Antisemitizmus a sportpályán

2012. augusztus 15-én Budapesten a Puskás Stadionban barátságos labdarúgó-mérkőzést játszott a magyar és az izraeli válogatott. A meccs során a magyar szurkolók a lelátókról antiszemita jelszavakat kiabáltak, Mussolininét méltatták, Palesztinát éltették, és az izraeli himnusz elhangzásakor háttal fordítottak a focipályának. Mindezt zavartalanul tehették. A mérkőzést követő nemzetközi felháborodás nyomán a Kormánybizottsági Iroda, majd a Magyar Labdarúgó Szövetség is elítélte a történeteket.

A kormány álláspontra az izraeli-magyar labdarúgó mérkőzés méltóságát megzavaró nézők magatartásáról

2012. augusztus 21. 13:44

Magyarország kormánya a leghatározottabban elítéli az augusztus 15-ei izraeli-magyar barátságos labdarúgó mérkőzés méltóságát megzavaró szurkolók viselkedését.

A kormány az új Alaptörvényben garantált alkotmányos jogokat minden esetben a legmesszemenőbbekig védelmezi, ezért határozottan fellép minden faji, vallási, nemzetiségi hovatartozás alapján történő megkülönböztetés ellen. Akkor is felemeli szavát, ha a szélsőséges megnyilvánulások közvetlenül nem sértenek törvényt, és ezért a hatóságok azonnali fellépésének nincs jogi alapja.

A kormány nyitottsággal és békével közelít a világ összes népéhez, és ezt a hozzáállást kéri minden magyar embertől.

(Miniszterelnökség)

A Magyar Labdarúgó Szövetség közlemény (2012. augusztus 23.):

A múlt heti Magyarország-Izrael barátságos mérkőzés alatt a szurkolók egy csoportja minősíthetetlen viselkedésével hívta fel magára a figyelmet. Izraeli részről a mérkőzés után nem érkezett panasz a rendezésre, sőt Izrael állam magyarországi nagykövete köszönetét fejezte ki, hogy az MLSZ minden tőle telhető lépést megtett a vendégeket ért inzultusok megelőzésére, mégsem lehet szó nélkül elmenni a történetek mellett.

A Magyar Labdarúgó Szövetség vezetése korábban többször is hangsúlyozta: mélyen elítél mindenfajta gyűlölködő, rasszista, antiszemita megnyilvánulást, a Fair Play szellemétől eltérő szurkolást, és elkötelezett amellett, hogy a magyar pályákról mielőbb eltűnjenek a szélsőséges, a civilizált normáktól eltérő hangok. Az MLSZ által indított stadion biztonsági projekt befejezése áttérést hozhat a szövetség e törekvésében, mert a stadionok biztonsági rendszereit megerősítő program megvalósításával csak azok juthatnak be a mérkőzésekre, akik sportszerűen, más szurkolók, környezetük testi és lelki zaklatása nélkül fejezik ki csapatuk iránt érzett szimpátiájukat, a játék szépsége felett érzett örömeiket.

A projekt legfőbb célja, hogy infrastrukturális fejlesztésekkel járjon hozzá a sportszerű, a Fair Play szellemét teljes mértékben betartó szurkolás elterjesztéséhez. Megszűnik a szurkolók névtelensége és arctalansága, a korszerű eszközök és rendszerek üzembe állításával megakadályozható lesz, hogy olyanok is bejussanak a meccsre, akik számára a sportesemény csak alkalom a rendbontásra.

Az MLSZ mindent megtesz azért, hogy a jövőben gyűlöletkeltő, rasszista vagy antiszemita személyek ne vehessenek részt többet mérkőzéseken!

http://www.foci.hu/index.php?pg=news_1_25407

1. feladat

Vitassuk meg a diákokkal a következő kérdéseket!

Mi a célja egy sporteseménynek? Miért tekinthető antiszemitának a magyar szurkolók egy részének megnyilvánulásai? Hogyan lett volna megelőzhető, elkerülhető mindez?

A diákok csoportokban/párokban javasoljanak megoldási lehetőségeket, mit lehetett volna szervezőknek tenni a

- felkészülési szakaszban (a meccs előtt)
- az esemény közben
- közvetlenül az esemény után

Indokolják véleményüket, döntéseik következményeit, hatását is mérlegeljék.

2. feladat

Az alábbi linkeken a mérkőzésről adnak hírt sajtóorgánumok.

Vitassuk meg, vajon miért így tudósítottak a hírportálok? Az események ismeretében elemezzük és értékeljük a cikkeket, majd a diákok írjanak rövid fogalmazást benyomásaik alapján a média felelősségéről.

<http://sport365.hu/magyar-foci,magyar-valogatott,elo-magyarország---izrael-1-1-felkeszulesi-merkozes,32507>

<http://sport.hir24.hu/labdarugo-valogatott/2012/08/15/magyarország-izrael-%E2%80%93-elo/>

<http://www.stop.hu/sport/magyarország-izrael-ami-a-kozvetitesbol-esetleg-kimarad/1074481/>

<http://sportgeza.hu/futball/2012/08/15/magyar-izrael/>

http://www.nemzetisport.hu/magyar_valogatott/magyarország-izrael-2164851

http://sporthirado.hu/cikk-labdarugas-gyengok_voltunk_de_meg_lehattunk_meg-65747

3. feladat – Így is lehet!

Olasz focisták megemlékezése Weisz Árpádról, a holokauszt áldozatává vált edzőről

2013. január 15-én Internazionale és a Bologna labdarúgócsapatának játékosai a kupamérkőzésen „Nemet a rasszizmusra!” feliratú és Weisz Árpád portréjával díszített mezben léptek pályára a milánói Giuseppe Meazza Stadionban.

A találkozót Weisz Árpád, a Bologna és az Internazionale egykori magyar edzője emlékének szentelték. A Serie A két csapata közös kampányt indított az olasz stadionokban egyre gyakrabban tapasztalható rasszista megnyilvánulások ellen és a kampány jelképévé Weiszt választották.

Az 1896-ban Solton született Weisz Árpádot a mai napig Olaszország egyik legsikeresebb edzőjeként tartják számon. A labdarúgás-elmélet és az olasz edzőszakma úttörőjeként ismert Weisz Árpád a harmincas években először az Internazionale (akkor Ambrosiana), majd a Bologna trénere volt. Ő a legfiatalabb edző, aki bajnokságot nyert Olaszországban - 1930-ban 34 évesen az Internazionale kispadján -, emellett minden idők egyik legjobb olasz labdarúgója, Giuseppe Meazza felfedezőjeként is emlegetik.

Weisz 1938-ban a faji törvények miatt elmenekült Olaszországból. 1944. január 30-án gyilkolták meg feleségével és gyermekeivel együtt az auschwitzi haláltáborban. 2012-ben emléktáblát avattak a tiszteletére a milánói stadionban.

Az Internazionale-Bologna mérkőzés előtt a két csapat vezetősége és játékosai megemlékezést tartottak

Forrás: <http://www.jta.org/index.asp>

Beszéljük meg a diákokkal, milyen jelentősége van a fenti eseménynek

- a) a szurkolók
- b) a politikusok
- c) a nagyközönség
- d) az újságolvasók számára.

8. fejezet

Sokszínű tolerancia

16. oldal

Kulcsszavak: állampolgárság, Antirassizmus Világnapja, UNESCO

Világszerte számos civil kezdeményezés létezik, melyek célja, hogy felhívják a figyelmet a rasszista jelenségekre, illetve tegyenek ellenük a mindennapokban: az utcákon, tereken. Sok szervezet állandó programmal, rendszeresen megjelenő kampányokkal igyekszik felkelteni az érdeklődést, tájékoztatni, mozgósítani az embereket. Vannak egyéb szervezetek: iskolák, ifjúsági csoportok, aktivisták is, akik egyszeri kampánnyal, alkalmanként tevékenykednek. Vannak, akik a rasszista, antiszemita feliratokat tüntetik el a városok köztereiről, mások demonstrációt szerveznek, hogy hangot adjanak véleményüknek, miszerint nincs helye az előítéleteknek, a rasszizmusnak, az antiszemitizmusnak a társadalomban. A cél minden esetben az, hogy tudatosítsák a társadalom tagjaiban – különös tekintettel a fiatalokra – a rasszista jelenségek létét, valamint azt is, hogy mindenkinek lehetősége és feladata fellépni ezek ellen a jelenségek ellen.

Cseh antifasiszta fiatalok indították a „We Will Rock You” elnevezésű kampányt, melynek tájékoztatójuk szerint célja, hogy FELHÍVJA A FIGYELMET a neonáci márkákra, TÁJÉKOZTASSON kapcsolódó eseményekről, FELLÉPJEN a neonáci divat elfogadása ellen, valamint ÖSZTÖNÖZZÖN a neonáci mozgalmat és szervezeteket bevételeikből támogató boltok elleni aktív ellenállásra.

A mozgalmak, szervezetek ma már megjelennek közösségi portálokon is.

1. feladat

Beszélgessünk a diákokkal arról, hogy ha iskolai, vagy helyi szinten figyelmfelkeltő akciót, kampányt szerveznének, hogyan népszerűsítenék programjukat. Kikhez és milyen csatornákon juttatnák el az információt. Érveljének amellett, miért éppen azt a csatormát választották. Soroljanak fel ellenérveket, nehézségeket is. Próbáljunk hangsúlyt helyezni a reális, helyi szinten megvalósítható ötletekre.

2. feladat

A diákok gyűjtsék össze, mikor tekintenék sikeresnek akciójukat. Mit tekintenének sikernek? Gyűjtsünk ötleteket arra is, hogyan lehet az egyszeri kampányokat folyamatossá tenni.

3. fejezet

Mindenki- nek vannak előítéletei?

Munkafüzet a diszkriminációról,
rasszizmusról és
antiszemitizmusról.

Bevezetés - A tananyag és a tanári kézikönyv használata

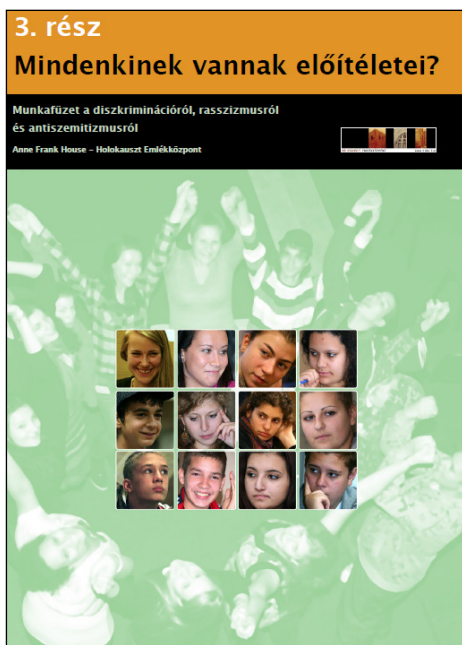
A tananyagsorozat harmadik kötete az előítéletek, rasszizmus, diszkrimináció kérdéskörét járja körül.

Az előítéletekről szóló bevezető rész után a diszkrimináció meghatározásával és különféle formáival ismerkedhetnek meg a tanulók. A „Szembe mersz szállni?” fejezet: a „mit tehetek, ha diszkrimináció áldozatává válok, vagy azt látok?” kérdéseire keresi a választ a fiatalokkal együtt, majd a rasszizmus témája következik, és egy konkrét példán, eseten keresztül juthatnak el a munkafüzettel dolgozók a kérdésig: „hogyan állhatunk ki a társadalomban másokért?”. A munkafüzet antirasszista és diszkriminációellenes kezdeményezések bemutatásával zárul.

A munkafüzetet lehet önállóan is használni e kérdésekhez kapcsolódó órákon, foglalkozásokon, illetve az sorozat többi részével együtt. Amennyiben az előző két munkafüzet után dolgozunk vele, akkor ez a munkafüzet a korábbi témák, kérdések szélesebb kontextusba helyezését teszi lehetővé: az antiszemitizmus kérdésétől eljutunk az előítéletek, rasszizmus, diszkrimináció többféle társadalmi csoportot érintő problémájáig, különös tekintettel a konkrét cselekvésekre, a „mit tehetek én?” kérdésig. Alkalmazhatjuk ezt a munkafüzetet a másik kettő bevezetőjeként is, jó alapja lehet az általános kérdések feldolgozása a specifikusabb antiszemitizmus témájának feldolgozásához. Ez esetben is mindenképp érdemes a végén visszatérni a „mit tehetek én, mit tehetünk mi?” témájához.

Ez a tanári útmutató egyrészt kifejti a munkafüzet mögött álló pedagógiát (célok, megközelítések, utak, módszerek), másrészt gyakorlati tanácsokkal és módszertani ajánlásokkal, gyakorlatokkal, segédanyagokkal szolgál a konkrét foglalkozások, órák illetve akár projektek megszervezéséhez. A felkínált módszerek és gyakorlatok bőségesen elegendők a füzet és témái hosszabb, részletesebb feldolgozásához, de természetesen a rövidebb, célzottabb foglalkozásokhoz, tevékenységekhez is válogathatnak a pedagógusok gyakorlatokat, módszereket.

A munkafüzet jól használható 13-18 éves gyerekekkel, fiatalokkal. A pedagógusnak természetesen az adott korosztályhoz kell

igazítani a gyakorlatokat, feladatokat.

A munkafüzet és ez az útmutató elsősorban az emberi jogi nevelés alapelveire, szemléletére és módszertanára épít. Annak nem érinti minden területét, de alapvető célja, hogy az emberi jogok mint érték közvetítésén neveljen a mások iránti tiszteletre, egy igazságosabb társadalom előmozdítására a tapasztalati tanulás által.

További információ:

Kiskompasz c. kiadvány: http://www.mobilitas.hu/kompasz/kiskompasz/kkezikonyv_web

A tanári kézikönyv a bevezető rész után az egyes munkafüzet-fejezetekhez útmutatót nyújt a következő szerkezeti egységben: Háttérinformációk, Módszertani megjegyzések és Feladatok, gyakorlatok címmel. Ez utóbbi részben a munkafüzet feladataihoz ad tanácsokat, de főleg további lehetséges gyakorlatokat mutat be.

Célkitűzések:

A diákok:

Ismeret:

- legyenek tisztában az előítélet, diszkrimináció, rasszizmus fogalmaival;
- ismerjék a diszkrimináció formáit;
- lássák át az egyéni identitás milyen módon kötődik csoportokhoz;
- megértsék, hogy a társadalmi csoportok eltérő hatalommal rendelkeznek: egyenlőtlenségek vannak a társadalomban;

- ismerjék a rasszizmus és megkülönböztetés különféle formáit;
- legyenek tisztában a fellépési lehetőségekkel a rasszizmussal és diszkriminációval szemben;
- ismerjenek átfogó társadalmi kezdeményezéseket ezen a téren;

Attitűd:

- legyenek nyitottak a más, tőlük eltérő csoport(ok)hoz tartozó emberek felé;
- legyenek nyitottak és érdeklődők a társadalmi sokféleség felé;
- igyekezzenek felfedezni és leépíteni előítéleteiket;
- legyen fontos számukra a különféle, tőlük eltérő társadalmi csoportokhoz tartozó emberek sorsa;
- alakuljon ki bennük társadalmi felelősségérzet;
- érezzék feladatuknak, hogy a diszkrimináció ellen fellépjenek;
- érezzék fontosnak, hogy tegyenek egy igazságosabb társadalomért;

Képesség, tevékenység:

- reflektáljanak saját identitásukra, a csoportokra, amikhez tartoznak;
- legyenek képesek az értő és kifejező kommunikációra: figyelmesen hallgassák meg társaikat, és tudják kifejtani saját véleményüket, érzéseiket;
- legyenek képesek felismerni a környezetükben a diszkrimináció és rasszizmus különféle formáit;
- legyenek stratégiák a diszkriminációval szembeni fellépésre;
- vegyenek részt kezdeményezésekben és tegyenek a diszkrimináció ellen saját környezetükben.

A pedagógus a saját csoportja ismeretében, egyéb célokat is kijelölhet, sőt jó is, ha a célkitűzései ennél konkrétabbak, és a helyzethez, gyerekekhez alkalmazkodnak.

Általános módszertani tudnivalók

Főbb módszerek:

- megbeszélés
- magyarázat
- vita
- saját élmény jellegű gyakorlatok
- szimulációs gyakorlatok, szerepjátékok

Tapasztalati tanulás

Módszertanilag a személyes és társadalmi változás elérését megcélzó ún. tapasztalati tanulás megközelítése határozza meg a munkafüzet és a tanári kézikönyv gyakorlatait. Ez a gyerekek tapasztalatára épít: saját élményt akar nyújtani a gyakorlatokon keresztül, továbbá a tapasztalatokra reflektálás gyakorlatán keresztül fejleszt. A reflexió részei: a visszajelzés, értelmezés, általános következtetések, alkalmazás. Ezek részben az egyes gyakorlatok esetében is működő lépések, de az egész munkafüzet ívében is visszaköszön az egyéni tapasztalatok

értelmezésétől az általános, társadalmi következtetéseken keresztül az alkalmazásig (mit tehetek én?) eljutó folyamat. Nagyon fontos, hogy – ha esetleg kevés is az időnk – ezt az ívet megőrizzük, és valóban eljussunk a cselekvés-alkalmazás témaköréig. E nélkül nem teljes a folyamat.

Bővebben ld. Kiskompasz kézikönyv (mindenképpen ajánlatos az ottani módszertani útmutató elolvasása mielőtt belekezd a foglalkozások tervezésébe)

http://www.mobilitas.hu/kompasz/kiskompasz/kkezikonyv_web

A nagyobb diákokkal a Kompaszkézikönyv gyakorlatai és módszertana is használható:

http://www.mobilitas.hu/kompasz/kezikonyv/kezikonyv_web

Az egyes módszerekhez kapcsolódóan a munkafüzet ad majd módszertani kritériumokat, ajánlásokat. A módszertár bővítése érdekében érdemes más könyveket is felhasználni, amelyek játékokat, gyakorlatokat tartalmaznak, például a fent már többször szereplő Kiskompaszt, és az alábbiakat:

Walker Jamie (1996): Feszültségoldás az iskolában, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest;

Horváth-Szabó Katalin – Vigassyné Dezsényi Klára (2001):

Az agresszió kezelése. Szociális és Családügyi Minisztérium, Budapest;

A munkafüzet szerepe

A munkafüzetet többféleképpen felhasználhatjuk a foglalkozások órák során. A füzet tartalmának puszta elolvasása természetesen nem elég, és az ott megadott feladatok sem elegendők önmagukban, hogy az egyes témákat jól feldolgozzuk. A munkafüzet inkább eszköz, amivel dolgozhat a csoport, de a pedagógusnak át kell látnia, hogyan tudja a leghatékonyabban feldolgozni az egyes témákat a diákokkal. Ehhez a munkafüzet képei, szövegei és feladatai anyagként szolgálnak. A téma elsődlegessége a füzetrel szemben fontos pedagógiai alapelv, hogy valóban hatékonyan megvalósulhassanak a fent kijelölt célok. Fontos tehát, hogy tervezzük meg, építsük fel a munkafüzethez kapcsolódó foglalkozásokat a konkrét időkeretekre, helyzetre, gyerekekre szabva azokat.

A füzetben fiatalok szerepelnek, akik, mint kortársaik, a párbeszéddekkel közel hozzák a témákat a csoporthoz, és akik mintegy tükröként szolgálhatnak a csoportnak. Reflexiót indítanak el a résztvevőkben: „ők ezt az utat járták be, ezt mondták, MI milyen utat járunk be, velünk mit történik, mi mit mondunk, hogyan gondolkodunk?”. Fontos, hogy a pedagógus előmozdítsa ezt a reflexiót, és építsen is rá. Ennek érdekében érdemes a feladatokon túl a szövegek, képek feldolgozását az egyes fejezetekben konkrét gyakorlatokkal segíteni, nem egyszerűen rábízni a fiatalokra az olvasást.

Ehhez is ad javaslatokat ez a tanári kézikönyv.

1. fejezet

Mit mond rólad a neved?

2-3. oldal

Bevezető foglalkozás az identitás, másság és előítéletek témáival

Háttérinformációk

Az identitás, sztereotípiák és előítéletek kérdésének érdemes utánanézni a szociológiai, szociálpszichológiai szakirodalomban: Castells, M. (2006). Az identitás hatalma. Budapest: Gondolat – Infónia. Különösen: 28-34. o.

Csepeli Gy. (2006 [1997]). Szociálpszichológia. Budapest: Osiris Kiadó

Smith, E. R. – Mackie D. M. (2001). Szociálpszichológia. Budapest: Osiris. Különösen: 321-373. o.

A diákok megnevezhetnek a saját csoport-hovatartozások kapcsán szubkultúrákat. Ezeknek az interneten utána tudunk nézni, illetve általános tájékoztatásul:

Mészáros Gy. (2006). Ifjúsági szubkultúrák. In Trencsényi L. (szerk.), A gyakorlati pedagógia néhány alapkérdése: Iskolán kívüli nevelés. Budapest: Bölcsész Konzorcium. <http://mek.niif.hu/05400/05462/05462.pdf>

A feladatok forrásai:

Mészáros György – Bogdán Péter – Csereky Erzsébet (2012): Társadalmi sokféleség, interkulturalitás. „Az ifjúságsegítés rangjéért” sorozat, 8. kötet, Kecskemét

Te is más vagy – te sem vagy más. Képzők könyve. Ötletek, segédletek, módszerek és gyakorlatok fiatalok és felnőttek informális, iskolán kívüli interkulturális neveléséhez. Második átdolgozott kiadás 2006. Európa Tanács – Mobilitás Európai Fejlesztési Igazgatóság;

Mészáros György – Szabó Mónika – Kövesi Györgyi (2010): LMBT képzés - „OKTATÁS” munkacsoport. Tréning. Kézirat)

Módszertani megjegyzések

A foglalkozás jelentősége

A bevezető foglalkozás kulcsfontosságú, mert segít megteremteni azt a légkört, ami lehetővé teszi a témák feldolgozását, másrészt megalapozza a későbbi témákat és gyakorlatokat.

Ha iskolai közegben használjuk a füzetet, érdemes odafigyelnünk rá, hogy ezek a foglalkozások többségében más metodikával zajlanak, mint a tanórák, ezeket a témákat másképp dolgozzuk fel, mint a tantárgyak tananyagát. Egyrészt mások a keretek: nem a hagyományos tanórákon megszokottak, másrészt itt a saját élmény, saját tapasztalat, a közös megosztás kiemelt szerepet kap. Nem valamiről van szó, hanem mindig magunkról (még akkor is, ha más csoportokról beszélünk). Ez teszi lehetővé, hogy hatékonyabban mozdítsuk elő a változást a tanulóknál, illetve a környezetükben, ugyanakkor buktatókat rejt, feszültségek forrása lehet, ezért is olyan fontos, hogy a folyamat elején a kölcsönös

tisztelet és egymásra figyelés légkörét megteremtjük. A fiatalok érzékelik, hogy mindenki megnyilvánulhat a körben, de csak annyit adva önmagából, amennyit épp akar, és senkinek nem kell megnyilvánulnia, ha nem akar. Itt nem cél a teljesítmény, az, hogy „jól szerepeljen” minden egyes tanuló, hanem inkább a közösen átélt tapasztalat, a megosztott gondolatok a fontosak.

Jelezni kell tehát, hogy itt másféle folyamatról van szó, mint a tanórán. Ezt a tér elrendezésével is érzékeltethetjük (körbe rakjuk a székeket, esetleg sajátos dekorációt készítünk, stb.). Praktikus a foglalkozások legelején, ebben a bevezető órában közösen szabályokat hozni a fiatalok teljes jogú bevonásával, s ezeket valahol rögzíteni (pl. poszteren). Ez segítség lehet, amikor esetleg konfliktusok, feszültségek lépnek fel a tanulók között. Fontos az elejétől fogva olyan biztonságos légkört teremteni, amelyben egyrészt mindenki kifejezheti a véleményét, anélkül, hogy mások lehurrognák (a kifejezett vélemények akár lehetnek előítéletesek is, amelyek nem biztos, hogy változnak a folyamat során, de ezek kifejezése is része a folyamatnak), ugyanakkor, aki kifejezi a gondolatait soha ne bántó módon tegye ezt, illetve tudjon visszakozni, ha valaki számára bántó volt, amit mondott. Az első fejezet feldolgozásához megfelelő időt kell hagyni. Ebben a tanári útmutatóban is hosszabb az ehhez kapcsolódó leírás, ennek egyrészt az az oka, hogy itt adunk meg néhány későbbiekre is érvényes módszertani elvet, és itt szerepel pár olyan gyakorlat, amit más fejezetekben is lehet használni, másrészt az is az oka, hogy ez valóban rendkívül hangsúlyos rész, amely megalapozza az egész munkafüzet feldolgozásának folyamatát.

Az identitás, mint téma jelentősége

Ebben az első részben a kiindulópont a saját identitásra való reflexió. Az identitás szót nem feltétlenül kell definiálni, körüljárni a diákokkal, bár valószínű a fiatalok számára nem lesz ismeretlen fogalom, viszont maga a téma mindenképpen erősen kötődik hozzá. Amikor társadalmi csoportokról beszélünk, akkor elkerülhetetlen, hogy a saját csoport-hovatartozásainkra, saját önazonosságunkra, identitásunkra reflektáljunk. Ez láthatóvá teszi a sokszor nem tudatos nézőpontunkat is. Ez a személyes reflexió lehet a kiindulópontja annak, hogy másokról, más csoportokról, az előítéletekről és a társadalmi kérdésekről beszéljünk.

Az identitás, amely a másoktól való elhatárolás és másokhoz kapcsolódás dinamikájában jön létre és változik, nagy jelentőséggel bír a serdülők életében. Különösen kiemelendő a csoportidentitás kérdése, amely sajátos mi tudatot és érzést ad. Ebben a „mi”-ben rengeteg építő potenciál van, és fontos, hogy a fiatalok csoport-odatartozásait szimpátiával közelítsük meg. A „mi” szemben állhat az „ők”-kel azonban (mások, más csoportok), s ez a „mi” és „ők” felosztás a másik csoporttól való távolság, különbözőség érzését növelheti, illetve a másik csoport(ok) lenézését jelentheti. Illetve az én csoportom is, amihez tartozom, lehet ennek céltáblája mások részéről.

Amikor előítéletekről, diszkriminációról beszélünk tehát nem egyszerűen absztrakt társadalmi fogalmakról van szó, hanem olyan a fiatalokat és bennünket is személyesen érintő társadalmi tényezőkről, amelyek alakítják mindennapjainkat, gondolatainkat, hozzáállásunkat.

Ezért olyan fontos, hogy ezeket a témákat nem annyira az ismeretek szintjén, mint inkább a tapasztalatokon, közösen felépített tudáson keresztül kell megragadnunk a fiatalokkal.

Feladatok, gyakorlatok

1. Mit mond rólad a neved? (a munkafüzet gyakorlata)

Részben a légkörteremtés része (egyfajta bemelegítő, jégtörő gyakorlat), részben a saját identitásra és az előítéletekre való reflektáláshoz kapcsolódik az első gyakorlat.

A csoport tagjai az esetek többségében valószínűleg már ismerik egymást. Ennek ellenére jó valamilyen „bemutakozó”, vagy „újra bemutatkozó” ismerkedő gyakorlattal kezdeni a foglalkozásokat. Erre jó példa a munkafüzetben található gyakorlat a nevekkel. Ez arra indítja a diákokat, hogy magukról beszéljenek, akkor is, ha már ismerik egymást. Az ilyen ismerkedő gyakorlatok segítséget jelentenek abban, hogy az egymást már ismerő diákok is többet megtudjanak egymásról, és a további feladatokban könnyebben részt vegyenek. A név identitásunk fontos eleme, és előítéletek is kapcsolódhatnak hozzá, így a bevezetés témáihoz jó alapot ad ez a gyakorlat.

Érdeemes a gyakorlatot először a gyerekekkel együtt megcsinálni, és csak azután elővenni a munkafüzet képét, hogy a füzetben szereplő gyerekekkel „megismerkedjenek”. Megbeszélhetjük az ő válaszaikat, összehasonlítva az adott csoportéval.

Bemutatunk további ismerkedő és jégtörő, bemelegítő gyakorlatokat, ezek közül többet fel lehet használni a későbbi fejezetekhez kapcsolódóan is, illetve érdemes valamilyen jégtörővel kezdeni mindig a foglalkozásokat.

2. Bemutakozás: egy tárgy magamról

Célok:

- Egymás jobb megismerése
- Önmagunkra való reflektálás előkészítése, segítése

Időtartam:

15-30 perc kb. résztvevőktől függően

Leírás:

Mindenki keressen egy olyan (lehetőleg nála lévő) tárgyat, ami jellemző rá valamiért, és ennek kapcsán beszéljen pár percet magáról bemutatkozásként.

3. Gyümölcssaláta (vagy levelet hoztam):

Célok:

- Pezsdítő
- Egymás jobb megismerése
- Összekapcsolódások, hasonló tulajdonságok felfedezése

Előkészítés

Egyel kevesebb szék, mint ahány résztvevő van.

Időtartam

5 -10 perc

Játékszabályok

1. Rakjuk körbe a székeket.
2. Kérjük meg a résztvevőket, hogy üljenek le, és az, akinek nem jutott szék, álljon középre.
3. A középben álló személynek, mondania kell egy ilyen mondatot: "Levelet hoztam azoknak, akik... ..szemüveget viselnek (...zuhanyoztak ma reggel; ...nadrágot viselnek; ...óra van a karján, vagy fantáziától függően mondhatnak bármit). Vagy ugyanezt egyes szám első személyben mondja: szemüveges vagyok..."
4. Mindenki, aki szemüveget visel, helyet kell, hogy cseréljen, a középben álló személy pedig ezalatt megpróbál leülni.
5. Akinek nem jutott szék, az hozza a következő levelet, mondja a következő tulajdonságot.
6. 5 - 10 perc után, vagy ha mindenki sorra került, vagy már helyet cserélt, állítsuk meg a játékot.
7. A pedagógus, ha középre kerül, behozhat olyan szempontot, amit fontosnak tart (pl. voltam már csúfolódás tárgya; vannak roma/meleg barátaim stb.)

4. Dominó

Ismeritek a dominót? Játsszunk dominót a testünkkel.

Célok

- Ösztönözni a fizikai érintkezést
- Elősegíteni egymás jobb megismerését
- Tudatosságot ébreszteni, hogy egy csoportban az egyének között ugyanúgy léteznek különbségek, mint a közösen folytatott tevékenységek között.

Időtartam

10 perc

Előkészítés

- Egy lista jellegzetes vonásokkal, ha a résztvevők nem tudnának ilyet maguktól kitalálni
- Nagy szabad hely

Játékszabályok

1. Kérjünk meg a csoportból valakit, hogy kezdje el: gondoljon két személyes vonásra, amelyet elmond a csoportnak, mint például: „Bal felem lány, jobb felemen van két bátyám.”
2. Ezután kérjünk meg valakit, akire illik valamely fenti jellemző, hogy fogja meg az előző személy jobb vagy bal kezét (a megfelelő jellemző vonástól függően), és a szabad felére mondjon egy újabb jellemzőt. Például „Jobb felem lány, bal felem barnaszemű.”
3. Minden résztvevőre kerüljön sor, így a végén egy kör fog kialakulni, amelyben mindenki kötődik mindenkihez.
4. Ha előkerül egy olyan jellemvonás, amellyel senki nem rendelkezik és a dominót nem lehet kapcsolni, akkor kérjük meg a résztvevőket, hogy egyezzenek meg egy másik jellemvonásban, így a lánc nem szakad meg.

Tippek az irányító számára:

A fent említett tulajdonságok csak példák, bárki azt a tulajdonságot választhatja, amelyet akarja, akár látható, akár nem. Fontos, hogy a csoport tagjai között ténylegesen létrejöjjön fizikai érintkezés, ez erősíti a csoport-érzést. Ez az érintkezés lehet a fejek összeérintése, egymás átkarolása, a lábak egymás mellé rakása stb. A játékosok állhatnak, vagy lefeküdhetnek. Ha a jellemvonások kezdenek ismétlődni, kérjük meg a résztvevőket, hogy találjanak ki újakat. Jó, ha a jellemvonások nem túl egyszerűek. Bátoríthatjuk a csoportot, hogy mondjanak látható jellemvonásokat (ruhák vagy a haj színe), nem látható, vagy személyes jellemvonásokat (hobbik, kedvenc étel, kedvenc ének, amit a zuhany alatt énekel...), vagy más, bizonyos témához kötődő jellemvonásokat (azt gondolom... érzem... a kisebbségekről, férfiakról, nőkről, romákról, zsidókról stb.). A játékot gyorsan kell játszani, hogy a résztvevők ne unatkozzanak, amíg várnak a kapcsolódásra. Ha kört alkotunk, az erősíti a csoport-érzést. Jó, ha a tanár is részt vesz!

A munkafüzetben szerepel két feladat, ami az egymás közötti különbözőségek és hasonlóságok, illetve a csoport-hovatartozás kérdését érinti. Ezeket színesíthetjük úgy, hogy a diákoknak posztert kelljen készítenie (ahogy az ábrán is látszik), a nagy kézbe írva a hasonlóságokat és köré illetve a saját kisebb kezeiket lerajzolva az egyéni különbözőségeket és/vagy csoport-hovatartozásokat. A rajzok kint lehetnek a teremben a foglalkozás-sorozat alatt végig. Ezek a gyakorlatok már szorosabban kapcsolódnak az identitás kérdéséhez.. Az alábbiakban ismertetünk még néhány, ehhez kapcsolódó gyakorlatot. Ezek köthetők a második fejezethez is, bevezetésként a diszkrimináció témájához.

5. Hova állok? Identitásvirág

Az „Identitásvirág” felvezető játéka.

Célok

- Saját identitás összetettségének átgondolása
- Többségi-kisebbségi lét megtapasztalása

Időtartam

10 perc

Előkészítés

Egy lista, amelyen állítások vannak.

Játékszabályok

- A résztvevők képzeljék azt, hogy a szoba egyik felén mínusz (-) jel van, a másik felén pedig plusz (+) jel.
- Magyarizzuk el, hogy állításokat fogunk felolvasni, és azok a résztvevők, akikre igaz az állítás, álljanak a szoba plusszal jelölt felébe, azok pedig, akikre nem, menjenek a szoba mínusz jeles felébe.
- Olvassuk fel eztán sorban az összes állítást. (Nem kell túl sok időt hagyni közöttük, jó, ha a csoport dinamikus, gyorsan helyet változtatnak a résztvevők!)
- Lehet egy másik kört csinálni, amiben egy vonalon lehet elhelyezkedni a + és – között. Tehát lehetőség van köztes identitások felvételére. Később érdemes róla beszélgetni, hogy miben különbözött a két kör, és hogy mit jelent a köztesség.

Kiemelés és értékelés: Az „Identitásvirág” elkészítése közben vagy külön (ld. alább!)

Példa állításokra (általánostól a speciális felé haladva) /a zárójelben lévő jellemzőt nem kell felolvasni, csak utána bele lehet szőni a beszélgetésbe/

- „fehérbőrű vagyok” /RASSZ/
- „férfi vagyok” /NEM/
- „nő vagyok” /NEM/
- „gyerek vagyok” /KOR/
- „magyar nemzetiségű vagyok” /"ETNIKAI" HOVATARTOZÁS/
- „magyar anyanyelvű vagyok /ANYANYELV/
- „keresztény vagyok /VALLÁS/
- ha van valamilyen jellemző szubkultúra a csoportban és nem erős feszültségek forrása, azt is elő lehet hozni, pl. „hip-hopos vagyok”, „X-Faktor rajongó vagyok”

FONTOS! Semmiképpen ne mondjunk olyan fogalmat, ami az adott csoportban feszültségek forrása, és/vagy kellemetlen lehet valakinek. (Ha például a vallás érzékeny téma a diákok között, vagy ha van olyan tulajdonság, ami csak egyvalakire igaz, és ő eleve marginalizált helyzetben van a csoportban. A szexuális orientáció témáját csakis akkor hozzuk elő, ha vannak nyíltan meleg diákok a csoportban és ez nem jelent problémát, tehát ha kellő biztonsággal felvállalhatják identitásukat: ez nagyon ritka jelenleg a magyar diákcsoportokban. Viszont erről lehet beszélgetni a gyakorlat végén: mi lett volna kellemetlen kérdés, mit „nem lehetett” volna, nem lett volna jó előhozni, miért? stb.)

6. „Identitásvirág”

A „Te hol állsz?” bemelegítő játék folytatása, összegzése!

Tárgyalt kérdések

- Egyéni identitás összetettsége
- Társas identitás: csoportokhoz tartozás
- Többségi-kisebbségi viszonyok

Időtartam

20-40 perc

Csoport:

Egyéni és közös feladat.

Előkészítés, eszköz:

Egy-egy identitásvirágot kap mindenki. A virágot ki kell előzetesen vágni, lehetőség szerint, úgy, hogy a kis háromszög alakú belső szírom lehajtható (körbevágott) legyen.

Játékszabályok

A virág szirmaiba egyenként, a csoport felvetései alapján írjuk be mindazokat a szempontokat, amelyek relevánsak lehetnek (a fenti gyakorlat mentén is), így pl.:

- RASSZ
- NEM
- KOR
- ETNIKAI HOVATARTOZÁS
- ANYANYELV
- VALLÁS
- CSALÁD (teljes/egyszülős, stb.)
- LAKÓHELY (főváros/város/falu)
- SZEXUÁLIS ORIENTÁCIÓ
- SZUBKULTÚRA
- stb.

FIGYELEM! Itt már szerepelhetnek „érzékenyebb” pontok is, sőt érdemes ilyeneket is betenni, hogy az egyéni reflexiót segítsük, mert az identitásvirágot mindenki maga készíti, és nem kell megmutatnia, magánál tarthatja, csak beszélgetünk róla.

Mindenki végiggondolja, hogy adott szempontból ő többségi vagy kisebbségi pozícióban van-e a társadalomban, ahol él (érdemes előtte tisztázni, hogy a kisebbség illetve a többség nem számbeli kategóriát jelentenek!). Ennek megfelelően hajthatja a belső szíromot (háromszög alakú): alapvetően előny - felhajt, hátrány - lehajt, a külső szírom pedig (a legkülső lekerekített szírom): ha most ellensúlyozza akkor fel lehet hajtani, és fordítva (ha „elveszti” az előnyt, lehajtani). A belső szírom tehát a társadalmi szempont, a külső pedig, hogy ő ezt ő maga hogyan ellensúlyozza jelenleg.

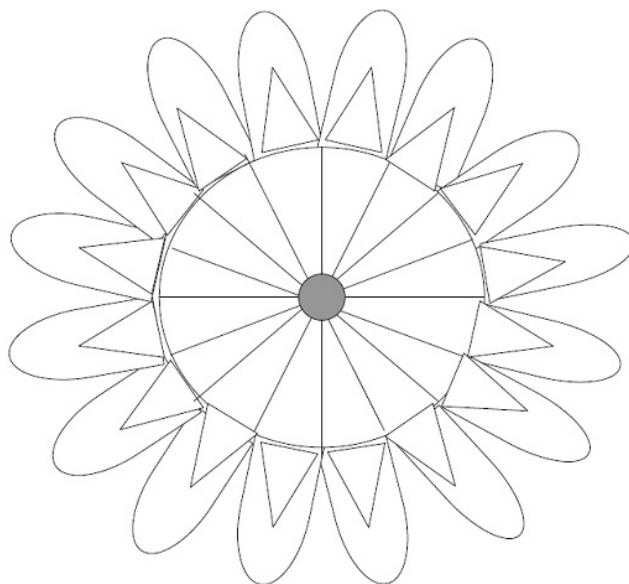
Ha nincs lehetőség fel és lehajtásra, akkor a más és más helyre beírva (külső és belső szírom, eltérő színek esetleg) lehet érzékeltetni a különbséget.

Egyszerűbben is meg lehet oldani ezt a feladatot: a kisebbségi és többségi identításokat más-más színnel jelöljük egy lapon: pluszt és mínuszt teszünk melléjük valamilyen színnel jelezve, hogy alapvetően hátrány vagy előny az ehhez a csoporthoz tartozás a társadalomban, és hogy aktuálisan most ő ezt ellensúlyozza-e (akár az előnyt lemondva róla, akár a hátrányt kompenzálva). Ha úgy érezzük, ehhez a különbségtételhez még nem elég érettek a diákok, akkor lehet egyszerűsíteni a feladatot az előnyök és hátrányok megjelölésére szorítkozva. Ekkor is fontos megbeszelnünk, hogy mit is jelent az előny és hátrány, és hogyan ellensúlyozódhat.

Ebben a gyakorlatban a kisebbség és többség kérdése hangsúlyosan előkerül. Nem egyszerű feladat, senkinek sem (a diákoknak különösen nem) könnyű szembesülni azzal, hogy egy kisebbséghez vagy épp egy többséghez tartozik (másért és másért). Ezzel az érzékenységgel kezeljük ezt a témát.

Kielemezés és értékelés

- Milyen különböző csoportokhoz tartozunk?
- Hogyan határozza meg ez az identitásunkat?
- „Kérdemelt” vagy sem egy-egy csoporttagság?
- Milyen előjogokkal és hátrányokkal jár többségi/kisebbségi csoportokhoz tartozni?
- Mit jelent a köztes identitás?

Az előítéletek kérdése nyilván elő fog kerülni a fenti gyakorlatok során is, illetve csoportokban a munkafüzet keretben lévő erre vonatkozó szövegét is feldolgozhatják a gyerekek, de előtte – ha van rá idő és mód – érdemes a megismerésünk esetlegességéhez és a sztereotípiákhoz kapcsolódó gyakorlatokat végezni a diákokkal. Íme néhány példa:

7. Sztereotípiáink gyakorlatsor

Célok:

- a megismerés nehézségeinek és buktatóinak tudatosítása
- a sztereotípiák előhívása
- társadalmi csoportokhoz kapcsolódó kategorizációk előhívása, tudatosítása
- identitáskategóriák identifikálása

Eszközök:

- fénymásolatok
- papír
- írószer csoportonként

Időtartam:

90 perc

A gyakorlatok egy részét az egész csoporttal végezzük, rövid megbeszéléssel

Leírás:

1) Az észlelést nehezítő külső körülmények

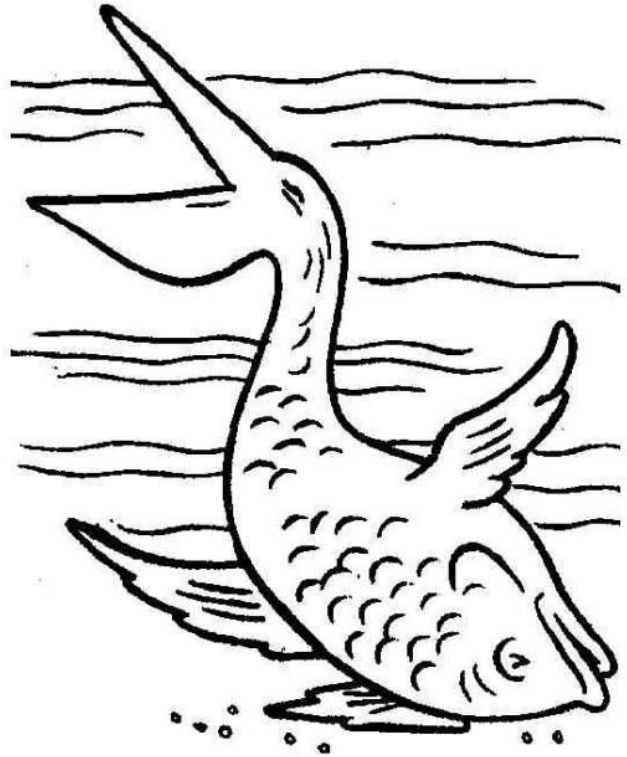
Az alábbi ábrára nézve mondja ki hangosan a szavak színét, ne a szót!

SÁRGA KÉK FEKETE NARANCS VÖRÖS ZÖLD LILA VÖRÖS
FEKETE SÁRGA NARANCS KÉK ZÖLD VÖRÖS LILA SÁRGA
ZÖLD NARANCS KÉK VÖRÖS ZÖLD FEKETE SÁRGA

SÁRGA KÉK FEKETE
NARANCS VÖRÖS ZÖLD
LILA VÖRÖS FEKETE
SÁRGA NARANCS KÉK
ZÖLD VÖRÖS LILA
SÁRGA ZÖLD NARANCS
KÉK VÖRÖS ZÖLD
FEKETE SÁRGA

2) A nézőpont jelentősége

Hogy mit látunk a képen, azt nagyban befolyásolja a nézőpontunk is.

Tegyük fel a kérdést a csoport számára, hogy mi minden befolyásolhatja, hogy mit látunk a képen?

A válaszokat csoportosítva a megismerés további főbb fajtáit azonosíthatjuk (emlékezés, képzelet és gondolkodás)

3) Az attribúció (amennyiben van lehetőség a vetítésre internet-kapcsolattal)

Vetítsük le a Heide-Simmel (1944) kísérlet filmjét és kérjük meg a diákokat, hogy mondják el, mit láttak.

<http://youtu.be/76p64j3H1Ng>

Ezután kérjük meg őket, hogy képzeljék el, hogy a filmen látott alakzatok embereket testesítenek meg, és így értelmezzék a látottakat. Megbeszélés arról, hogy mennyiben hasonlított a két értelmezés, hogy működik a tulajdonítás.

4) A résztvevők kiscsoportokban kézhez kapják az alábbi képet (ki lehet, sőt érdemes egészíteni további képekkel ismert (de nem a jellemző ábrázolásban!) vagy ismeretlen személyek képeivel!)

Az egyik csoport névvel, a másik név nélkül kapja meg a képet. A név nem a valódi, azt a gyakorlat végén mondjuk meg. A név azt a szerepet tölti be, hogy megmutassuk az esetleges különbséget, amikor egy név is (s vele feltételezett nemzeti hovatartozás) szerepel a képhez kapcsolódóan.

Ha valaki tudja ki van a képen (valójában), ne árulja el.
A feladatuk az, hogy írjanak jellemzőket a személy(ek)ről.

(Giorgio Felletri)

A megbeszélés során beszéljünk arról, hogy a kinézet és a név(ek) milyen sztereotípiákat hívnak elő bennünk.

A(z első) kép valódi neve: Joszip Iszarjonovics Dzsugasvili (Sztálin) fiatal korában! (Általában a diákok már hallottak róla, de jó ha felidézzük történelmi ismereteiket korosztálytól függően.) Ez általában megdöbbeníti a résztvevőket. Beszéljünk erről is.

2. fejezet

Diszkrimináció

2-3. oldal

Háttérinformációk

A diszkriminációnak jó leírása található az alábbi linken:
http://www.egyenlobanasmod.hu/tanulmanyok/hu/diszkriminacio_fogalma.pdf

(ez természetesen a tanár számára információ, a gyerekeknek elegendő a munkafüzet egyszerűbb meghatározása, bár a szövegben megadott különféle formákra – korosztálytól függően – érdemes felhívni a figyelmet, pl. hogy van rendszerbeli diszkrimináció is)

Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának hivatalos magyar szövege:

<http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=hng>

A már idézett Kiskompaszban is találunk egy gyerekek számára megfelelő változatot.

http://www.mobilitas.hu/kompasz/kiskompasz/kkezikonyv_web

Az emberi jogok mellett kitérhetünk a gyermekek jogaira is. Az ENSZ egyezmény hivatalos szövege magyarul itt található:

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99100064.TV

A diszkrimináció különféle esteleírásaihoz az Egyenlő Bánásmód hatóság jogeseteiből is válogathatunk:

<http://www.egyenlobanasmod.hu/jogesetek/jogesetek>

A gyakorlatok forrásai:

B. Nagy Éva – Boreczky Ágnes – Kovács Mónika (2008):

Multikulturális tartalmak – Interkulturális nevelés. Képzési csomag a pedagógusképző felsőoktatási intézmények számára, Educatio, Budapest,

http://old.wekerle.gov.hu/download.php?doc_id=2340

Forrás: <http://www.mobilitas.hu/kompasz/chapter2.php?fejezet=44>

Módszertani megjegyzések

E második részben nagyban építünk a csoportokhoz tartozás kérdésére. Az Identitásvirág gyakorlat segíthetett fölismerni a csoporthoz tartozás hatalmi (kisebbségi-többségi) dimenzióit, s ehhez kapcsoljuk a diszkrimináció témáját. Az egyenlőtlenség, hatalom kérdéséhez kapcsolódóan további gyakorlatokat érdemes még elvégezni, pl. a Lépj előre feladat, amely általában erős tapasztalatként működő példa.

Amint a munkafüzetből is látszik, itt nagy jelentősége van a személyes történeteknek. A történetek feldolgozható diszkriminációs eseteket adhatnak.

Hagyjuk, hogy a diákok megosszák saját történeteiket, bátorítsuk őket erre (akár, amikor rájuk vonatkozott a diszkrimináció, akár, amikor láttak ilyen esetet). Az ő történeteik után érdemes a

munkafüzetben elmesélteket elővenni, feldolgozni, például összehasonlítani az övéikkel.

Fontos, hogy soha ne maradjunk meg annál, hogy csupán elmeséljük a történeteket, hanem azokat dolgozzuk is fel valamilyen módon. Mindenképpen kövesse valamilyen közös reakció, értelmezés, esetleg elemzés (ha nagyon rövid is) az egyes történeteket (együtt vagy külön-külön). Ennek során megbeszélhetjük, valóban diszkrimináció történt-e, miért, a diszkrimináció milyen formájáról volt szó, az egyes szereplők hogyan reagáltak stb. Ha a diszkrimináció bizonyos formáira nem hoznak példát a tanulók, akkor érdemes nekünk eseteket behozni (pl. ha bizonyos csoportokkal szembeni diszkriminációt nem említik, vagy nem mondanak példát a rendszerszintű diszkriminációra). A folyamat végén érdemes összefoglalni, strukturálni az elhangzottakat, például összeszedve a formákat, a különféle viselkedésmódokat, illetve annak kritériumait, milyen diszkriminációról is van szó. Mindez ismeretet nyújt a diákoknak, és egyben segíti őket, hogy föl tudják ismerni és elemezni tudják a mindennapokban megjelenő diszkriminációt.

A feldolgozás további lépése lehet – ahogyan erre a munkafüzetben is látunk példát – a diszkriminációs esetek közül néhánynak szerepjátszóval, szimulációval való feldolgozása.

A szerepjáték, illetve szimuláció (amikor bizonyos helyzeteket eljátszunk) nagyon jó pedagógiai módszer, de vigyáznunk is kell vele. Fontos, hogy megfelelő légkört teremtünk hozzá, hogy ne érezzék kényszernek a diákok, és hogy mindig dolgozzuk fel közösen az átélt, eljátszott szituációkat (azt is, ha például valakinek kellemetlen élményt jelentett). Az eljátszás önmagában tehát soha nem elég, hozzá kell kapcsolnunk a gyakorlatról szóló beszélgetést, erre időt kell hagynunk. Arra is figyeljünk, hogy bizonyos helyzetek nem eljátszhatóak, például erőszakos szituációk, vagy amiben a diákoknak olyan súlyos dilemmákban kellene döntenie, amire nem készültek föl, stb. Semmiképpen ne játszunk el pl. a holokauszthoz kapcsolódó jeleneteket! Nagyon óvatosan játszunk el olyan helyzeteket, amelyekben a diákok közvetlenül érintettek érezhetik magukat, és olyanokat, amelyek negatív kimenetűek (pl. valaki kizáródik stb.). Ha mégis felmerül ilyen történet/élmény eljátszása, mindig mérlegeljük az esetleges hatásokat, és a feldolgozás lehetőségét.

Feladatok, gyakorlatok

1. „Lépj előre” gyakorlat – társadalmi előnyök, hátrányok

Ezt a gyakorlatot rövidíthetjük (kihagyva a szerepbe helyezkedés hosszabb folyamatát a kérdésekkel), illetve a gyerekek, fiatalok életkorához igazíthatjuk.

Célok:

- A tőlünk különböző emberek felé irányuló empátia fejlesztése.
- A társadalmi esélyek közötti különbségek tudatosítása.
- Egy társadalmi kisebbséghez vagy kulturális csoporthoz való tartozás lehetséges személyes következményei megértésének elősegítése.

Időtartam: 30-40 perc

Eszközök:

- Szerepkártyák
- Szabad terület (folyosó, nagy terem vagy a szabadban)

Előkészítés:

- Olvassuk el figyelmesen a feladatot. Nézzük át a Helyzetek és események című listát, és alakítsuk azt ahhoz a csoporthoz, amellyel dolgozunk.
- Készítsünk résztvevőnként egy szerepkártyát. Másoljuk le az (adaptált) lapot kézzel vagy fénymásolóval. Vágjuk fel csíkokra, és a csíkokat hajtsuk félbe.

Folyamat:

1. Alakítsunk ki nyugodt légkört.
2. Oszdunk ki a szerepkártyákat, találomra egyet minden résztvevőnek. Szóljuk fel őket, hogy őrizzék meg, és ne mutassák meg senkinek a kártyát.
3. Kérjük meg őket arra, hogy üljenek le, és olvassák el szerepkártyájukat.
4. Ezután kérjük meg őket, hogy helyezkedjenek bele a szerepbe. Segítségképpen olvassunk fel néhányat az alábbi kérdésekből. A kérdések között hagyjunk szünetet, adjunk időt a diákoknak a reakciókra és arra, hogy kialakítsanak egy képet a kártyán szereplő önmagukról és életükről.
 - Milyen volt a gyermekkorod? Milyen házban laktál? Milyen játékokat játszottál? Mit dolgoztak a szüleid?
 - Hogyan élsz manapság? Hol dolgozol, kikkel töltöd a szabadidődet? Mit csinálsz reggel, délután és este?
 - Milyen az életstílusod? Hol élsz? Mennyit keresel havonta? Mit csinálsz a szabadidődben? Mit csinálsz, ha szabadságon vagy?
 - Mi zaklat fel, és mitől félsz?

5. Most kérjük meg a résztvevőket, hogy maradjanak teljes csendben, amíg felsorakoznak egymás mellé (mint egy startvonalra).

6. Mondjuk el a résztvevőknek, hogy most egy helyzeteket és eseményeket tartalmazó listát olvasunk fel. A résztvevőknek minden olyan alkalommal, amikor szerepük szerint igennel kell válaszolniuk az állításra, előre kell lépniük egyet. Máskülönben ott kell maradniuk, ahol állnak, és nem szabad megmozdulniuk.

7. Olvassuk fel a helyzeteket egyenként. Álljunk meg egy kis időre minden egyes állítás felolvasása után, hogy időt hagyjunk az embereknek az előrelépésre és arra, hogy körülnézessenek, hol állnak a többiekhez képest.

8. Végül kérjük meg mindenkit, hogy jegyezze meg végső helyzetét. Ezután adjunk nekik néhány percet, hogy a csoportos értékelés kezdete előtt visszahelyezkedjenek eredeti szerepükbe.

Feldolgozás és értékelés:

1. Kezdjük azzal, hogy megkérdezzük a résztvevőket, mi történt, és mit gondolnak a gyakorlatról, majd folytassuk a beszélgetést a felmerült témákról és arról, hogy mit tanultak.
2. Hogyan érezték magukat az előrelépő / előre nem lépő emberek?
3. Azok, akik gyakran léptek előre, mikor vették észre, hogy mások nem olyan gyorsan mozognak, mint ők?
4. Érezte-e valaki, hogy voltak olyan pillanatok, amikor emberi jogait semmibe vették?
5. Kitalálták a résztvevők egymás szerepeit? (A megbeszélésnek ebben a szakaszában árulhatják el a résztvevők a szerepüket.)
6. Mennyire volt könnyű vagy nehéz eljátszani a különböző szerepeket? Milyenek képzeltek az általuk megjelenített személyt?
7. Tükrözte-e valamilyen módon a társadalmat a gyakorlat? Hogyan?
8. Melyek az egyes szerepekre vonatkozó emberi jogok? Mondhatja-e valaki, hogy emberi jogait megsértették, vagy nem gyakorolhatta azokat?
9. Melyek lennének az első lépések, amelyekkel fel tudnánk hívni a társadalom figyelmét az egyenlőtlenségekre?

Helyzetek és események

Olvassuk fel a következő helyzeteket. Minden egyes helyzet felolvasása után hagyjunk időt a résztvevőknek, hogy előrelépjenek, és hogy megnézzék, hol állnak a többiekhez képest.

- Soha életedben nem kerültél súlyosan nehéz anyagi helyzetbe.
 - Lakáskörülményeid elég jók, van telefonod és televíziód.
 - Úgy érzed, hogy anyanyelved, vallásod és kulturális hovatartozásod elfogadott abban a társadalomban, amelyben élsz.
 - Úgy érzed, hogy a társadalmi és politikai kérdésekről alkotott véleményed és nézeteid meghallgatásra találnak.
 - Az emberek tanácsért fordulnak hozzád különböző kérdésekben.
 - Nem tartasz attól, hogy a rendőrség letartóztat.
 - Tudod, hogy hova fordulj tanácsért és segítségért, ha szükségét érzed.
 - Soha nem érezted magad hátrányosan megkülönböztetve származásod miatt.
 - Igényeidnek megfelelő szociális és egészségügyi ellátásban részesülsz.
 - Évente egyszer el tudsz menni nyaralni.
 - Meghívhatod otthonodba a barátaidat egy vacsorára.
 - Az életed érdekes, és bizakodó vagy saját jövődet illetően.
 - Úgy érzed, hogy tanulhatsz, és gyakorolhatod az általad választott szakmát.
 - Nem félsz attól, hogy megfélemlíthetnek vagy megtámadhatnak az utcán.
 - Nem félsz attól, hogy megfélemlíthetnek vagy megtámadhatnak a médiában.
 - Szavazhatsz az országos és helyi választásokon.
 - Megünnepeled a legfontosabb vallási ünnepeket rokonaidal és közeli barátaiddal.
 - Részt vehetsz egy külföldön tartott nemzetközi szemináriumon.
 - Hetente legalább egyszer elmehetsz moziba vagy színházba.
 - Nem vagy nyugtalan gyermekeid jövőjét illetően.
 - Háromhavonta legalább egyszer tudsz új ruhát venni.
 - Beleszerethetsz az általad választott személybe.
 - Úgy érzed, hogy szakértelmed elismert és elfogadott abban a társadalomban, amelyben élsz.
 - Használhatod az internetet, és profitálhatsz belőle.
- Tegyünk egy lépést előre!

SZEREPEK

- Munkanélküli, egyedülálló anya vagy.
- Egy bankmenedzser lánya vagy. Közgazdaságtant tanulsz az egyetemen.
- Sorkatona vagy, aki a kötelező szolgálatot tölti le.
- Egy fiatal mozgássérült férfi vagy, aki csak kerekes székekkel képes mozogni.
- Tizenhét éves cigány lány vagy, aki nem végezte el az általános iskolát.
- HIV-fertőzött, középkorú prostituált vagy.
- Huszonnégy éves afgán menekült vagy.
- Orosz illegális bevándorló vagy.
- Annak az ifjúsági politikai szervezetnek vagy az elnöke, amelynek „anyapártja” éppen hatalmon van.
- Egy kínai bevándorló fia vagy. Apádnak sikeres gyorséttermi hálózata van az országban.

- Magyarország amerikai nagykövetének lánya vagy.
- Egy sikeres export-import cég tulajdonosa vagy.
- Nyugdíjasa vagy, korábban egy cipőgyárban dolgoztál.
- Egy heroinfüggő fiatal művész barátnője vagy.
- Egy huszonnégy éves leszbikus vagy.
- Huszonnégy éves hajléktalan férfi vagy.
- Egy tanyasi gazda tizenkilenc éves fia vagy.
- Homoszexuális egyetemista fiú vagy.
- GYES-en levő családanya vagy, akit a férje rendszeresen ver.
- Ortodox zsidó nő vagy

2. Emberi jogok

Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata dokumentumot többféleképp feldolgozhatják a diákok (ez egyben előhívója lehet történeteknek is), lehet kombinálni a feladatokat, illetve az egyes csoportoknak más-más feladatot adni:

- megkapják a diákok csoportokban, és az a feladatuk, hogy válasszanak ki néhány cikkelyt, majd írjanak le eseteket, amikor az adott jog sérült;
- válasszanak (vagy kapjanak) csoportokban kisebbségeket, és nézzék át a dokumentumot abból a szempontból, hogyan sérülhetnek az adott kisebbség alapvető emberi jogai;
- válasszon ki mindenki (egyéni, párban vagy kisebb csoportban) valamilyen jogot és legyen annak a szószólója: mondja (mondják) el miért fontos, milyen módon sérülhet, hogy lehet megvédeni;
- kaphatnak diszkriminációs eseteket is, és azt kell megnézniük a konkrét esetekben milyen jogok és hogyan sérültek.

3. Társadalmi státusz (szerepjáték)

Cél:

- Annak bemutatása, hogy a társadalmi státusz, pozíció nem elméleti fogalom, hanem egyértelmű eleme a mindennapi magatartásunknak.
- Reflexió a sztereotípiáinkra.
- Reflexió a hatalom és a diszkrimináció működésmódjaira

Időtartam: 30-90 perc

Eszközök:

- Instrukciós lapok, szimbolikus kellékek a szerepekhez (nem szükséges feltétlenül).

Folyamat:

1. Önkéntes vállalkozó párok az alábbi szereplőkre és találkozásokra (a diákok csoportokban is megkaphatják a szituációkat /néhányat közülük/, és kiválaszthatják, hogy ki játssza el közülük):
 - Rendőr és közlekedési kihágást (áthajtott a piros lámpán) elkövető nő.

- Iskolaigazgató és diák, aki felmentést szeretne kérni egy iskolai programban való részvétel alól családi okokból.
- Pincér egy kicsi, de családias étteremben és idős vendég, aki csak egy levest kér.
- Pincér és vendég, aki finom borral, előétellel, desszerttel és konyakkal komplett ebédet kér.
- Humán-erőforrás menedzser és roma nő munkavállaló hirdetett állás ügyében, a menedzser irodájában.
- Választópolgár és parlamenti képviselő találkozója hivatalos fogadóórán, környezetszennyezés ügyben.
- Ügyfél és elfoglalt ügyvéd vagy sebészorvos közötti időpont-egyeztetés személyesen.
- Iskolaigazgató és (roma) szülő megbeszélése, az adott osztály problémájáról az angol tanárral (biológia, ének stb.)
- Egy szurtos fiú egy boltban, kezében egy csokival áll. Egy eladó észreveszi. Mit tesz?
(itt érdekes lehet arról beszélgetni, hogy a szurtos fiúról vajon milyen képet festünk, többször megtörténik, hogy „roma lesz”, illetve, hogy a csokiban kezével képről a lopásra asszociálnak a csoportok)

2. A gyakorlatot ajánlott végigjátszani. Szerepjátékként 3- 4 perc áll a rendelkezésre. Kérdezzük meg a résztvevőket, hogy milyen előkészületeket kellene tenniük az adott találkozás előtt (ruházat, kiegészítő kellékek, ápoltság stb.). A gyakorlat vezetője előkészülhet a szerepjátékra bizonyos kellékekkel, a terem berendezésével (az adott helyszínt szimbolizáló elrendezéssel), jelezve az adott kulturális hátteret.

3. Minden szerepjáték után beszéljük meg a történeteket, látotakat, és elemezzük a magatartási, viselkedési változásokat.
- Milyen érzés volt az adott szerepben – helyzetben lenni?
 - Volt-e már hasonló élménye, tapasztalata? Mennyiben volt hasonló az itt eljátszottéhoz? Miben különbözött tőle?
 - Mennyire volt pozitív illetve negatív az eljátszott jelenet? Milyen sztereotípiáink jelentek meg benne?
 - Mennyire fontosak adott helyzetben a külsőségek (öltözködés, berendezés, különböző rítusok: bemutatkozás, elhelyezkedés stb.)?
 - Milyen jellemző kommunikációs stílust, technikát alkalmaztak a szereplők?
 - Milyen hatalmi viszonyok jelentek meg a szereplők között?
 - Megjelent-e a diszkrimináció? Hogyan?

4. Amennyiben elegendő idő áll a rendelkezésre a szerepeket felcserélhetjük a szereplők között, vagy más szerepekkel és helyzetekkel bővíthetjük a gyakorlatot.

5. Lehetséges változat az, ha a szerepjáték alatt hirtelen megcseréljük a szerepeket, és így kell befejezniük a helyzetgyakorlatot a szereplőknek. Ez nehezebb, és a csoporttól függ, hogy működik-e.

3. fejezet

Szembe mersz szállni? – Reakció és civil kurázi

6-7. oldal

Háttérinformációk

Ez a fejezet a diszkriminációra adott reakciókról szól, különösen arról, hogy mi mit tehetünk a diszkrimináció ellen, akár mint annak áldozata, akár mint szemtanú.

A kérdés társadalmi kerete az esélyegyenlőségi vagy antidiszkriminációs törvény néven emlegetett: 2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról. Ez európai szinten is magas színvonalú szabályozás, az Egyenlő Bánásmód Hatóság gyakorlata pedig szintén modellértékű.

Ismertessük meg a diákokat ezekkel.

A törvény szövege itt található:

http://www.egyenlobanasmod.hu/data/Ebktv_201207.pdf

Itt egy részletes magyarázat:

http://helsinki.hu/wp-content/uploads/Ebktv_kommentar.pdf

A hatóság honlapja:

<http://www.egyenlobanasmod.hu/>

Az alábbi honlapon kiváló összefoglalások találhatóak az egyes diszkriminációnak kitett kiemelt csoportokhoz kapcsolódóan (nők, gyermekek, nemzetiségek, LMBT emberek, Magyarországon élő külföldiek): <http://emberijogok.kormany.hu>

Egy másik fontos fogalom ehhez a fejezethez kapcsolódóan a civil kurázi. A kifejezés meghatározása:

„A «civil kurázi» nem egyenlő a polgári bátorsággal. A bátorság általános értelemben antidemokratikus vagy morálisan kétségbe vonható cselekedeteket is szolgálhat. A civil kurázi ezzel szemben demokratikus és humán értékekért, legitím, általánosítható érdekekért próbál tenni, és a békés konfliktus-kezelésre törekszik. A civil kurázi így a nyilvános bátorság egy speciális formája: Minden civil kurázi bátor, de nem minden bátor cselekedet civil kurázi.”

(Forrás: temittannel.hu)

A fogalomhoz kapcsolódó honlapon hasznos anyagok, további esetek találhatóak a téma feldolgozásához.: <http://temittannel.hu/>
További információk az erőszakmentességről: <http://temittannel.hu/>

Módszertani megjegyzések

A fejezet egyik módszere a közös vagy csoportos megbeszélés arról, mit lehet tenni a diszkriminációval szemben (mint áldozat, és mint szemtanú). Érdemes összefoglalni, felírni a lehetőségeket, stratégiákat. A megbeszéléshez lehet a vita módszerét is használni. Erről bővebben majd az 5. fejezethez kapcsolódó útmutatóban lesz szó.

A munkafüzet megoldásait elemezhetjük egyenként is (pl. párokban). Kitérhetünk arra, hogy melyik stratégia milyen esetben célravezető. Elfutni például nagy erőfőlény, és fizikai veszélyeztetés esetén hasznos. Jó-e a visszaütés? Mi a probléma vele? (Térjünk ki az erőszakmentességre is (ld. Háttérinformációk).

A „hagyja a fenébe!” megoldás lehet jó stratégia, de lehet a diszkriminációra nem reagálás is, ha az eset komoly és közbeavatkozást, intézkedést igényelne.

Nem könnyű kérdés, mikor kell utánamenni egy-egy esetnek (feljelentés, EHB-hoz panasz beadása, stb.), és mikor kell hagyni. Hol van a határ, a tűréshatár? Erről mindenképpen érdemes beszélgetést kezdeményezni a gyerekekkel.

A helyzetek, esetek elemzése és a hozzá kapcsolódó stratégiák megbeszélése a fenti általánosabb kérdést bontja tovább konkrét szituációkban

Végül itt is fontos módszer a szimuláció: bizonyos helyzeteket eljátszhatnak a diákok, a „mit tennék?”-re fókuszálva.

Feladatok, gyakorlatok:

1. Megbeszélés párokban vagy csoportban

A munkafüzetben megadott feladatokban a diákok konkrét szituációkkal találkoznak, és ezekről kell gondolkodniuk: a „szemtanú mit tehet?”, „én mit tehetek?” kérdésekre válaszolva. A bemutatott szituációkat át lehet alakítani, illetve lehet másokat kitalálni.

Példa esetekre:

- villamoson zaklatott roma nő
- egy magyarul nem tudó menekültnek magyarul „beszóló” ember
- testi hiba miatt kinevetett ember
- buzisnak nevezett fiú osztálytárs, leleszbizett fiús lány osztálytárs
- egy intézmény épületének lépcsőjén felmenni nem tudó kerekesszékes (érdemes róla beszélni az adott helyzetben hogyan segíthetünk, de hogy jelezhetjük is az adott intézmény felé, hogy biztosítaniuk kellene az akadálymentes bejutást)

2. Esetelemzés I.

Az első megbeszélések után érdemes mélyebbre is menni, és az eseteket elemezni is: kik a szereplők, mi itt a diszkrimináció? miért az? milyen csoportokhoz tartoznak a szereplők? hogyan történik a diszkrimináció? milyen kommunikáció zajlik? és végül: mit lehet tenni a helyzetben?

3. Esetelemzés II.

Egy következő lépés lehet (amennyiben van időnk az előzőekre, ha nincs, ezt nem érdemes kihagyni!) a <http://temittannel.hu/film.html> ún. helyzet-előállító videóinak elemzése. Ezekben konkrét, eljátszott köztéren történő jelenetek vannak, ahol nem csak a diszkrimináció módja figyelhető meg, hanem a környezet reagálása is.

Mondjuk el a diákoknak, hogy ez egyfajta színházi forma, tehát a jelenetek provokáló, diszkriminációt bemutató része „nem valóságos”, viszont a járőrelők, ott lévők azt hiszik. Ez az úgynevezett Láthatatlan színház:

„Váratlan és szokatlan helyeken, helyszíneken jelenik meg, ott ahol az emberek általában nem számítanak rá, viszont az elnyomás, hátrányos megkülönböztetés a mindennapos gyakorlat része. Ennek a színházi módszerek a lényege, hogy a színészek mindennapi helyszíneken (utca, tér, bevásárlóközpont, tömegközlekedési eszközök) mutatják be, játsszák el az elnyomás mindennapi helyzetét úgy, hogy a járókelők - vagyis a közönség - nem tudják, hogy előre megtervezett színházi előadást látnak. A módszer célja, hogy az előadással cselekvésre készítessék a nézőket (járókelőket), hogy azok ugyanúgy, mint a Fórum Színház esetén, reagáljanak a látottakra, próbáljanak megoldást találni a megjelenített problémára. A különbség pusztán csak annyi, hogy az előadásba közbeavatkozó játzó-nézők nem tudják, hogy eltervezett és színészek által bemutatott jelenetet látnak, így reakciójuk autentikusabb.” (Forrás: temittennel.hu)

Itt már feltétlenül térjünk ki nem csak a jelenetben szereplő diszkrimináció formájára, működésére (mindenképp arra is), hanem a környezet reakcióira is: amelyek lehetnek segítő jellegűek, szolidaritást kifejezők vagy éppen maguk is diszkriminatívak.

Fontos felvetés, hogy a diákok a látott helyzetekben mit tennének. Megtehetjük, hogy a kezdő szituáció után megállítjuk a jelenetet és arra kérjük a diákokat, hogy a helyzet elemzése után, beszéljék meg, ők mit tennének. Ekkor, vagy az egész videó megbeszélése után, el is játszhatnak egy konstruktív, civil kurázsival fellépő megoldásmódot (főleg, ha a videó-jelenetben nem jelent meg ilyen).

A videó után lehet hasonló eseteket keresni az ő tapasztalataikban, vagy kitalálni, milyen hasonló esetek történhetnek. Érdeemes legalább kétféle videót megnézni, attól is függően milyen diszkriminációval való szembesülést gondol fontosnak a pedagógus a diákokat ismerve.

4. fejezet

Rasszok nem léteznek, csak rasszizmus!

8-9. oldal

Háttérinformációk

A negyedik fejezet az előző gyakorlati fejezetekhez képest erősen ismereteket közvetítő, és ezzel serkent a közös gondolkodásra.

A munkafüzet jó összefoglalását adja a rasszizmus és antiszemitizmus fogalmának. Érdekes az előző két munkafüzetet is átnézni a fogalmak jobb átlátása érdekében.

Források:

Mészáros György – Szabó Mónika – Kövesi Györgyi (2010): LMBT képzés - „OKTATÁS” munkacsoport. Tréning. Kézirat

Az interneten található források:

Kooperatív tanulási módszerek: <http://www.didactic.eoldal.hu/cikkek/kooperativ/kooperativ-tanulasi-modszerek.html>

Zágon Bertalan – Nagy Ilona: A kooperatív módszer www.sulinovaadatbank.hu/letoltes.php?d_id=2888

Kagan, S. (2004): Kooperatív tanulás, Ökonet, Budapest

A mozaikmódszerről: <http://www.osztalyfonok.hu/cikk.php?id=700#j7>

A közösség tagja elleni erőszakról, más néven gyűlöletbűncselekményről itt olvashat többet:

<http://tasz.hu/romaprogram/gyulolet-buncselekmeny>

A kipáról itt olvashat bővebben:

<http://www.zsido.hu/zsido-hitelet-vallas-szokasok-rabbi/zsido-jelkepek/a-kipa>

Módszertani megjegyzések

Az elméleti tudnivalók feldolgozására kérhetünk előzetesen kiselőadásokat (rasszizmus, antiszemitizmus témában); a diákok összefoglalhatják a szövegeket rajzban, gondolattérképben vagy poszteren (egyéni vagy csoportosan), és használhatjuk a mozaikmódszert is, a szöveget (vagy szövegeket) több részre osztva.

A mozaik módszer a kooperatív módszerek közé tartozik. Ezekről számos szakirodalomban olvashatunk (részletesen ld.: Háttérinformációk).

Ebben a fejezetben képekkel is dolgozunk. A képek, poszterek, egyéb vizuális formák elemzése fontos része a diszkriminációról, rasszizmusról való tanításnak. A képek többjelentésűek, szimbólumokat hordoznak, érdemes ezekre kitérni, ezeket megbeszélni a diákokkal, hiszen képek tömege vesz minket körül nap, mint nap. A másik alkalmazott módszer az alkotás, amikor a diákoknak kell valamit megjeleníteni. Ebben benne van a vizualitás és a cselekvés is, ezért is jó tanulási folyamat. Fontos, hogy az elkészült alkotásokat megbeszéljük. Az alkotás a társadalmi cselekvés egy lehetőségeként jelenjen meg. Ha van valami apropója, akkor nagyon jó, ha ezt valóban át is élhetik a diákok, pl. ha valamilyen iskolai alkalomra (tolerancia nap) kell posztert,

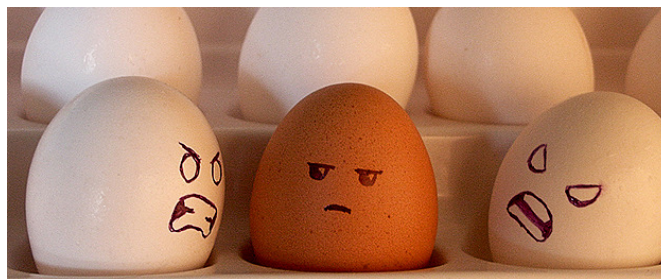
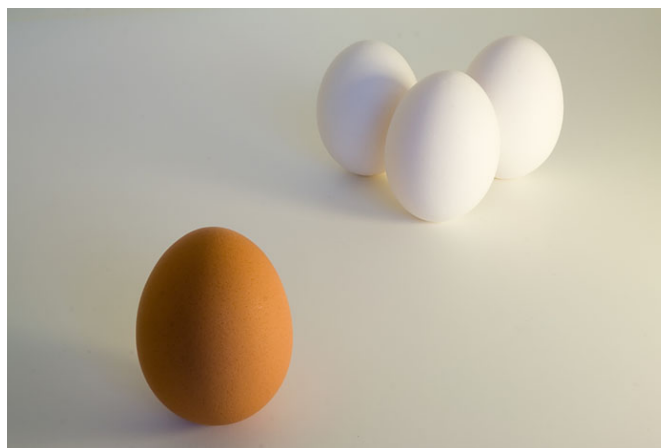
vagy demonstrációra feliratot készíteni. Utána vissza lehet térni rá vajon hogyan hatott, amit készítettetek, kaptak-e visszajelzést, stb. (ez lehet projektfeladat is)

Feladatok, gyakorlatok

1. Képek

A munkafüzetben található képes gyakorlatokat ki lehet egészíteni további képek elemzésével.

Például:

E fenti képek esetében a diákoknak megmutathatjuk az első képet, beszélhetünk róla, majd a másodikat, és a harmadikat. Hogyan változik a kép és a feliratok dinamikájában az értelmezés?

(Első felirat: Rasszizmus. Még a kacsáknak is meg kell küzdeni vele; Második felirat: Niggerek! Rasszizmus. Vicces lehet.)

Áttekintés, ismétlés

A 4. fejezet feldolgozása után hasznos lehet az érintett fogalmak átvizsgálása, újabbak odakapcsolása.

Ez többféleképpen történhet. Például:

- a diákok kis csoportokban fogalmakat kapnak, és meg kell határozniuk, majd együtt megbeszéljük a fogalmakat
- a tanár felírja a fogalmakat és együtt megbeszéli a csoport
- a falra körben kirakjuk A4-es papírokon a fogalmakat, és a diákok ahhoz a fogalomhoz állnak, amiről úgy gondolják, hogy

meg tudják magyarázni, majd az ott állók (esetleg rövid megbeszélés után) röviden értelmezik a fogalmat mindenki előtt (a többi diák és a tanár korigálhat, hozzáfűzhet)

- a diákok mozaikmódszerrel feldolgozzák a tanár által a korosztályuknak megfelelően átírt szöveget

Az alábbi szöveg a tanár számára jó összefoglaló a fogalmakról, átírt formában a gyerekeknek is odaadható. Nem minden itt szereplő fogalmat kell feltétlenül tárgyalni, a tanár az életkornak, helyzetnek, csoportösszetételnek megfelelően kiválaszthatja a megbeszélendő fogalmakat. A fogalmak többsége azonban fontos a munkafüzet témáinak megértéséhez. Itt nem részletes definíciókat találunk, hanem inkább annak a leírását, hogyan épül föl és működik a társadalmi kirekesztés annak különböző formáiban.

Fogalmak

Kategória és séma

Az ingervilág bonyolultságának csökkentése érdekében az emberi agynak kategóriákkal kell dolgoznia. *Csoportosítja, besorolja* az ingertárgyakat, személyeket, eseményeket, így egy *többé-kevésbé leegyszerűsített* világra reagálunk. A világ dolgainak *mentális reprezentációját* alakítjuk ki a fejünkben. (!De: bizonyos helyzetek megkívánják az egyedi információ figyelembe vételét, ám ha valaki ekkor is kategóriákban gondolkodik, az elkerülhetetlen torzításokhoz vezet!)

Sztereotípiák

A leegyszerűsítést az emberek/embercsoportok „értelmezésekor” is alkalmazzuk: egyfajta „következtetés-csomag”-ban összegezzük az *egy-egy csoportról kialakult elképzelések, meggyőződések, jellemzők, vonások, szokások rendszerét*. „Egy kép a fejünkben” ez, mely nem szükségszerűen alapul saját tapasztalatokon, hanem készen kapjuk őket a szocializációs folyamat során.

Előítélet

A fent említett kész tudás segít kiegészíteni ismereteinket, ha kevés a helyzetben a konkrét információ (és félre is vezethet éppen ezért, hiszen sokszor ez *vélekedés, konkrét tapasztalat nélkül!*) Ezekhez az „előre gyártott” képekhez általában *érzelmi viszonyulásunk is van*. Ez lehet pozitív, negatív vagy ambivalens értékelés.

Diszkrimináció

Gyakran viselkedés is kapcsolódik az előítéletekhez, a „gyakorlatba ültetés”-ként egyes csoportok megkülönböztetnek általa, és *megkülönböztető bánásmódban* részesülnek.

Sok további jelenség táplálkozik ezekből az alapvető folyamatokból. Különösen fontosak a különféle izmusok. Ezek ideológiák, amelyekben az előítélet összekapcsolódik a hatalommal, az ideológia a fennálló hatalmi viszony igazolására szolgál.

Etnocentrizmus

Az emberek sokszor abban a hitben élnek, hogy csak a saját világtérképük - kultúrájuk – a helyes, a többi valahogyan nem megfelelő vagy legalább is rosszabb. Úgy érzik, hogy életvitelük és értékeik univerzálisak, helyesek, és minden ember számára megfelelőek, csak az a gond, hogy a "többiek" túl ostobák ahhoz, hogy ezt belássák.

Nacionalizmus

A saját nemzetre, népre vonatkoztatva az etnocentrizmus úgy jelenhet meg, hogy annak szeretetét, az iránta való hűséget a legfontosabb elkötelezettségnek és értéknek tekintik.

Sovinizmus

A nacionalizmus veszélye lehet, hogy elvezethet akár az elvakult elfogultságig, „nemzetimádatig”, amikor a saját nemzet felsőbbségét hirdetve kiváltságos jogokat követelnek számára. Ez együtt jár a más nemzetekkel szembeni ellenérzéssel (akár gyűlölettel), aminek következménye azok leigázására, üldözésére való uszítás is lehet.

A hatalom igen fontos eleme a kultúrák (és szubkultúrák) közötti kapcsolatoknak, és amikor a többségiek kisebbségekkel szembeülnek, ezek a reakciók még inkább elmérgesednek.

Xenofóbia

A sovinizmussal gyakran összekapcsolódik, az idegenektől való félelem. Egyfajta ördögi kör ez: félek azoktól, akik mások, mert nem ismerem őket, és nem ismerem őket, mert félek tőlük (Az elutasításon túl ellenségességgé, sőt erőszakká is fokozódhat!)

Rasszizmus

Azon (téves!) meggyőződés, hogy az emberi jellemzőket, képességeket, stb. a faj(rassz) határozza meg, és léteznek magasabb- és alacsonyabb rendű fajok. A legnagyobb veszélyt a felsőbbrendűség fogalma jelenti, vagyis az a nézet, miszerint egyik emberi csoport magasabb rendű a másiknál. (A rasszokat fizikai jellemzők, leginkább bőrszín szerint különböztetik meg, valójában azonban egyetlen „emberi faj” létezik!!) A különbségtéves más - például vallás, nem, szexuális irányultság – alapján is előfordul.

Antiszemizmus

A vallási intolerancia és/vagy a rasszizmus (illetve ezek keverékének) egyik példája a zsidókkal szemben megnyilvánuló diszkrimináció, gyűlölködés és üldözés.

(Ezzel kapcsolatban az első két kötetben részletesebb információ található. Az is látható, hogy egyes korokban ez a vallási intolerancia, míg később a rasszizmus megnyilvánulása.)

Szexizmus

A nőkkel szembeni előítéletes gondolkodásmód, amely igazolja hátrányos megkülönböztetésüket, lebecsülésüket, esetleg megfélemlítésüket vagy az ellenük irányuló erőszakot.

Intolerancia

A „más” - a mienktől eltérő meggyőzések és gyakorlatok iránti tisztelet és türelem hiánya, ami mások akadályozásáig is elmehet.

Homofóbia

A homoszexualitás, homoszexuális személyek elutasítása, erőteljes negatív érzések velük szemben szexuális irányultságuk és szokásaik okán.

Ma egyre gyakrabban a homofóbia helyett egy másik kifejezést használnak, amely jobban kiemeli az elutasítás társadalmi jellegét, gyökereit, a fóbia érzésjellegével szemben:

Heteronormativitás

Ez azon a sokszor nem kimondott, de a társadalmi viselkedést, közbeszédet, szövegeket stb. átható normatív gondolkodásmódon alapul, amely a heteroszexuális életformát tekinti a normának, a „természetesnek”, az alapvetőnek, az „igazinak” stb. (pl. a szerelmes számok szinte mindig heteroszexuális párokról szólnak, a képeken, reklámokban heteroszexuális párok vannak, amikor szerelemről beszélünk, akkor mindig az ellenkező nem iránti vonzalomról van szó, mintha csak az létezne stb.)

Multikulturalizmus

Az emberek (és kultúráik) képesek más kultúrák megismerésével és átértékelésével gazdagabbá válni, elfogadni és tisztelni ezeket a különbségeket

Interkulturalizmus

Sőt, egy adott kultúrán belül is támogatni a különböző (szub) kultúrákat, békében és elfogadásban együtt élni. (A multi- és interkulturalizmusnak többféle értelmezése létezik, eltérő szóhasználattal találkozhatunk, de ez nem fontos a középiskolás korosztály számára)

5. fejezet

Veszélyes-e Budapesten kipában mutatkozni az utcán?

A diszkrimináció egy konkrét esete

10-11. oldal

Háttérinformációk

Az 5. fejezet egy konkrét esetet mutat be, amelynek értelmezését az előző esetelemzések jól megalapozták. Az eset azért érdekes példa, mert azt is bemutatja, hogy a diszkriminációra reagáló hatóság is lehet diszkrimináló: egyrészt azzal, hogy nem a megfelelő büncselekmény miatt indít eljárást, másrészt mert a kisebbség tagjainak „alkalmazkodását” várja el. Jó kiindulópont lehet a kérdéshez a korábbi beszélgetés arról, milyen stratégiákkal lehet reagálni a diszkriminációra (az áldozat szemszögéből). Kétségtelenül néha ésszerűbb a diszkriminációval szembeni fellépés helyett a menekülés, alkalmazkodás. Ennek veszélye azonban az, hogy így nem a diszkriminációt elkövetőnek kell változnia, hanem az elszenvedőjének, s ez valójában megerősíti azt a viszonyt, amire a diszkrimináció épül, megerősíti a diszkriminálót hatalmi pozíciójában. Míg egyénileg elképzelhetőek esetek, amikor az elmenekülés, a nem fellépés adott esetben szükségszerű stratégia, fontos kiemelni a különbséget: itt egy hatóságról van szó, amelynek az a kötelessége, hogy megvédje az áldozatokat. Miközben a témáról beszélgetünk a gyerekekkel, fontos hogy egyrészt bátran legyenek kritikusak a rendőrséggel, másrészt ne menjen el a beszélgetés a hatóságok leértékelése, destruktív kritikája („ők sohasem végzik jól a dolgukat”) felé.

Itt fontos kitérni az áldozat „hibáztatásának” jelenségére. Gyakori, hogy a diszkrimináció áldozatával szemben fogalmazódnak meg elvárások: így vagy úgy kellett volna vagy kellene tennie, hogy ne legyen annak áldozata. Ez a viselkedés kapcsolódik ahhoz a gondolathoz, hogy a világ alapvetően igazságos, ezért, ha mégis igazságtalanság történik valakivel, akkor hajlamosak vagyunk a személyt magát hibáztatni. Illetve, ha valakit hátrányos megkülönböztetés ér, akkor úgy gondoljuk, hogy ő az, aki valamit „nem jól csinál” (nem feltétlen helytelenül, csak nem eléggé alkalmazkodva például), s ennek a következménye (részben), ami éri. A helyzet azonban épp fordított, és erre fontos rávilágítanunk a diákok számára is. A diszkrimináció önmagában rossz, igazságtalan, és az oka, kiváltója nem az azt elszenvedő ember, hanem a hozzá kapcsolódó előítélet, illetve az ő elnyomása. A diszkrimináció és az erőszak semmivel nem „magyarázható”!

Tipikus példa a fenti jelenségre, amikor a bántalmazott vagy megerősített nőt magát hibáztatják (a szexizmus jellegzetes megnyilvánulása): jobban kellett volna alkalmazkodnia, vagy nem kellett volna olyan kihívónak lennie.

Amikor egy kanadai rendőr úgy nyilatkozott egy nemi erőszak kapcsán, hogy a nőknek nem kellene annyira „ribancosan” öltözködniük, és akkor kevésbé lennének kitéve az erőszaknak, sokan fölháborodtak, és tiltakozásul megszervezték az ún. SlutWalkot

vagy magyarul RibiSétát, amelyen a nők (sokan kiöltözve) ez ellen a szexista kijelentés ellen tiltakoznak. Ezt már Budapesten is többször megrendezték (vö.: slutwalkbudapest.blog.hu).

Idősebb diákokkal kitérhetünk erre is.

A történet folytatása - a demonstráció - is lényeges. A közös kiállítás lehetőségét mutatja meg. Ez a 4. fejezet „szembe mersz szállni” témáját viszi tovább és megalapozza a kiállásról szóló 6. fejezetet.

A közösség tagja elleni erőszakra más néven gyűlölet büncselekményről itt olvashat többet:

<http://tasz.hu/romaprogram/gyulolet-buncselekmeny>

Érdeemes hasonló kiállításokat, szolidaritási megnyilvánulásokat gyűjteni, és a fejezethez kapcsolódóan bemutatni (különösen, ha aktualitása van).

Fontos téma ebben a fejezetben a jelképek és a láthatóság kérdése is. Érdekes különféle vallások és csoportok jelképeiről beszélünk. (Pl. a kipáról bővebben: ld. Háttérinformációk)

A kipáról itt olvashat bővebben:

<http://www.zsido.hu/zsido-hitelet-vallas-szokasok-rabbi/zsido-jelkepek/a-kipa>

A disputa módszeréről részletesen: <http://ede.ngo.ro/VITA3.htm>
<http://hirmagazin.sulinet.hu/hu/oktatas/az-erveles-tanitanak-egy-jatekos-modja-a-disputa>

Módszertani megjegyzések

Ehhez a fejezethez kapcsolódóan különösen jól lehet használni a vita és a véleménygyakorlat módszerét. A vita általában jó módszer a vélemények megjelenítésére (kicsérelésére), alkalmas a nézőpontok feltárására, más nézőpontok mélyebb megismerésére és a megfelelő érveléstechnika fejlesztésére: több kompetenciát is fejlesztő módszer. Többféle típusa van (ld. Feladatok, gyakorlatok).

A vélemények megosztásának vannak egyszerűbb módszerei is, amikor nem akarunk nagyobb vitába belemenni. Ilyen a véleményvonal vagy a „három szék” gyakorlat (ld. Feladatok, gyakorlatok). Míg a vitában módszertanilag általában jobb, ha nem a saját vélemény szerinti csoportban vannak a diákok, hanem ahová beosztják őket (ez egyesek számára a saját, mások számára épp azzal ellenkező is lehet, de ezt ne árulják el a gyakorlat során, csak a megbeszélésben), addig a véleménygyakorlatokban a saját vélemény kifejtése áll a középpontban. Ezek a véleménygyakorlatok arra is alkalmasak, hogy bevezessenek egy témát, amiben vitára, véleménycserére van szükség, és beindítsák a beszélgetést, illetve, hogy ha leült az óra, akkor egy ilyen gyakorlattal fölrázzuk, aktivizáljuk a résztvevőket.

Feladatok, gyakorlatok

Az alábbi gyakorlatokat a fejezet (vagy a korábbi fejezetek) bármilyen témájával kapcsolatban használhatjuk, amennyiben valóban többféle módon megközelíthető, érvekkel a korosztály számára is megfelelően alátámasztható, árnyalt kérdésekről van szó (természetesen nem lehet vitát rendezni tényszerű dolgokról, tévhitekről, előítéletekről: pl. a „romák nem szeretnek dolgozni”, a „holokauszt nem történt meg” stb.)

1. Ping-pong vita

Gyors vitát lehetővé tevő vitamódszer. A tanulókat két csoportba osztjuk. Az egyik egy adott állítás mellett, a másik ellene gyűjt érveket közösen. Majd elindul a tulajdonképpeni vita a tanár vezetésével: az egyik csoport mond egy érvet, a másik válaszol rá (nem a saját, előre felírt érvei közül lehetőleg, hanem egy igazi, specifikus reakciót, ellenérvet mondanak a fölvetett érvre), majd az érvet hozó csapat még röviden (viszont) reagálhat. Ezután a másik csoport következik egy érvvel, és így tovább. Fontos, hogy a vitának nem célja elmélyíteni az érveket, hanem csak fölvetni, és a rövid reakciókra lehetőséget biztosítani. Az ellenérv, a válasz során a csoportból többen is hozzászólhatnak (max. 2-3-an), de mindig csak nagyon röviden. Viszont-viszont reakcióra pedig már nincs mód! A vita után beszéljük meg milyen volt az érvelés, ki, milyen véleményt tett magáévá, változott-e a véleményünk a vita előttihez képest, stb.

2. Képviselési vita

Ezt a formát több egymás melletti érv, nézet ütköztetésére is használhatjuk. Az egyes nézeteket (tételmondatokat) megbeszéljük a diákok csoportokban (beosztás szerint), érveket gyűjtenek együtt, majd kiválasztanak maguk közül valakit, aki képviseli a csoport véleményét. Ezután egy vezető segítségével (aki lehet a tanár vagy egy felkészült diák) a képviselők vitatkoznak a kérdésről megadott időkeretben. A vita közben lehetőséget lehet adni arra, hogy egyszer a képviselők visszamenjenek a csoportjaikhoz (az is lehet, hogy ekkor leválthatják a képviselőt, és mást állíthatnak be helyére), majd ezután folytassák a vitát. A vita lezárulta után szólhatnak hozzá a vitát szemlélő csoporttagok. Az is lehet cél, hogy a képviselési vita résztvevői adott időn belül valamilyen konszenzusra jussanak. A vita után beszéljük meg, hogy sikerült-e elérni a konszenzust. Ha igen, hogyan, ha nem, miért nem. .

3. Disputa

Amennyiben van több időnk a vita más, kidolgozottabb formáit, pl. a disputát is használhatjuk. Erről részletesen ld. Hátterinformációk.

4. Véleményvonal

A terem egyik végében az „egyetértek” a másik végében pedig a „nem értek egyet” pontot jelöljük ki. Kérjük meg a gyerekeket, hogy álljanak fel a vonal mentén annak fényében, hogy mennyire értenek (vagy nem értenek) egyet az elhangzott tételmondatokkal.

Hallgassunk meg egy-egy véleményt, de beszélgetni már csak akkor kezdjük el, amikor leültünk.

3. Három szék gyakorlat

Helyezzünk el három széket a teremben, egyetértek, nem értek egyet, egyet is értek meg nem is/bizonytalan vagyok táblákkal, majd kérjük meg a diákokat, hogy álljanak valamelyik szék mellé, attól függően, hogy egyetértene az állítással. Mondjuk el az állítás(oka)t és hallgassunk meg minden csoportból néhány véleményt. Miután leültünk tovább beszélgethetünk a fölmerült kérdésekről.

6. fejezet

És én mit tehetek? – A cselekvés

12-13. oldal

Háttérinformációk

E fejezet tovább viszi az „én mit tehetek” kérdését különösen aláhúzva az egymásért való kiállás fontosságát, és a mikrokörnyezeten túlmutató, szélesebb társadalmi kezdeményezésre épülő cselekvéseket. Ebben a fejezetben – kapcsolva az előzőhöz – beszél(get)hetünk a demonstrációról, mint az egyik lehetséges eszközről.

A munkafüzetben szereplő példa a pride felvonulás, amit hívtak meleg büszkeség és meleg méltóság menetnek is. Ezzel kapcsolatban információ található:

<http://hu.wikipedia.org/wiki/Melegb%C3%BCszkes%C3%A9g>
<http://www.melegvagyok.hu/fogalomt%C3%A1r#melegfesztival>

A LGBT (leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű) emberekhez nagyon sok sztereotípiát és előítéletet kapcsolható. Ennek a társadalmi kisebbségnek a mélyebb megismeréséhez kapcsolódóan a Kiegészítő gyakorlatok fejezetben található további anyagokat a pedagógus.

Módszertani megjegyzések

Az átfogóbb kezdeményezéseket akkor fogják magukénak érezni a fiatalok, ha megértették a fellépés fontosságát. Ha ezt az előző fejezetekkel megalapoztuk, akkor jól ráépíthető ez a téma. Jó, ha a diákok kreatívan ötletelhetnek a különféle lehetőségekről, kitalálhatnak kezdeményezéseket, nem csak a szélesebb társadalom színterén, hanem akár a saját iskolájukban is. Ezeket ott aztán meg is valósíthatják.

A pride és maga a melegség kérdése érzékeny téma. A fejezet célja nem az, hogy a beszélgetés erről a viták keresztüzében álló eseményről szóljon, hanem a kiállásról. Előfordulhat, hogy a diákok előzetes előítéleteik, tévhitek miatt nehezen tudnak ezzel a fellépési formával azonosulni. Ez külön beszélgetés tárgya lehet, amely alkalom arra, hogy érzékenyítsük őket az LGBT kisebbség irányában. Ebben a fejezetben fontos, hogy a munkafüzetbeli példán túl, általában és más kisebbségekhez kapcsolódóan beszéljünk a kiállás fontosságáról és lehetőségeiről.

Ha a tanár úgy érzi, hogy az LGBT emberekkel szembeni tévhitek, előítéletek kapcsán további beszélgetés szükséges, akkor érdemes erre külön alkalmat, időt szánni, és nem hagyni, hogy ennek a témának a feldolgozása erről szóljon. Itt a kiállás a téma, és erre csupán példa a Budapest Pride maga. A külön feldolgozáshoz a Kiegészítő gyakorlatok fejezet ad útmutatót.

Feladatok, gyakorlatok

1. Poszterek készítése

A diákok keressenek valóságos felvonulásokat, vagy találjanak ki fiktív demonstrációkat és készítsenek egyénileg, párban vagy csoportban posztereket ezekre a megmozdulásokra.

2. Terv és cselekvés

A diákok egy konkrét (pl. iskolai vagy környezetében történt) diszkriminációs eset kapcsán készítsenek esetelemzést, majd konkrét tervet (fellépés, partnerek keresése stb.), és ezt hajtsák is végre a pedagógus segítségével, majd értékeljék, mennyire volt hatásos.

7. fejezet

Kezdeményezések a rasszizmus és a diszkrimináció ellen – Társadalmi akció

14-15. oldal

A hetedik fejezet különféle szervezett kampányokról, a társadalmi cselekvés szélesebb kört megszólító stratégiáiról szól.

A munkafüzet segítségével a diákok megismerkedhetnek ezekkel, és beszélgethetnek a kezdeményezésekről. Ezen kívül további kampányokról gyűjthetnek információkat (magyar és idegen nyelven), illetve maguk is kitalálhatnak ötleteket hasonló kezdeményezésekre.

A szervezetek képviselőit meghívhatjuk a csoporthoz, vagy a csoport ellátogathat a szervezetekhez, vagy egy-egy rendezvényükre.

Kiegészítő gyakorlatok

Ebben a kiegészítő fejezetben néhány olyan gyakorlat szerepel, amely két olyan területhez kapcsolódik, amely a munkafüzetben előkerül ugyan, de mivel érzékeny, fontos témákról van szó, szükség lehet arra, hogy alaposabban feldolgozzuk a diákokkal. Az LMBT és a cigány kisebbség helyzetéről van szó.

A magyarországi cigányság történelmét, szokásait, sokféleségét fontos, hogy megismerjék a diákok, és jó lenne, ha a mindennapi előítéletekre, illetve az esetleges konfliktuális tapasztalataikra egyfajta távlatból tudnának így tekinteni. Az alábbi gyakorlatok elsősorban olyan közegben használhatók jól, ahol a tanulók nagy többsége nem roma származású. Amennyiben vannak cigány tanulók az osztályban, fontos figyelni az ő helyzetükre és bevonásukra a gyakorlatokba, s ennek megfelelően módosítani is kell rajtuk. Odafigyeléssel kell azonban ezt is tenni, hogy ne kerüljenek úgy a figyelem középpontjába, hogy ez nekik kellemetlen legyen. Fontos, hogy ne egzotikumként kezeljük a kulturális sajátosságokat, és mindig kapcsoljuk a társadalmi jelenségekhez. A cigánysággal kapcsolatban különösen fontos a szegénység kérdése.

1. Cigányok Magyarországon

A diákok gyűjtsenek egyénileg vagy csoportosan anyagot, és mutassák be a magyarországi cigányság történetét, csoportjait, szokásait, irodalmát (cigány népmesék, cigány költők versei stb.). A diákok ppt-eket, kiselőadásokat készíthetnek, vagy egyéb módon mutathatják be kutatásaik eredményét.

A bemutatás után beszélgetünk a benyomásokról, illetve a kutatás során szerzett tapasztalatokról, felismerésekről.

Fontos segíteni a diákokat abban, hogy felismerjék

- a cigány kultúrák sokszínűségét (nincs egyetlen cigány kultúra, nem egyetlen cigány csoport van);
- a cigányság szerves kapcsolódását a hazai környezethez

(énekek, szokások, szavak, stb.): a cigányság nem idegen test kulturálisan, nem valami gyökeresen más, és távoli, hanem egybefonódik más kulturákkal a Kárpát-medencében, a cigányok egyben magyarok;

- milyen gazdag a cigányság kulturális világa.

2. A roma politikus

Az alábbi kép Járóka Livia EP képviselőt ábrázolja.

Adjuk a diákok kezébe (anélkül, hogy megmondanánk, ki szerepel rajta), és kapják azt a feladatot (csoportokban), hogy határozzák meg milyen csoportokhoz tartozhat a képen lévő személy (soroljanak föl minél többet), és milyen benyomásaik vannak róla.

Ezután mondjuk el, hogy ki szerepel a képen, és hogy roma politikusról van szó (ezt az esetek nagyon nagy többségében nem gondolják a gyakorlatban résztvevők).

Beszélgessünk arról, meglepte-e őket az információ; mit jelent, hogy valaki cigánynak nézh ki vagy sem? milyen sztereotípiáink vannak? Vajon ha a kép olyan jellegzetességeit letörölnénk, amik a politikus szerepre utalnak, és az arcot más ruhába öltöztetnénk (pl. tipikusan cigány ruhába), akkor mennyiben lett volna más a tulajdonságok listája, amit az illetőhöz kapcsolunk.

Mindennek kapcsán beszélgethetünk a cigányokhoz kapcsolódó sztereotípiákról és előítéletekről.

A feladat egy változata:

A diákokat osszuk két csoportra, az egyik csoport a fenti fotót kapja (Járóka Ildikó EP képviselő fotója), a másik csoport egy (vagy több), jól láthatóan cigány ruhában lévő ember (összehasonlításhoz még jobb, ha nő) fotóját kapja. Eüket a fotókat értelmezik a csoportok (mi a benyomásuk róla, mit gondolnak, hogyan zajlik egy napja, milyen lehet az élete a mindennapokban, stb.)

3. Cigánylabirintus

A nagyobb diákoknak javasolhatjuk, hogy próbálják ki a Cigánylabirintus című „játékot”, internetes könyvet, amelynek segítségével belehelyezkedhetnek egy cigány fiú helyzetébe: ciganylabirintus.blog.hu

Ha lehetőség van rá, csoportban is adhatunk lehetőséget a közös „játékra”.

Fontos, hogy utána beszéljünk az átélt élményekről.

4. Egy cigány család története

A kiindulópont egy rövid dokumentumfilm: Egy célt mindig el kell érni A film portré egy cigány családról, különösen a 36 éves apa szemüvegén keresztül.

A videó regisztráció után megtekinthető és felhasználható oktatási célokra a következő oldalon: <http://mestertanarvp.ektf.hu/node/277>

Többféleképpen feldolgozhatjuk a filmet. Lehet az identitás kérdéséhez kapcsolni (valamelyik identitásgyakorlathoz), vagy lehet családfa-gyakorlatot készíteni előtte, s utána összehasonlítani a saját család történetét azzal, ami a videóban megjelenik. A fent megadott oldalon is találunk segédanyagokat a feldolgozáshoz.

Családfa

A gyakorlat célja:

– A társadalmi heterogenitás, valamint az azonosságok és különbségek felismerése, tudatosítása.

Időigény: csoportmérettől függően 40-60 perc

Eszközök:

- Előkészített flipchart
- Papír,
- Filctollak

Folyamat:

Mindenki egyénenként elkészíti a saját családfáját lehetőleg három generációra visszamenőleg. Adjunk instrukciókat, hogyan készül egy családfa. A családfa elkészítését megbeszélés követi.

Alapszabályok:

- Senkit nem kényszeríthetünk, hogy megossza a csoporttal a saját családfáját, vagy az abból adódó további információkat.
- A közlés a megbeszélés során mindig önkéntes.
- Figyeljenek arra, hogy senkit se bántsanak meg, vagy hozzanak kényelmetlen helyzetbe, ha árva, vagy házasságon kívül született, illetve nem ismeri a családját.

Az LMBT témához a pedagógus anyagokat találhat a <http://melegvagyok.hu/> honlap Meleg kisokos részében, amelyek egy részét - különösen a tévhiteket, fogalmakat - diákjaival is feldolgozhatja.,

Ha a tanár úgy érzi, hogy a melegség kérdésében további érzékenyítésre van szükség a csoportban, meghívhatja a Melegség és megismerés iskolai programot:

www.melegsegmegismeres.hu

5. A melegfelvonulás

A gyakorlat célja egyrészt információnyújtás, teljesebb kép felrajzolása a pride-ről, másrészt a hozzá kapcsolódó társadalmi vita megjelenítése, közös átgondolása, amely valószínűleg a diákok között is megjelenik: eltérő nézetek, érzések formájában.

A diákok keressenek képeket magyarországi felvonulásokról, mi is vigyünk képeket. Kezdeményezzünk beszélgetést a képek kapcsán (akár közösen, akár először kisebb csoportokban) például az alábbi szempontok szerint:

- A sajtó képei és más (pl. a pride honlapján lévő) képek viszonya (www.budapestpride.hu).
- A képekhez kapcsolódó érzések.
- Képek az ellentüntetőről és a menetről. A 2007. előtti és utáni képek összehasonlítása.
- Milyen indulatokat kavart a pride, miért? 2007-től miért kezdődtek el vajon a durva, agresszív ellentüntetések?
- Külföldi és hazai melegfelvonulások képeinek összehasonlítása (nyugat-európai és kelet-európai képeké például).
- Mit tudunk a pride céljairól, történetéről?

Néhány lehetséges szempont, felvetés a beszélgetéshez:

Mindenképp térjünk ki a pride céljaira, történetére (kiállítás, felvállalás, a sokszínűség felmutatása, megemlékezés az egykori eseményről, ünneplés), mert ezzel teljesebb képet kapunk róla. A pride céljai között nem jelenik meg az elfogadtatás, sokkal inkább a kiállítás. Érdekes lehet az érzékenyítés (a többségi társadalom képének változása, ennek módjai) és kiállítás (vagyok, aki vagyok: büszkén vállalom, harcolok a jogaimért) viszonyáról beszélgetni.

Gyakran elhangzik, hogy a felvonulás résztvevői maguk tehetnek a szélsőséges indulatokról, és miattuk költ az állam olyan sok pénzt a felvonulás védelmére. Ezzel kapcsolatban vissza lehet utalni a kipával kapcsolatos történetre, és az erőszakot elszenvedő nők kihívó ruháira utaló kanadai rendőr történetére: az áldozat hibáztatásának kérdésére. Vajon mennyiben hasonló, mennyiben más itt a helyzet?

Érdemes két fontos tényezőre felhívni a figyelmet, ami nem kap feltétlenül elég médianyilvánosságot:

- a meneten nagyon sok nem LMBT ember is részt vesz, különösen az utóbbi években, szimpátiáját kifejezve. Ezek közé tartoznak ismert magyar és külföldi politikai és médiaszemélyiségek (az USA nagykövete, magyar színészek stb.); a szimpátiavideók megtekinthetők ezen a linken: <http://www.youtube.com/channel/UCyDAclyWc4Rp3trjvNagFaQ?feature=watch>;
- a média által festett kép sokszor torzít a különlegesre, eltérőre fókuszál (pl. extrém ruhák, megnyilvánulások); hasznos, ha mutatunk olyan, az elmúlt években készült képeket a diákoknak, amin látszik, hogy a felvonuláson sokféle ember megjelenik.

A pride-dal kapcsolatban sokszor felvetődik a provokáció kérdése. Ennek a kérdésnek a megbeszéléshez segítséget adhatnak az alábbi pontok:

- A tüntetés és karneváliság viszonya: mennyiben tüntetés, mennyiben ünnep a pride? (Itt érdekes lehet a kontextus: a nyugat-európai és nem nyugat-európai pride-ok különbözősége)
- A társadalmunk egyik fontos értéke a szabad önkifejezés biztosítása. Vajon ennek vannak-e határai? Miért tekintünk valamilyen önkifejezési formát normaszegőknek? Mikor lehet bántó vagy ártó egy önkifejezési forma? Miért ítéljük annak? (Ezzel kapcsolatban felhasználható a rendőrség provokációellenes megnyilatkozásával kapcsolatos válasz: <http://2012.budapestpride.hu/diszkriminatív-es-serti-a-felvonulok-gyulekezesi-szabadsagat-a-rendorseg-provokacioellenes-felhivasa>)
- Összehasonlíthatunk provokatív, normaszegőknek tekintett önkifejezési formákat. Mennyiben más a társadalmi megítélése, ha valaki a melegfelvonuláson vagy más rendezvényen „provokatív”?
- Beszélgethetünk a bevett nemi szerepektől és megnyilvánulási módoktól való eltérésről is (kiváltképp a férfiak esetében: ld. női ruhába öltözött férfi), arról, miért lehet ez különösen érzékeny terület sokak számára?

6. Első szerelem

A cél

Ez a feladat arra mutat rá, hogy a heteroszexuális kapcsolatok milyen mértékű családi és társadalmi támogatást élveznek, miközben a leszbikus és meleg kapcsolatok nélkülözik azt, s így láthatatlanok maradnak.

Megmutat néhányat azokból a mintákból, amik az újságokon, zenén, televízión, filmekben ill. a családon és a barátokon keresztül elérnek hozzánk – hogyan támadják vagy támogatják kapcsolatainkat. A fogalmak között említett heteronormativitás jól megjelenik ebben a gyakorlatban.

Korcsoport: 17-18 évesek

A feladat

A vezető (a tanár) ossza véletlenszerűen két részre a csoportot. Majd mondja el a szituációt:

„Képzeljétek el, hogy szerelmesek vagytok, először életekben. A szerelmeteket úgy hívják, hogy Gabi. Az egyik csoport tagjai számára Gabi vele ellentétes nemű, a másik tagjai számára pedig azonos nemű, tehát a társaság egyik része most elképzeleli, hogy egy meleg/leszbikus kapcsolatban van, a másik pedig, hogy heteroszexuális kapcsolatban van.”

Ezután a tanár kérje meg, hogy vegyenek elő papírt és tollat a résztvevők, és mondja el, hogy a kapcsolatra vonatkozó kérdéseket tesz föl. Minden alkalommal, amikor igen a válaszuk ezt jelöljék a papíron (egy pont). Ha nem, vagy nem tudom, akkor az nem ér pontot.

Olvassuk föl a kérdőívet!

Majd kérjük meg a csoporttagokat, hogy adják össze a pontjaikat (maximum 22)!

Végül kérjük föl a csoportokat, hogy osszák meg egymással a pontszámukat és tapasztalataikat a feladatról!

Másik, általában hatékonyabb változat: a gyakorlat vezetője kérje meg a résztvevőket, hogy álljanak fel (két csoportban, egymás mellett állva az azonos csoporttagok), és kezdje el kérdezni, hogy kinek van 20 pontja, 19 pontja stb. és akinek annyi van, az leülhet. A „meleg csoportba” tartozók látványosan később ülnek le, mint a „heteroszexuálisok”. Ez jó beszélgetési alkalom a rejtőzködés, láthatóság/láthatatlanság, kisebbségi lét kérdéseire.

Buzdítsuk őket, hogy írják körül az érzéseket, amiket néha a kérdések megválaszolása közben éreztek!

Kérdések

1. Tudsz beszélgetni szüleiddel vagy más rokonoddal a Gabival való kapcsolatodról?
2. Meghívhatod Gabit az otthonodba?
3. El tudod hívni Gabit családi eseményekre, pl. születésnapok, esküvők, szilveszteri bulik?
4. A szüleid szeretettel fogadnák Gabit, függetlenül a nemétől?
5. Szerinted a barátaid elfogadnák az új kapcsolatodat?
6. Magaddal viheted-e a párodát egy iskolai partira?
7. Elmesélheted barátaidnak, hogy mit csináltál a hétvégén – és kivel?
8. Beszélgetnél a szerelmi életedről egy közeli baráttal a vonaton?
9. Járhatsz kézenfogva Gabival az iskola udvarán?
10. Iskolai órákon szóba kerülnek-e a tiétekhez hasonló kapcsolatok?
11. Ha baráti társaságban vagy, megteheted-e, hogy megcsókold/megsimogatod Gabit?
12. Könnyen találtok hozzátok hasonló párokat, ha társas programokra vágytok?
13. Biztos lehetsz abban, hogy senki sem fog bántani (se lelkileg, se testileg) a kapcsolatod miatt?
14. Beszélhetsz-e a kapcsolatodban felmerült problémákról egy pappal vagy egy vallásos ifjúsági szervezet vezetőjével?
15. Gyakran látod a tévében és a filmekben a tiétekhez hasonló szerelmi jeleneteket mutatnak?
16. Ha a kedvenc zenéd szövegére gondolsz, szó esik-e benne olyan kapcsolatról, mint a tiéd?
17. Tanáraid, edzőid vagy szüleid barátai közül ismersz-e veled azonos szexuális beállítottságút?
18. Ismersz-e tíz olyan híres magyart, akik veled azonos szexuális beállítottságúak (popsztárok, zenészek, sportolók, politikusok, média-személyiségek stb.)?
19. Ha szükséged van rá, könnyen hozzá tudsz-e jutni a biztonságos szexszel kapcsolatos információkhoz?
20. Tervezgethetsz a jövőben majd egyszer házasságot Gabival?

(Forrás: Liggins, S. et al. (1994): Affirming Diversity: An Educational Resource on Gay, Lesbian and Bisexual Orientations. Auckland Education Unit, New Zealand Family Planning Association, New Zealand)

7. Kérdőív heteroszexuálisoknak

Adjuk oda a diákoknak az alábbi „kérdőívet” és beszéljünk róla, miért volt furcsa, és mit élhet át egy homoszexuális ember hasonló, bevett kérdések nyomán (a gyerekek számára átírhatjuk tegező formára a kérdéseket).

1. Mit gondol, miért heteroszexuális Ön?
 2. Mikor és hogyan határozta el, hogy heteroszexuális lesz?
 3. Lehetséges, hogy a heteroszexualitás csak egy olyan szakasz az életében, amin túl fog lépni?
 4. Lehetséges, hogy az Ön heteroszexualitása az azonos neműekkel folytatott szexuális kapcsolattal szembeni neurotikus félelméből származik?
 5. Lehet, hogy csak azért heteroszexuális, mert még soha nem töltött el egy éjszakát egy azonos nemű jó szeretővel?
 6. Eddig kiknek beszélt heteroszexuális hajlamairól?
 7. Vájon miért érzik úgy a heteroszexuálisok, hogy a többieket is erre az életmódra kell csábítaniuk?
 8. Miért ragaszkodik ahhoz, hogy a heteroszexualitását fitogtassa? Miért nem tud egyszerűen az lenni, aki, és hallgatni a dologról?
 9. Miért olyan fontos a szex a heteroszexuálisoknak?
 10. Úgy tűnik, kevés heteroszexuális boldog. Léteznek olyan technikák, amelyek segítségére! Ön is megváltozhatna. Gondolt már arra, hogy részt vehetne egy averziós terápián?
 11. Gondoljon az éhezés és a túlnépesedés problémáira! Fennmaradna-e az emberiség, ha Önhöz hasonlóan mindenki heteroszexuális lenne?
 12. A házasság társadalmi támogatottsága ellenére a válási arány még mindig 50 százalék.
- Miért van olyan kevés stabil kapcsolat a heteroszexuálisok között?

Megjegyzés: Ezt a kérdőívet egy szenzitív tréningen használták, hogy vitát provokáljanak. Érti-e az olvasó, milyen lehet egy olyan csoportba tartozni, amelyet nem kedvelnek vagy abnormálisnak tartanak?

(Forrás: Smith, E. R. és Mackie, D. M. (2001): Szociálpszichológia. Osiris, Budapest)

Projektötletek

A munkafüzet feldolgozása során illetve annak befejeztével egyes témákat projektek formájában is feldolgozhatunk. Ehhez kapcsolódóan adunk meg itt néhány lehetséges projektötletet. A projektmódszerről (a didaktikai szakirodalmakon túl) itt olvashat egy lényegre törő leírást:
<http://fejlesztok.hu/modszerek/430-a-projektmodszert.html>

- A tanulók válasszanak ki egy kisebbséget, tárják fel a helyzetüket a magyar társadalomban és készítsenek stratégiákat az előítéletekkel és diszkriminációval szemben;
- Antirasszista, diszkriminációellenes plakátok, feliratok stb. készítése;
- Kisfilm készítése egy diszkriminációs helyzetről;
- A saját környezet (iskola környezete) felmérése a diszkrimináció és antidiszkriminációs kezdeményezések szempontjából: megfigyelések (akadálymentesítés, feliratok stb.), emberek megkérdezése, szervezetek felkutatása; majd lehetséges akciók, cselekvések (pl. rasszista felirat lemosása) tervezése és végrehajtása.

A tanári segédanyagot készítette:
dr. Mészáros György, Szőnyi Andrea

Lektorálta:
dr. Kovács Mónika, dr. Kovács András

Fotók:
USHMM, Magyar Zsidó Levéltár, Zachor Alapítvány,

Tipográfia, tördelés:
Laczkó Zsolt

Kiadja a Zachor Alapítvány a Társadalmi Emlékezetért,
www.emlekezem.hu
© Zachor Alapítvány, 2012

www.annefrank.org
www.emlekezem.hu

